

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

TÜRKİYE MUHASEBE / FİNANSAL
RAPORLAMA STANDARTLARI VE TÜRK
VERGİ MEVZUATINDA YER ALAN
DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Erkan UZUN

2012-NİĞDE

T.C.
NIĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

TÜRKİYE MUHASEBE / FİNANSAL
RAPORLAMA STANDARTLARI VE TÜRK
VERGİ MEVZUATINDA YER ALAN
DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Erkan UZUN

Danışman

Doç. Dr. Ali DERAN

2012-NİĞDE

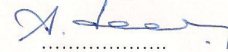
ONAY SAYFASI

Doç. Dr. ALİ DERAN danışmanlığında ERKAN UZUN tarafından hazırlanan "Türkiye Muhasebe / Finansal Raporlama Standartları ve Türk Vergi Mevzuatında Yer Alan Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İŞLETME Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

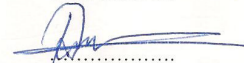
Tarih:16.01.2012

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. ALİ DERAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ayşe GÖL HATİPOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Erkan İSÇAN

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Enstitü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE MUHASEBE / FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE TÜRK VERGİ MEVZUATINDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Erkan UZUN

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Muhasebe Finansman Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ali DERAN

Ocak 2012, 144 Sayfa

Bu çalışmada, VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de yer alan değerlendirme esas ve ölçüleri incelenmiştir. Çalışmanın ilk dört bölümü teorik bilgiler içermektedir. Beşinci bölümde ilk dört bölümün karşılaştırılması verilmektedir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından değerlendirme esas ve ölçülerinin, bilanço unsurları üzerinde karşılaştırılarak ortak bir değerlendirme esas ve ölçüsünün ortaya konulmasıdır. Bu açıdan birinci bölümde değer ve değerlendirme kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde Tam Set Muhasebe Standartlarında yer alan değerlendirme esas ve ölçüleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde KOBİ TFRS’de yer alan değerlendirme esas ve ölçüleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise VUK’ta yer alan değerlendirme ölçüleri açıklanmıştır. Beşinci bölümde ise değerlendirme esas ve ölçüleri karşılaştırılmalı olarak açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer ve Değerleme, VUK, Tam Set Muhasebe Standartları, KOBİ TFRS.

ABSTRACT

TURKEY ACCOUNTING / FINANCIAL REPORTING STANDARDS AND EXAMINING THE VALUATION NORMS AS COMPARATIVE IN TURKISH TAX LEGISLATION

Erkan UZUN

Master's Thesis, Department of Business

Department of Accounting and Finance

Adviser: Doç. Dr. Ali DERAN

January 2012, 144 Pages

In this study, the Tax Code, Full Set of Accounting Standards and the valuation principles and measures contained in the SME TFRS are investigated. In the first four chapters contain theoretical informations. In the fifth chapter, the first four sections are compared. The study consists of five sections.

The purpose of this study, Tax Code, Full Set Accounting Standards and IFRS for SME principles and measures of valuation, the valuation based on the balance sheet elements and a common measure of comparison is to highlight on. In this respect, the first chapter describes the concepts of value and valuation. In the second section, the full set of Accounting Standards based on the valuation and the size are described. In the third section, the valuation principles and measures in the SME TFRS are described. In the fourth chapter, valuation measures in the Tax Code are described. In the fifth chapter, the valuation principles and measures are comparatively described.

Key Words: Value and Valuation, Tax Code, Full Set of Accounting Standards, IFRS SME.

ÖNSÖZ

Ekonomik gelişmelerin artması insan ihtiyaçlarının da artmasına neden olmaktadır. Bu gelişme her zaman olumlu sonuçlar doğurmamakta aksine ülke içinde ve dışında sorunlar meydana getirmektedir.

Bu çalışmada, değerlendirme kavramı üzerinde çalışılmış VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de yer alan değerlendirme esas ve ölçüleri bilanço unsurları üzerinde karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu karşılaştırmanın en temel amacı ortak bir muhasebe diline ulaşmaktır.

Bu tezin ortaya çıkmasında bana yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Ali DERAN'a, her zaman beni destekleyen ve yanımda olan Ayşegül ŞAHİN, İbrahim Doğan ŞAN, Merve KARA ve Aileme özellikle annem Bedia UZUN ve babam Raif UZUN'a çok teşekkür ederim.

Erkan UZUN

Niğde, Ocak, 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞER VE DEĞERLEME KAVRAMLARININ İNCELENMESİ

1.1. DEĞER KAVRAMI.....	4
1.2. DEĞERLEME KAVRAMI	4
1.3. DEĞERLEMENİN AMACI.....	6
1.4. DEĞERLEME KURALLARI	7
1.4.1. Değerlemenin Konusu.....	7
1.4.2. Değerleme Günü	8
1.4.3. Değerlemede Teklik İlkesi	8
1.4.4. Değerlemede Tek Ölçü Kullanımı	9
1.5. İŞLETME EKONOMİSİ YÖNÜNDEN DEĞERLEME	9
1.6. MUHASEBE YÖNÜNDEN DEĞERLEME.....	10
1.7. TİCARET HUKUKU YÖNÜNDEN DEĞERLEME	10
1.8. VERGİ HUKUKU YÖNÜNDEN DEĞERLEME	15

1.9. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA GÖRE DEĞERLEME	17
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARINDA DEĞERLEME

ÖLÇÜLERİ VE FİNANSAL DURUM TABLOSU

UNSURLARININ DEĞERLEMESİ

2.1. MUHASEBE STANDARTLARI HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	20
--	----

2.2. MUHASEBE STANDARTLARININ AMACI VE GELİŞİMİ.....	23
--	----

2.3. FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVEDEN YER ALAN FİNANSAL TABLO UNSURLARININ ÖLÇÜM ESASLARI	27
---	----

2.3.1. Tarihi Maliyet Yöntemi.....	28
------------------------------------	----

2.3.1.1. Geleneksel Tarihi Maliyet Yöntemi	28
--	----

2.3.1.2. Ayarlanmış Tarihi Maliyet Yöntemi	29
--	----

2.3.2. Cari Maliyet Yöntemi	30
-----------------------------------	----

2.3.3. Gerçekleşebilir Değer.....	31
-----------------------------------	----

2.3.4. Bugünkü Değer	32
----------------------------	----

2.4. TAM SET MUHASEBE STANDARTLARINDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ	33
--	----

2.4.1. Geri Kazanılabilir Tutar	34
---------------------------------------	----

2.4.2. Yerine Koyma Maliyeti.....	34
-----------------------------------	----

2.4.3. Yoksun Olma Değeri.....	36
--------------------------------	----

2.4.4. Kullanım Değeri	37
------------------------------	----

2.4.5. Net Gerçekleşebilir Değer	38
--	----

2.4.6. Vergiye Esas Değer.....	38
--------------------------------	----

2.4.7. Stokların Maliyeti	39
---------------------------------	----

2.4.8. Satın Alma Maliyeti	39
----------------------------------	----

2.4.9. Dönüştürme Maliyetleri	39
2.4.10. İşletmeye Özgü Değer	40
2.4.11. Amortismanına Tabi Tutar	40
2.4.12. Defter Değeri	40
2.4.13. Finansal Varlık ve Finansal Borcun Etkin Faiz Yöntemiyle Hesaplanan İtfa Edilmiş Maliyeti.....	41
2.4.14. Tahmini Maliyet.....	42
2.4.15. İçsel Değer.....	42
2.4.16. Gerçeğe Uygun Değer	42
2.4.17. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer.....	45
2.4.18. Kalıntı Değer	46
2.5. TAM SET MUHASEBE STANDATLARINA GÖRE BİLANÇO UNSURLARININ DEĞERLEMESİ	46
2.5.1. Dönen Varlıkların Değerlemesi.....	46
2.5.1.1. Hazır Değerler	46
2.5.1.2. Menkul Kıymetler	47
2.5.1.3. Ticari Alacaklar	48
2.5.1.4. Stoklar.....	49
2.5.2. Duran Varlıkların Değerlemesi.....	50
2.5.2.1. Maddi Duran Varlıklarda Değerleme	50
2.5.2.2. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	51
2.5.3. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller.....	52
2.5.4. Borçların Değerlemesi	52
2.5.5. Öz Kaynakların Değerlemesi.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDINDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ VE BİLANÇO UNSURLARININ DEĞERLEMESİ

3.1. KOBİ TANIMI.....	54
3.2. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ	55
3.3. KOBİ'LER İÇİN TFRS'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ	56
3.4. KOBİ'LERDE FİNANSAL RAPORLAMA İHTİYACI.....	58
3.5. KOBİ'LER İÇİN TFRS	59
3.5.1. KOBİ'lerin Geleneksel Raporlama Anlayışı.....	59
3.5.2. KOBİ'ler ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları.....	59
3.6. KOBİ TFRS KAPSAMI	61
3.7. KOBİ'LER İÇİN TFRS'DE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ	62
3.7.1. Tarihi Maliyet	62
3.7.2. Cari Maliyet.....	62
3.7.3. Gerçekleşebilir Değer/ Ödeme Değeri.....	63
3.7.4. Bugünkü Değer	63
3.7.5. Geri Kazanılabılır Tutar	63
3.7.6. Kullanım Değeri	64
3.7.7. Gerçeğe Uygun Değer.....	64
3.7.8. Kalıntı Değer	64
3.7.9. Amortismanına Tabi Tutar	65
3.7.10. Vergiye Esas Değer.....	65
3.7.11. İtibari Değer (Nominal Değer)	65
3.7.12. İçsel Değer.....	66

3.7.13. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer.....	66
3.7.14. Defter Değeri	66
3.7.15. Tahmini maliyet.....	67
3.7.16. Stokların Maliyeti	67
3.7.17. Satın Alma Maliyeti	67
3.7.18. Dönüştürme Maliyeti	67
3.7.19. İtfa Edilmiş Maliyet	68
3.8. KOBİLER İÇİN TFRS'YE GÖRE FİNANSAL YAPININ DEĞERLEMESİ	68
3.8.1. Finansal Varlıklar ve Temel Finansal Borçlar.....	68
3.8.2. Stoklar	68
3.8.3. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller.....	69
3.8.4. Maddi Duran Varlıklar	70
3.8.5. Şerefiye Dışında Maddi Olmayan Duran Varlıklar	71
3.8.6. İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye.....	72
3.8.7. Özkaynaklar.....	72
3.9. TAM SET MUHASEBE STANDARTLARI İLE KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI ARASINDAKİ FARKLAR	73
3.9.1. KOBİ'ler İçin Geçerli Olmayan Başlıklar Ve Muhasebe Uygulamaları ..	74
3.9.2. Basit Olan Seçenekler	74
3.9.3. Muhasebeleştirme ve Değerleme Yöntemlerinin Basitleştirilmesi	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNUNDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ VE FİNANSAL YAPININ DEĞERLEMESİ

4.1. VERGİ USUL KANUNUNDA DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ.....	77
---	----

4.1.1. Maliyet Bedeli	78
4.1.2. Borsa Rayici	79
4.1.3. Tasarruf Değeri	80
4.1.4. Mukayyet (Kayıtlı) Değer	80
4.1.5. İtibari Değer.....	81
4.1.6. Rayiç Bedel	82
4.1.7. Emsal Bedeli ve Ücreti.....	82
4.1.8. Vergi Değeri	83
4.1.9. Alış Bedeli.....	84
4.1.10. Alış Emsal Bedeli	84
4.1.11. Ortalama Perakende Satış Fiyatı.....	84
4.2. AKTİF HESAPLARDA DEğERLEME.....	85
4.2.1. Dönen Varlıklarda Değerleme	85
4.2.1.1. Hazır Değerler	85
4.2.1.1.1. Kasa Hesabında Değerleme.....	86
4.2.1.1.2. Alınan Çeklerde Değerleme	87
4.2.1.1.3. Bankalar Hesabında Değerleme.....	87
4.2.1.1.4. Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında Değerleme	87
4.2.1.1.5. Diğer Hazır Değerler Hesabında Değerleme	88
4.2.1.2. Menkul Değerler.....	88
4.2.1.3. Ticari Alacakların Değerlemesi.....	89
4.2.1.3.1. Senetli ve Senetsiz Alacakların Değerlemesi	90
4.2.1.3.2. Verilen Depozito ve Teminatlar.....	91
4.2.1.3.3. Verilen Avanslar	91
4.2.1.3.4. Şüpheli Alacaklar	91

4.2.1.4. Diğer Alacaklar	92
4.2.1.5. Stoklar.....	93
4.2.1.6. Aktif Geçici Hesaplar	93
4.2.2. Duran Varlıklarda Değerleme	94
4.2.2.1. Uzun Vadeli Alacaklar.....	95
4.2.2.2. Mali Duran Varlıklar	95
4.2.2.3. Maddi Duran Varlıklar.....	96
4.2.2.4. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	97
4.3. PASİF HESAPLARDA DEĞERLEME.....	98
4.3.1. Yabancı Kaynaklarda Değerleme	98
4.3.1.1. Banka Kredilerinin Değerleme.....	98
4.3.1.2. Senetsiz Borçlar.....	99
4.3.1.3. Senetli Borçlar	99
4.3.1.4. Çıkarılmış Tahviller.....	99
4.3.1.5. Pasif Geçici Hesaplar.....	100
4.3.2. Öz Kaynaklarda Değerleme	100

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI, KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ AÇISINDAN BİLANÇO KALEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. FİNANSAL VARLIKLAR AÇISINDAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	102
5.2. STOKLAR AÇISINDAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	106

5.3. MADDİ DURAN VARLIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	107
5.4. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	109
5.5. BORÇLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	112
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	117

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: IASB Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi.....	43
Tablo 3.1: KOBİ'lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	55
Tablo 5.1: Finansal Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması.....	104
Tablo 5.2: Stoklar ve Canlı Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması.....	107
Tablo 5.3: Maddi Duran Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması.....	109
Tablo 5.4: Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması.....	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Muhasebe'yi Oluşturan Ana Yapılar ve Aralarındaki İlişki.....	21
Şekil 2.2: Uluslar Arası Muhasebe Standartlarının Organizasyon Yapısı.....	25
Şekil 2.3: Yoksun Olma Değeri.....	37
Şekil 2.4: Gerçeğe Uygun Değer Tespit Hiyerarşisi.....	44
Şekil 3.1: TTK Tasarısına Göre TFRS Uygulamasının Kapsamı.....	61

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Dzenleme ve Denetleme Kurumu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Bólgesi
FİFO	: İlk Giren İlk Çıkar Yöntemi
GUD	: Gerçeğe Uygun Değer
IASB	: International Accounting Standards Board
IASC	: International Accounting Standards Committee
IASCF	: Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfı
IFAC	: International Federation Of Accountants
IFRIC	: Uluslararası Finansal Raporlama ve Yorumlama Komitesi
IOSCO	: International Organization of Securities Commissions
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LİBOR	: London Interbank Offered Rate
LİFO	: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
NBD	: Net Bugünkü Değer
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SAC	: Standart Tavsiye Komitesi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
THP	: Tekdüzen Hesap Planı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMUD	: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
t.y.	: Tarih yok
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
UMSK	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Ekonomik varlık ve kaynaklar ile finansal nitelikteki işlemlerin muhasebeye konu edilebilmesi için ortak bir ölçü birimi olan para ile ifade edilmeleri gerekir. Varlık ve kaynakların gerek ilk defa muhasebeleştirilmesinde, gerekse izleyen dönemlerde finansal tablolara yansıtılmasında esas alınacak parasal değerin belirlenmesi işlemi, muhasebenin en kapsamlı ve en sorunlu alanı olan “değerlemenin” konusunu oluşturmaktadır.

Bu durum ekonominin küresel hale gelmesiyle artan sermaye hareketliliği ile hız kazanmaktadır. İşletmelerin ulusal pazarlardan çıkıp uluslararası pazarlarda yer almasıyla birlikte gerek işletme içindeki yönetici ve ortaklar gerekse işletme dışında yer alan potansiyel yatırımcılar ve devlet açısından ortak bir değerlendirme kavramının oluşturulması gerekmektedir. Bu durum finansal tablolara ihtiyaç duyanlar açısından çok önemlidir. Finansal tablolarda yer alan bilgilerin karar vericiler tarafından en iyi ve en hızlı biçimde elde edilip kullanılabilmesi için bu tabloların anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle işletmelerin uluslararası alanda rekabet edebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi açısından ortak bir değerlendirme kavramı zorunlu bir gerekliliktir. Ortak bir değerlendirme ölçü ve esasının kullanılmaması bilanço ve gelir tablosunda sunulan bilgilerin farklılaşmasına neden olacak ve bu durum dönem karını etkileyecektir.

İşletme ihtiyaçlarına karşılık verebilmek ve ortak bir anlayışı benimsetmek adına ülkemiz sürekli bir gelişim sürecindedir. İlk olarak farklı ülkelerin mevzuatlarından yararlanmamız kendi Vergi Usul Kanunu'muzu oluşturmamıza katkı sağlamıştır. 1992 yılında yayınlanan Maliye Bakanlığı Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği'ne kadar; Vergi Usul Kanunu, muhasebe uygulamalarının belirleyicisi

olmuştur. Bu Kanun ve sonrasında ele alınan tebliğ uluslararası alanda yetersizdir. Bu durum uluslararası geçerliliği olan ortak bir değere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir.

Uluslararası geçerliliği olan ve işletme ihtiyaçlarına cevap veren ortak bir değer oluşturma çalışması ilk olarak eski adı IASC olan IASB tarafından yapılmış ve bu çalışma Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Sonrasında SPK tarafından yayınlanan Seri XI no.lu "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliğ" ve TÜRMOB bünyesinde oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'nun (TMUDESK) yayınladığı denetim standartları da etkisiz kalmış ama TMSK'nın kurulmasına yol göstermişlerdir. TMSK'nın 2002 yılında kurulmasıyla uluslararası ortak bir anlayışın oluşturulması hız kazanmış ve 2006 yılının sonu itibarıyla 38 adet standart yayınlanmıştır. Bu standartların yayınlanmasıyla birlikte uluslararası çözüm sağlanmış ancak içerdiği uzun yorum ve açıklamalar sıkıntı oluşturmuştur. Bu durum neticesinde KOBİ TFRS ortaya çıkmıştır. Tam Set Muhasebe Standartlarına göre %85 daraltılmıştır.

Bu çalışmada, Vergi Usul Kanunu, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS içinde yer alan değerlendirme ölçü ve esasları ele alınmıştır. Vergi Usul Kanunu daha çok ulusal anlamda değerlendirmelere yaklaşırken, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de değerlendirme süreci uluslararası boyutta gerçekleşmektedir. Vergi Usul Kanunu, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından değerlendirme esaslarının hem birbirleriyle hem de bilanço unsurları açısından karşılaştırılması ve aralarındaki benzer ve farklı noktaların ortaya konulması bu tezin en temel amacıdır.

Bu çalışmada, Vergi Usul Kanunu, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de yer alan değerlendirme esasları bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; konuya kavramsal açıdan yaklaşılmış ve konunun temelini oluşturan değer ve değerlendirme kavramı ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Tam Set Muhasebe Standartları incelenmiş özellikle değerleme esasları ele alınmış ve Tam Set Muhasebe Standartları içinde hangi bilanço unsuru üzerinde etkisinin olup olmadığı açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde; KOBİ TFRS'nin tarihsel gelişimi, neden ortaya çıktığını ve içerisinde yer alan değerleme esasları ele alınmış ve bilanço unsurları üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde; Vergi Usul Kanunu açısından değerleme esasları incelenmiş, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS bakımından farklılıklardan bahsedilmiş ve değerleme esaslarının bilanço unsurları üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde; Vergi Usul Kanunu, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'deki bilanço unsurları değerleme esasları açısından tablolar halinde karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞER VE DEĞERLEME KAVRAMLARININ İNCELENMESİ

1.1. DEĞER KAVRAMI

Değer subjektif bir kavram olup tanımı bakış açısına göre değişir. En genel tanımı ile değer, bir şeyin önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü, karşılık, kıymet, paha olarak tanımlanabilir. Değer genellikle varlığın değiş-tokuşu sırasındaki para karşılığı, belirlenen fiyatla ölçülür. Değer kavramı, sadece alım veya satımda ortaya çıkmaz. Varlığın belirli bir sözleşmeye bağlı kalarak kısa veya uzun süreli kullanımında (kiralama v.b.) ve sağlanan hizmetlerden yararlanan sürede de değer ortaya çıkmaktadır.

Değer kavramı, varlıktan sağlanan fayda her zaman doğru orantılı değildir. Değer kavramı daha çok varlığın ortamda kıt olup olmaması ile doğru orantılıdır. Örnek olarak sürekli karşılamak zorunda olduğumuz zorunlu ihtiyaçlarımız olan su, oksijen, yemek, giyim v.b. unsurlar ile ortamda kıt olarak bulunan altın, gümüş v.b. gibi değerli madenler ele alınacak olursa, karşılamak zorunda olduğumuz ihtiyaçlarımızın birçoğu hava ve su gibi doğada bol miktarda bulunmaktadır. Bu nedenle bu ihtiyaçların para cinsinden karşılığı ya yoktur ya da düşüktür. Buna karşın altın ve gümüş gibi değerli madenler ortamda kıt olarak bulunur ve elde edilmeleri çok zordur. Değerli madenlerin, elde edilme maliyetleri karşılamak zorunda olduğumuz ihtiyaçlarımıza göre çok daha yüksektir. Bu açıklamalar ışığında değerli madenlerin, çoğu zaman değer kavramının maliyetle ilişkisi olduğunu ifade etmek mümkündür.

1.2. DEĞERLEME KAVRAMI

İnsanoğlu, doğumundan ölümüne kadar ihtiyaçlarını karşılamak için çaba harcar. İnsanoğlunun ihtiyaçlarının önemli bir kısmı maddi niteliktedir. Kişinin

maddi ihtiyaçlarını en iyi ve en yararlı biçimde karşılaması maddeyi iyi tanınmasına, ona gerçek değerini vermesine bağlıdır. Bu çerçevede, insanoğlu ihtiyaçlarını karşılariken sürekli olarak değerleme yapmak durumunda olduğunu ifade etmek mümkündür.

Değerleme alışması hem varlığın değerini belirlemeye, hem de varlığın insan ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamayacağının tespit etmeye yöneliktir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar sonucu; değerlemenin temelinde ihtiyaçların bulunduğu, bireylerin ihtiyaçlarını maddeler aracılığıyla karşıladıkları, bir başka ifadeyle sözü edilen ihtiyaçların mal, hizmet ve hak gibi ekonomik varlıklarla karşılandığı, ekonomik varlıkların ihtiyaçları karşılamak için para ile karşılaştırma yapımlarının gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Ceyhan, 1968: 3-5).

Değerleme kavramı kullanıldığı amaca göre faklı şekillerde tanımlanabilme özelliğine sahip olmasından dolayı, değerleme kavramının anlamı üzerinde ortak bir görüş birliği yoktur. Başka bir ifadeyle, değer biçme işlemine yapan kişi ve gruplara, bunun yanında değerlemede kullanılan araçlara ve değer bienin içinde bulunduğu şartlara göre faklı sonuçlara yol açtığı gerçeğinden hareketle, değerlemenin yapılacak tek bir tanımına bağlı kalmak güçtür (Batrel, 1974: 5).

Literatürde değerlemeyle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Farklı bakış açılarını yansıtın bu tanımlar aşağıdaki gibidir.

Değerleme; vergi matrahlarının hesaplanması ile ilgili iktisadi kıymetlerin değerinin takdir ve tespitidir (VUK, m.258). Tanımda yer alan vergi matrahlarının hesaplanması ile ilgili iktisadi kıymet ifadesinden, vergi hukukunda değerlemenin yalnızca işletmelerle ilişkili bir sorun olmadığı anlaşılmaktadır. Vergi hukukuna göre ister bir işletmeye dahil olsun ister olmasın herhangi bir vergiye matrah teşkil eden iktisadi kıymetlere değer biçilmesi, değerleme olarak kabul edilmektedir (Batrel, 1974: 75).

Bir başka tanıma göre “Değerleme, bir malın, fikrin veya hizmetin kendinden bekleneni sağlama derecesini araştırmak, bir şeyin kıymetini belirlemek amacıyla, söz konusu nesnenin özellikleri hakkında bir görüş bildirmektir” (Çınar, 2007: 6).

Başka bir tanıma göre ise “Değerleme, ekonomik değerlerin (varlık ve kaynakların) fiyatlandırılması ve fiyatlandırmanın ulusal para cinsinden ifade edilmesi olarak tanımlanabilir” (Örten ve Karapınar, 2003: 5). Bir başka ifadeyle “Değerleme, sayım ve ünite sayıları belli olan, işletmeye ilişkin varlık, hak ve borçların değerlerinin ulusal para ile ifade edilmesi işlemidir” (Egesoy, 1979: 73).

Bu tanımlar ışığında “Değerlemeyi bir varlığın değerini belirlemek amacıyla yapılan söz konusu varlığa yönelik bir değer biçme işlemi, bir varsayımda bulunma ya da değer takdir etme olarak tanımlamak mümkündür” (Şanver, 1968: 71).

Özet olarak “Değerleme, iktisadi kıymetlerin belli bir zaman içindeki kıymetinin belli bir para cinsinden ifade edilmesi işleminden başka bir şey değildir” (Atay ve Kiraz, 2003: 92-95).

1.3. DEĞERLEMENİN AMACI

Muhasebe bilimi açısından değerlemenin en önde gelen amacı, finansal tablolarda işletme varlık ve borçlarının gerçek değerleriyle yer alabilmelerini ve dönem kârının doğru olarak ölçülmesini sağlamak olmasına rağmen, değerlendirme sadece bu amaçla yapılmaz. Varlıkların işletmelere sermaye olarak konulmasında, işletme birleşmeleri, bütün olarak işletme alımı ve satımı ile hisse alımı gibi işlemlerde de değerlendirme yapılması gerekir. Bu gibi durumlarda sadece belli varlıklar değil, bir bütün olarak işletmenin değeri önem kazanır ve işletmenin değerinin tespiti amacıyla değerlendirme yapılması gerekir (Uluslan, 2007: 529).

VUK açısından değerlemede amaç, vergi matrahının tespitine yönelik olarak iktisadi kıymet bedellerinin tespit edilmesidir. Daha geniş anlamda ise; işletme karlılığının tespiti, performans ve verimliliğin tespiti, hedef ve politikalarının belirlenmesi, temel ve ek mali tablolarının işletme hakkında gerçek, açık, anlaşılır ve tam bilgi vermesini sağlamaya yönelik olarak işletme varlıkları alacak ve borçlarının

gerçek değerinin tespit edilmesi ve bu değerle kayıtlara yansıtılmasıdır (Küçük, 2009: 30).

Değerlemenin amacı hem VUK'ta hemde muhasebe biliminde ortaktır. Değerlemenin amacı doğru verileri ortaya koyarak hem işletme yönetiminde bulunanların doğru kararlar almasını sağlaması, hem de işletmeyle ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlara doğru, açık, güvenilir ve anlaşılır tam bilgiyi vermesi açısından çok önemlidir.

1.4. DEğERLEME KURALLARI

Değerleme işleminin gerçekleştirilmesi için sağlanması gereken bazı kurallar vardır. Bu kuralların sağlanması durumunda değerlemeden söz edilebilir.

1.4.1. Değerlemenin Konusu

Değerleme olayının gerçekleşebilmesi için kuşkusuz değerlemeye tabi tutulacak ekonomik bir varlığın (iktisadi kıymetin) var olması şarttır. Burada ekonomik varlık ile kastedilen, işletmenin veya kişinin servetine dahil olumlu (varlıklar, alacaklar ve haklar) ve olumsuz (borçlar) servet unsurlarının tamamıdır (Öztürk, t.y.). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere değerleme, ekonomik bir birim teşkil eden varlıklar için söz konusu olmakta ve servet unsurlarına uygulanmaktadır (Batirel, 1974: 14).

İşletmeye dahil iktisadi kıymetlerin değerlemesinde, değerlemenin konusu, işletmeye dahil iktisadi kıymet unsurlarıdır. Basit olarak tanımlamak gerekirse, bir iktisadi kıymetin işletmeye dahil olması için işletmenin mülkiyetinde olması veya kullanımında olması gerekmektedir (Öztürk, t.y.). Bir başka ifadeyle bir varlığın değerlemeye tabi tutulabilmesi için söz konusu varlığın kendisine ait olduğunu gösterecek bir belgenin olması ve aktifinde kayıtlı olması gerekir. Değerlemeye tabi tutulacak varlığın mülkiyeti değil de kullanım hakkı işletmeye aitse ve bu varlığın kullanım hakkı finansal kiralama sözleşmesi ile elde edilmiş ise varlığın bu durumda da değerlemeye tabi tutulması gerekir.

1.4.2. Değerleme Günü

Değerleme günü, VUK'un 259. Maddesinde "Değerlemede ekonomik maddelerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda taşıdıkları değerler esas tutulur" şeklinde belirtilmiştir.

İşletme içindeki ekonomik varlıklar gerek miktar olarak, gerekse değer yönünden sürekli olarak değişim göstermektedir. Değerlemeyi farklı günlerde yapmak toplam değeri ve bunun sonucu olarak vergi matrahını değiştirebilir (Ceylan, 1968: 60).

Birçok servet unsurunda değerlendirme günü vergiyi doğuran olayın ortaya çıktığı gündür. Hesap döneminin sonunda veya vergiyi doğuran olayın meydana geldiği günde finansal durumun veya bilançonun doğruyu göstermesi gerekir. Vergi Hukukunda kabul edilen bu kuralın uygulanmasında, yalnızca mükelleflerin yararı gözetilmez. Değerlemenin mükelleflerin doğru olan finansal durumunu yansıtması kuralı, lehte olduğu kadar mükellefin aleyhinde de uygulanır (Batirel, 1974: 16).

1.4.3. Değerlemede Teklik İlkesi

VUK'un 260. Maddesine göre, işletme varlıklarının her biri ayrı ayrı değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. Örneğin; işletmenin duran varlıkları içinde yer alan her bir taşıt aracı ya da bilgisayar tek başına dikkate alınarak ulusal para cinsinden fiyatlandırılmalıdır.

Değerlemede temel ilke, her bir varlığın ayrı bir birim olarak değerlemeye tabi tutulmasıdır. Ancak, önceden kullanılan yaklaşımlar gereği aynı cinsten sayılan varlıklar ile düşük değerli çeşitli (müteferrik, ayrılmış, dağınık) varlıklar, toplu olarak değerlemeye tabi tutulur. Örneğin kusurlu mallar, artıklar ya da aynı cinsten olup farklı model ve renkte olan kazaklar, tişörtler vb. toplu olarak değerlendirilebilir (Özulucan, 2005: 15). Bu tip bir uygulamada ortalama bir değer tespit edilmesi gerekir (Batirel, 1974: 17).

1.4.4. Değerlemede Tek Ölçü Kullanımı

Vergi Usul Kanunu her ekonomik varlığın içinde bulunduğu şartlara göre hangi değerlendirme ölçüsü ile değerlemeye tabi tutulacağını kesin olarak tespit etmiştir. Mükellef, kişisel görüşlerine veya arzusuna uygun olarak değerlendirme ölçüsünü değiştiremez. Bu kuralın amacı, her ekonomik varlığın niteliğine göre uygun olan veya kolaylıkla tespit edilebilen objektif bir değerlendirme işleminin geliştirilmesidir (Ataman, 1999: 16).

1.5. İŞLETME EKONOMİSİ YÖNÜNDEN DEĞERLEME

Çok eski dönemlerden günümüze bireyler, ihtiyaçlarını başkaları tarafından üretilen ve temin edilen doyum araçları ile karşılamaktadır. Bu olgudan hareketle ihtiyaçların daha kolay elde edilmesini sağlayan işletme gerçeği ortaya çıkmış ve kişi ihtiyaçları ile bunları tatmine yarayan araçlar arasında üretim ve tedarik fonksiyonu ile yer almıştır. Ancak, işletmelerin bu fonksiyonlarını devam ettirebilmeleri ve gelişebilmeleri için en azından maddi durumlarını korumaları gerekmektedir. Faaliyet sonucunun ne olduğunun bilinmesi içinse ancak işletme varlıkları ve borçları ile üretim konusu maddelerin değerinin bilinmesi ile mümkündür. Zamanla işletmelerin büyük gelişmeler göstermeleri ile buldukları pazarlarda veya yeni pazarlara girişlerde diğer işletmelerle rekabet edebilmeleri ve işletmelerin sürekliliğini sağlayabilmeleri için daha güçlü yönetime ve daha güçlü finansal yapıya sahip olmaları gerekir. Bu durum işletmeleri daha bilinçli, planlı bir şekilde yönetilmeye, daha ayrıntılı ve kesin hesaplar yapmaya zorlar. İşletme içinde doğmuş olan veya doğacak değerleri izlemek, üretimi yapılan maddeleri işletme içi ve işletme dışı koşullara göre sürekli olarak değerlemek çağdaş işletme politikasında önemli bir yer tutmaktadır (Meriç, 1982: 6). Bu değerlemeyi sürekli olarak yapabilmek için işletmenin temel bir ölçüye sahip olması gerekmektedir.

İşletme ekonomisinde değerlendirme ölçülerinin bağlandığı temel ölçü, piyasa değeridir. Bu temel ölçü; varlıkların işletmenin tasarrufunda olup olmamasına göre, iki şekilde belirlenir (Batirel, 1974: 7):

I. Edinme değeri: Varlığın işletmenin tasarrufuna geçmesi halinde aldığı değerdir. Bu değer varlığın edinimi sırasındaki piyasa değeridir. Varlığın

ediniminden sonraki dönemler için bu değer artık tarihi bir değeri ifade eder. Piyasa değerinden uzaklaşmaya başlar.

Edinme değeri; iki temele bağlanabilir. Edinme fiili ödemeye dayanırsa tedarik değeri adını alır. Tahakkuk esasında ise, parasal ödemelerin dışında borçlanılan tutarları da içine alır. O zaman adı maliyet değeri olur.

II. İkame değeri: İkame değerinin işletme dışında düşünülmesi gerekir. Bu değerini tayini tahminidir. Değeri belirleyecek fiyatın tahmini olması zorunludur. İkame değerinin bulunması, varlıkların piyasa değerlerinin bulunması demektir.

1.6. MUHASEBE YÖNÜNDEN DEĞERLEME

Muhasebe literatüründe değerlendirme, bir işletmenin varlık ve kaynaklarının belli bir tarihteki miktarlarının ve değerlerinin ortak bir ölçü biriminden ortaya konulmasıdır (Turgay, 1958: 503).

İktisatçıların, değer kavramı ile ilgilenmesinin asıl amacı, gelecekle ilgili bir spekülasyon oluşturmasının muhtemel olmasıdır. Onun için önemli olan, kıt kaynakların hangi yollarla dağıldığı sorunudur. Parayı bir değer ölçüsü olarak kullanır. Muhasebeci ise; işlem ve olaylarla, diğer bir ifadeyle gerçekleşenle ilgilidir. Parayı bir sembol olarak görür. Para; muhasebeci yönünden işlemlere konu olan çeşitli varlık, kaynak ve olayların ortak simgesinden başka bir şey değildir. İşlemlerle ilgili olması nedeni ile değer oluşması onun dışında kalır.

İşletmede her aktif, bir hizmet deposu olduğundan değerlidir. Aktifler yeni olduğunda, hem iktisatçı hem de muhasebeci, bunu maliyet değeri ile ifade eder. Bunun nedeni, maliyet değerinin, piyasa değerine yakın olmasıdır (Batrel, 1974: 10).

1.7. TİCARET HUKUKU YÖNÜNDEN DEĞERLEME

Ticari kurallar açısından değerlendirme Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu kanunda değerlemenin amacı; işletme sermayesinin işletme sahipleri veya ortakları arasında haksız bir şekilde dağıtılmasını önleyerek, işletme ile ilişkide bulunan üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini korumak şeklinde ifade edilmektedir.

TTK, mevcut ve gelecekteki ortakların ve üçüncü kişilerin haklarını korumayı ve işletmenin sürekliliğini amaçladığından, değerlemede üst sınırı çizmiş, işletme varlıklarının ve karının olduğundan daha fazla gösterilerek ilgililerin yanıltılmalarını önlemeyi ana prensip edinmiştir (Çınar, 2007: 10).

Türk Ticaret Kanunu' na göre yapılan değerlemede ortaya çıkan bilançoya "ticari bilanço" denmektedir. Fakat uygulamada "mali bilanço" kavramına uymayan (Yani henüz vergi matrahının belirli olmadığı kar-zararı içeren) bilançoların hepsi de "ticari bilanço" olarak adlandırılmaktadır.

Şu anda yürürlükte olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 75' inci maddesi ile 458-464' üncü maddeleri arasında değerlendirme ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu' nun 75' inci maddesi aynen; 4. Açıklık ve doğruluk esasları, Madde 75- İlgililerin, işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için, envanter ve bilançoların ticari esaslar gereğince eksiksiz, açık ve kolay anlaşılır bir şekilde ulusal paraya göre düzenlenmesi gerekir.

TTK'ya göre bütün aktifler, en çok bilanço gününde işletme için sahip oldukları değer üzerinden kaydolunur. Borsada kote edilen emtia ve kıymetler o günün borsa rayicine göre ve tahsil edilemeyen veya ihtilafli bulunanlar müstesna olmak üzere, bütün alacaklar da itibari miktarlarına göre hesap edilir.

Pasifler, özellikle borçlar, şarta bağlı veya vadeli olsa bile, itibari değeri üzerinden hesaba geçirilir.

TTK' nın değerlendirme ile ilgili hükümlerinde ikili bir ayrıma gittiği, şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri arasında değerlendirme ölçüleri açısından farklılık meydana getirdiği göze çarpmaktadır (Durmuş ve Arat, 2000: 9).

Sermaye şirketlerinde değerlendirme esasları belirlenirken, şahıs şirketlerine göre daha ihtiyatlı davranılmıştır. 75.maddedeki değerlendirme esasları bütün ticari işletmeler için geçerlidir (Taşkın, 1999: 9).

TTK'nın 75.maddesi, "Ticaret şirketleriyle ticaret kurumlarının envanter ve bilançoları hakkındaki özel hükümler mahfuzdur" şeklinde düzenlenmiştir.

Maddenin bu düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun 75.maddesi genel bir hüküm olup, daha çok şahıs işletmelerini kapsamaktadır. Çünkü maddenin son cümlesinde, ticaret şirketleri ve kurumlarının özel hükümlerinin saklı olduğu vurgulanmıştır. Bu ifadeden çıkan sonuç "TTK" da değerlendirme ile ilgili hükümler, tek şahıs işletmeleri ve şahıs şirketleri için ayrı, sermaye şirketleri için ayrı düzenlenmiş olduğudur" (Kızılot, 1994: 2089).

TTK, Madde 75'in, ilk paragrafta, bilançoların ulusal parayla ifade edileceği kabul edilirken, bilanço düzenlemede objektif ve yansız davranılması kabul edilmiştir. Ancak hemen ikinci paragrafta, değerlemenin "en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değerle değerlendirilmesi kabul edilmiştir. Bu bir anlamda VUK' nun 264' üncü maddesinde tanımlanan "tasarruf değeri" ile eş anlamdadır." (Kızılot,1994: 2008). Burada değerlemenin "en çok" sınırı çizilirken, sanki daha düşük değerlemeye izin veriliyor gibi bir anlam çıkmaktadır. Fakat diğer yandan da, maddenin devamında, bazı değerlemelerin, borsa rayici, itibari değer, gibi değerlendirme ölçüleri ile yapılacağı da kabul edilmiştir (Başagaç, 2006: 43-44).

Maddedeki "en çok" sınırı, kanun koyucu tarafından getirilirken, işletmenin olduğundan daha karlı ve büyük gösterilmesi engellenmeye çalışılmıştır. Fakat gerçekte olduğundan daha az karlı ve küçük gösterilmeyi önleyen bir hüküm yoktur gibi de algılamak gerekir. Çünkü birinci paragraf bu durumu önlemektedir. Diğer yandan vergi kanunları da, işletmenin olduğundan daha az karlı ve daha küçük görünmesini engellemektedir. Sonuçta, "TTK değerlendirme ölçülerinin tavanını, buna karşılık VUK da, tabanını belirlemiştir" (Kızıl, 2001: 259) Bu sayede biri birilerinin eksiklerini tamamlama amacı gütmektedirler. VUK en çok kardan en fazla payı alma amacına yönelik düzenlenmişken, TTK işletmelerin olduğundan fazla karlı gösterilip, bu karın ortaklara dağıtılmasını önlemek ve işletmenin devamlılığını sağlama amacına yönelik olarak düzenlenmiştir.

Oysa her ikisinin de muhasebe standartlarına yaklaşabildiği ölçüde, bu eksikliğin ve zıtlığın daha kolay tamamlanabileceği de bir gerçektir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 75.maddesi ve devamı bazı maddelerinde "Borsa Rayıcı" "İtibari Değer" gibi bazı değerlendirme ölçüleri ile değerlendirme yapılacağı kabul edilmiş, ancak bu ölçülerin tanımı Kanunda düzenlenmemiştir. Diğer yandan Türk Ticaret Kanunu' nun "Sekizinci Kısım – Anonim Şirketlerin Hesapları" başlıklı bölümünün 458 ve devamı maddelerinde değerlendirme ile ilgili bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Türk Ticaret Kanunu' nun 476' ncı maddesi gereği, bu düzenlemeler " Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket" için de geçerli olacaktır. Yine, Türk Ticaret Kanunu' nun 534' üncü maddesi gereği, anonim şirketlerin bilanço ve yedek akçe hakkındaki hükümleri, Limited Şirketler hakkında da uygulanacaktır. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu' nun değerlendirme hükümleri de içeren bu düzenlemeleri bu iki şirket türü için de uygulanacaktır (Başagaç, 2006: 44).

TTK'nın 458.maddesinde, "aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması şeklinde" değerlendirme yapılarak, gizli yedek akçe ayrılması kabul edilmiştir. "Eğer bazı malların maliyet değeri, bilanço tarihinde, cari fiyattan fazla ise, bunlar cari fiyata (piyasa fiyatı) değerelebileceklerdir." (Kızıl, 2001: 260) Böylece, işletmenin korunması amaçlanmaktadır. Ancak, yine de olağanüstü krizler yaşanıyorsa, bu yola gidilmelidir. Aksi halde bu yöntem kullanılmamalıdır (Başagaç, 2006: 45).

TTK' nın 460. maddesinde ise, bazı duran varlıkların (maddi ve maddi olmayan dahil) en fazla maliyet değerleri ile maddede belirtilen ilave düzenlemelerle, bilançoya aktarılması kabul edilmiştir. Kanunun konuyla ilgili 460. maddesi aynen şöyledir:

Gayrimenkuller, binalar, enerji santralleri, makineler, nakil vasıtaları, alet ve edevat ve mobilya gibi devamlı surette işletmede kullanılan maddi duran varlıklar duruma göre uygun olan iskontonun yapılmasından sonra en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilir. Haklar, imtiyazlar, ihtira beratları, hususi imal ve istihsal usulleri, ruhsatnameler, markalar ve bunlara benzer maddi olmayan duran varlıklar hakkında da aynı hüküm geçmektedir.

İskonto pasif tablosunda itfa ve yenileme akçeleri teşkili suretiyle de yapılabilir. Tesisat sigorta edilmişse bilanço kıymetleri yanına sigorta kıymetleri de yazılır”

Maddeden de anlaşılacağı üzere maddi ve maddi olmayan duran varlıkların esas olarak maliyet bedeli ile değerlendirilebileceği kabul edilmektedir. Kanunun 461.maddesinde stokların yine en fazla maliyet değerleri ile değerlemeye tabi tutulacağını belirtmiştir. Ancak, maliyet değerinin, cari fiyattan fazlalığı halinde cari fiyattan değerlendirilebileceği kabul edilmiştir.

Maliyet Değeri > Cari fiyat Cari fiyat ile değerlendirilir.

TTK 'da, sermaye şirketleri için diğer bir değerlendirme ölçüğü de borsa rayici ölçüğüdür. Bu ölçükle ilgili m.462'de; “borsa rayici bulunan kıymetli evrak, en çok bilanço gününden bir ay öncesine ait süre içindeki ortalama rayiçleriyle bilançoya geçirilebilir. Yabancı borsalarda muamele gören kıymetli evrakın rayici söz konusu olan hallerde, bunların bedellerinin transferindeki güçlükler dahi hesaba katılır” şeklinde hüküm bulunmaktadır.

TTK' nın 464. maddesinde, çıkarılan tahvillerin değerlendirme şekli belirlenmiştir. Menkul kıymetlerin değerlendirilmesi ile ilgili düzenleme de, TTK 464. maddede yapılmış olup söz konusu maddede; “ Şirket tarafından çıkartılan tahviller, itfa değerleri üzerinden bir tek rakam olarak pasif tablosuna geçirilir” denilmektedir.

1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni TTK'da, TMS ve TFRS başta olmak üzere Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun bir otorite olarak zikredilip, şahsında ulusal ve uluslararası nitelikteki düzenleme, gelişmelere işaret edilerek, uyum zorunluluğu getirilmiştir. Muhasebe uygulamalarının ve standartların sürekli gelişim süreci içinde olduğu düşünüldüğünde, bu şekilde atf yapılmış olmasının, uygulama ve kavramsal çerçevede birlik sağlanması açısından olumlu olduğu görülmektedir (Aksoy, 2005: 141).

1.8. VERGİ HUKUKU YÖNÜNDEN DEĞERLEME

Değerleme vergi matrahının tespitinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle devlet, vergiye temel oluşturan değer belirlenmesi aşamasında mükellefleri serbest bırakmamış, uyulacak kuralları yasal düzenleme ile belirlemiştir (Ceyhan, 1968: 12). Değerlemeye ilişkin usul ve esaslar ile değerlendirme ölçülerinin yasal düzenleme ile kurallara bağlanması mükelleflerin değerlendirme yoluyla vergi matrahını azaltmalarını önleyici ve devletin vergi alacağını güvencede tutmak amacıyla dönük bir anlayış olarak görülebilir. Zira değerlemeyi mükellefin kişisel tercihinin bırakmak günümüzde kamu gelirlerinin en önemli kaynağı olan vergi miktarını olumsuz yönde etkileyen bir sonuca yol açmak demektir (Batirel, 1974: 14). Dolayısıyla vergi hukukunun değerlendirme işlemine vergi alacaklı olan devletin mali çıkarları açısından yaklaştığını ve asgari vergi matrahının belirlenmesini hedeflediğini ifade etmek mümkündür.

VUK'a göre değerlemede amaç; zaman geçmesi, teknoloji değişmesi, ekonomik olaylar, bozulma ve benzeri nedenlerle iktisadi kıymetlerin değerinde meydana gelen değişiklikleri dikkate almak suretiyle bunların belli bir tarihteki (değerleme günündeki) gerçek bedellerini vergilemede esas almaktır. Bazı hallerde gerçek bedel dışına çıkılmakla beraber ana kural gerçek bedeli (değeri) saptamaktır (Altındağ, 1998: 476).

Vergi hukuku açısından değerlendirme, ekonomik varlıklara vergi matrahının belirlenmesi için parasal bir değer biçme işlemidir (Batirel, 1974: 13). Türk vergi sisteminde değerlendirme konusuna, VUK' daki hükümler hakim olup işletmelerin bu hükümlere uymaları objektifliği ve dolayısıyla işletmeler arasında vergi adaletini sağlar (Durmuş, 1979: 13-14).

Vergi hukukunda değerlendirme konusundaki temel düzenlemeler 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "Değerleme" başlıklı üçüncü kitabında yer almaktadır (m.258'den m.330'a kadar yer alan hükümler). Vergi Usul Kanunu'nun 258. maddesinde değerlendirme; "vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti" şeklinde tanımlanmıştır.

Kanunda yer alan tanım kısa olmasına rağmen değerlemeye ilişkin temel unsurları içinde barındırmaktadır. Bunlardan birincisi değerlemenin vergilendirmeye esas alınacak matrahın doğru olarak hesaplanması amacına yönelik bir işlem olmasıdır. Dolayısıyla mükellef değerlendirme işleminde öncelikli olarak matrahın vergi kanunlarına uygun bir şekilde tespit edilmesini amaçlamak zorundadır. İkinci olarak değerlendirme, iktisadi kıymetlere ilişkin bir işlemdir. Değerleme yapabilmek için öncelikle, değerlemeye tabi tutulacak ekonomik bir varlığın bulunması gerekmektedir. Ekonomik varlık ile kastedilen, işletmenin veya kişinin servetine dahil olan varlıklar, alacaklar ve haklar ile borçlardır (Çınar, 2007: 19-20).

Diğer taraftan madde hükmünde ‘takdir ve tespit’ terimleri kullanılmıştır. Bazı varlıkların değeri takdir edilirken, bazılarının ki tespit edilecektir. Daha açık ifade etmek gerekirse, varlığın değerini tespit olanağının olmadığı durumlarda takdir edilmesi yoluna gidilecektir. Tespit, değerlendirilecek iktisadi kıymetle ilgili bir dayanağının, belirtinin olması halinde söz konusudur. Bir varlığın alış faturasına dayanılarak yapılan değerlendirme bir tespit işlemidir. Gerçek satış bedeli olmayan bir varlığın, emsaline göre satış bedelinin belirlenmesi ise bir takdir işlemidir. Takdir yönteminde, bir kıyas ve tahmin söz konusudur. Vergi hukukunda değerlemenin amacı, adaletli bir vergileme ve vergi alacağının güven altına alınmasıdır (Delice, 1996: 5-6).

Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda sahip oldukları kıymetler esas tutulur ve iktisadi kıymetler değerlendirilirken her biri tek başına hesaplanır. Aynı cinsten sayılan malları ve düşük kıymetli çeşitli eşyayı toplu olarak değerlemek mümkündür.

VUK, vergilemede eşitlik ve adalet ilkelerinin egemen olmasını ve vergi alacağının güven altına alınmasını sağlamak amacıyla değerlemede belirli bir alt sınır öngörmüş, dolayısıyla değerlendirme uygulamasında TTK kadar esnek davranmamıştır. Değerleme için TTK’da geçerli olan azami ölçülere karşılık, vergi hukukunda asgari ölçüler tanımlanmıştır. Değerlemenin bu şekilde tanımlanmasının nedeni ise tabii ki, vergi yükümlüsünün vergi matrahını istediği gibi belirleyerek ödeyeceği vergi

tutarını düşük göstermesini engellemek ve vergi adaleti prensibini uygulayabilmektir (Çınar, 2007: 20-21).

Vergi hukukundaki değerlendirme esasları TTK'ya kıyasla daha dar kapsamlı tanımlanmış, daha kesin ifade edilmiş ve daha objektif temeller üzerine oturtulmuştur. VUK'da iktisadi kıymetlerin hangi şartlar altında hangi değerlendirme ölçüleri ile değerlendirileceği açıklanmıştır. Hatta, değerlendirme ölçüsü bu kanunda yazılı olmayan veyahut yazılı olup kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkan bulunmayan iktisadi kıymetlerden bina ve arazinin vergi değeri ile, diğerlerinin varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedelleriyle değerlendirileceği ifade edilmiştir (Çınar, 2007: 21).

TTK'nın ve VUK'un değerlendirme uygulamasında farklı amaçlara sahip olmaları ve farklı değerlendirme esaslarının geçerliliği Ticari ve Mali Bilanço kavramlarını doğurmuştur.

Ancak işletmeler ticari bilançolarını doğal olarak TTK hükümlerine göre uygun olarak düzenleseler bile, vergiye esas alınacak olan değerlerin belirlenmesinde (mali bilançoların hazırlanmasında) VUK'ta yer alan değerlendirme hükümlerine uymak zorundadırlar (Şeker, 1999: 1600).

1.9. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA GÖRE DEĞERLEME

Sermaye Piyasası Kanunu (SPK); günümüz ekonomisinde etkin bir yere sahip olan sermaye piyasaları dolayısıyla halka açık sermaye şirketlerinin uymaları gereken kuralları düzenlemektedir. Halka açık sermaye şirketlerinin diğer temel kanunlar yanında ayrıca uymak zorunda oldukları SPK'nda yer alan değerlemeye ilişkin düzenlemeler; TTK'da yer alan düzenlemelere paralel ancak, daha ayrıntılı ve belirgin ölçütler içerir. SPK'da yer alan düzenlemeler özellikle işletme hissedarları ile diğer üçüncü şahısların menfaatlerini korumaya yöneliktir (Küçük, 2009: 16).

Sermaye Piyasası Kanunu'nda değerlemenin amacı; kamuyu aydınlatmak, tasarruf sahiplerinin yatırım kararları vermesinde yardımcı olmak ve ilgililerin haklarının korunmasını sağlamak olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, borsada hisse senetleri işlem gören şirketlerin gerçek değerlerinin belirlenmesinde, finansal

göstergeler etkili olmaktadır. Finansal göstergelerin sağlıklı olabilmesi için de, değerlendirme hükümlerine göre muhasebe kayıtlarının tutulması gerekmektedir.

SPK, daha çok işletme hissedarlarını ve üçüncü şahısları korumaya yönelik bir takım düzenlemeler yapmıştır. Bu Kanunda, değerlendirme işlemleri daha çok Ticari Bilanço ve Ticari Kar-Zarar Tablosu oluşturmaya yöneliktir. Dolayısıyla bu Kanunlarda yer alan hükümler gereğince yapılacak değerlemeler, mali karın tespitinde ikinci planda kalmaktadır (Atay, 2003: 27).

Seri:XI, 1 No'lu tebliğin 20. maddesinde değerlemenin, her varlık, borç ve öz sermaye kalemi itibariyle ayrı ayrı yapılacağı, ancak, nitelikleri itibariyle bir bütünlük gösteren benzer kalemlerin toplu olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

Söz konusu tebliğin 18. maddesinde mali tabloların hazırlanmasında Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan standartlar ile Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer mevzuat hükümlerinin tutarlı ve birbirini tamamlayıcı olarak esas alınacağı belirtilmiştir. Ayrıca, tebliğin değerlendirme hakkındaki hükümleri vergi mevzuatında yer alan değerlendirme ilke ve kurallarıyla ilgili bulunmamaktadır. Bu nedenle mükellefler tuttukları defterler ile düzenledikleri belge ve beyannamelerini vergi mevzuatının değerlemeye ilişkin hükümlerine uygun olarak düzenlemek zorundadırlar. Vergi mevzuatında, Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen standartlar ile Türk Ticaret Kanunu'nun muhasebeye ilişkin kurallarından farklı uygulamalara yer verildiği durumlarda işletmelerin, söz konusu mevzuat çerçevesinde, gerekli düzeltmeleri yapmaları kendi sorumlulukları içerisindedir.

SPK Seri:XI, 1 No'lu tebliğin 17. maddesinde 1 Sıra No'lu MSUGT'ye benzer şekilde muhasebenin temel kavramları arasında yer alan maliyet kavramına yer verilmiştir. Anılan düzenlemede maliyet kavramı, nakit ve alacaklar dışındaki varlıkların, elde etme maliyeti ile net gerçekleşebilir değerden veya elde etme maliyeti ile rayiç bedelden düşük olanı ile değerlendirilebileceğini; varlıkların değerlerinde maliyet bedellerine göre oluşan artışların ise (yasal imkanlar dışında) dikkate alınmayacağını ifade etmektedir. Bu kavrama bağlılık, muhasebecileri değişen piyasa fiyatları karşısında sürekli olarak düzeltme kayıtları yapma

zorunluluğundan kurtarmakta ve varlıklara ilişkin hareketlerin objektif belgelere dayandırılmasını sağlamaktadır.

Öte yandan söz konusu tebliğın 19. maddesinde bir takım değerleme ölçüleri belirlenmiştir. Bunlar; tarihi maliyet ilkesi, elde etme maliyeti, satın alma maliyeti, üretim maliyeti, inşa maliyeti, net gerçekleşebilir değer, gerçekleşmesi beklenen satış fiyatı, tamamlama maliyeti, rayiç bedel, ilk giren ilk çıkar yöntemi, son giren ilk çıkar yöntemi, ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi, hareketli ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi, özel sipariş yöntemi şeklinde sıralanmış ve açıklanmıştır.

Ayrıca, Sermaye Piyasası mevzuatında tasarruf değeri ifade edecek herhangi bir terime yer verilmemesine karşın SPK Seri: XI, No:1 sayılı tebliğinin 26. maddesinde yer alan, avans, depozito ve teminat niteliğinde olanlar hariç olmak üzere, senetli alacak ve borçlar (vadeli çekler ve poliçeler dahil) ile 3 aydan daha uzun vadeli senetsiz alacak ve borçların reeskont işlemine tabi tutulmasına ilişkin hüküm, tasarruf değerinin bu mevzuatta da geçerliliğini koruduğunu göstermektedir (Seri XI, NO:1 Tebliğ).

Tabi bu anlattıklarımız SPK tarafından 6 Mart 2006 tarihinde resmi gazetede Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğın (Seri :VIII, No:45) yayımlanması ile son bulmuştur. Bu Tebliğ 1 Nisan 2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Bu tarihten itibaren Sermaye piyasası mevzuatı uyarınca yapılan değerleme işlemlerinde, değerlemeyi yapanlar, Tebliğın (1) nolu ekinde yer alan Uluslararası Değerleme Standartlarına aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARINDA DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ VE FİNANSAL DURUM TABLOSU UNSURLARININ DEĞERLEMESİ

2.1. MUHASEBE STANDARTLARI HAKKINDA GENEL BİLGİ

Muhasebe; işletme faaliyetlerini kontrol etmek, geleceğe ilişkin işletme faaliyetlerini planlamak, işletme içi ve dışındaki kişilere işletmeye ilişkin etkin kararlar alabilmeleri için, finansal olaylarla ilgili bilgilerin toplanması ve iletilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Ataman, 1997: 1).

Başka bir tanımda ise muhasebe; ekonomik bir varlık olan işletme hakkında alınacak kararlara temel olacak faydalı bilgilerin üretilebilmesi için söz konusu varlık ve kaynaklarında değişme yaratan parayla ifade edilebilen tüm işlemleri tanımlayan, kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve analiz ve yorum sonuçları ile birlikte faydalı raporlar haline getirip karar alacak ilgili kişilere iletilmesini sağlayan bir süreç olarak açıklanmaktadır. Bu anlamda muhasebe bir hizmet faaliyeti olarak, tanımlayıcı-analitik bir disiplin olarak ya da bir bilgi sistemi olarak tanımlanmaktadır (Cemalcılar ve Önce, 1999: 1-4).

Muhasebe bilgilerinin sistematik bir şekilde üretilmesi ve üretilen bu bilgilerin kullanılması yönünde ilk çalışmalar 15. yüzyıl'a kadar dayanmaktadır. Venedik'te 1494 yılında Luca Pacioli tarafından, defter tutulmasına esas olan ilk muhasebe kitabı olan "Summa De Aritmetica, Geometrie, Proportionalite (Aritmetik, Geometri, Oran ve Orantı Hakkında Özet)"nin yayınlanması ile başlayan bu süreç, ekonomi tarihi ile eşzamanlı bir gelişim göstermiştir. İlk bilimsel muhasebe kitabının

değiştikçe, muhasebe kuramında da bazı değişiklikler ve eklemeler yapmak zorunlu olmuştur. Dolayısıyla muhasebe kuramının değişmelere uyum gösterebilme yeteneği muhasebenin dinamik olmasını sağlamaktadır (Çelik, 2003: 7).

Genel anlamda muhasebe işletmenin finansal yapısını, ekonomik faaliyetlerinin sonuçlarını gerçeğe uygun olarak yansıtmayı amaçlamaktadır. Muhasebenin, işletmelerin finansal yapısını ve faaliyet sonuçlarını gerçek ve doğru yansıtabilmesi için; muhasebe, bilimsel ve tarafsız yaklaşımla oluşturulmuş doğal kaynaklara dayanmalıdır. Bu çerçevede muhasebe uygulamalarının kaynağı; muhasebenin temel kavramları, muhasebe ilkeleri ve muhasebe politikalarını kapsayan muhasebe standartlarından oluşmaktadır (Lazol, 2000: 9).

Muhasebe çalışmalarının yöntemini belirleyen düzenlemeler durumundaki muhasebe standartları, muhasebe kuramının önemli kaynaklarından birini oluşturur. Muhasebe standartları, genel kabul görmüş ilkelerden daha ayrıntılı düzenlemelerdir ve kavramlarla ilkelerin uygulamaya yansımaları sağlarlar. Muhasebe standartları terimi açık olarak pragmatik (uygulamaya yönelik) kuralları ifade etmektedir. Muhasebe standartları, uluslararası düzeyde hazırlanmakla birlikte, dünya ülkeleri uluslararası standartları kendi koşullarına uyarlayarak ulusal muhasebe standartlarını belirlemektedirler. Ülkemizde de bu yolu izlemekte ve ulusal muhasebe standartları “Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)” başlığı altında yayımlanmaktadır (Sevilengül, 2003: 33).

Muhasebe standartları; finansal tabloların kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu işletme sonuçlarını doğru, gerçek durumu yansıtan, karşılaştırılabilir, tutarlı, güvenilir, dengeli ve anlaşılabilir olarak yansıtılabilmesi için uyulması gereken ilke ve kurallar bütünüdür (Bostancı, 2002: 73).

Muhasebe kavram ve ilkelerinden hareketle geliştirilen muhasebe standartları, muhasebe uygulamalarını yönlendiren ve finansal tabloların hazırlanmasına düzen getiren normları ifade etmektedir. Muhasebe standartları, finansal tablolara yönelik ilkelerin uygulanmasını sağlayan esasları ve yöntemleri kapsamaktadır. Doğal olarak her ülke, kendi ulusal muhasebe standartlarını belirleme eğiliminde olup, bu süreçte farklı aşamalar kaydetmiş ve farklı standartlar benimsemiştir. Muhasebe

standartlarının uyumlaştırılması ise, bu farklı muhasebe uygulamalarını tekdüzeliğe doğru yönlendiren çalışmalardır (Aslan, 2004: 94).

Finansal tabloların hazırlanmasını yönlendiren, genelde kanunları ve yasal hükümleri de kapsayan düzenlemeler ve kurallar olan muhasebe standartları, bir standart koyucu tarafından oluşturulurlar ve finansal tabloların ne tür bilgiler içereceğini ve bu bilgilerin nasıl hazırlanacağını, finansal muhasebe uygulamalarında nelerin kabul edilebilir veya edilemez olduğunu belirlerler (Ağca, 2003: 60).

2.2. MUHASEBE STANDARTLARININ AMACI VE GELİŞİMİ

Ülkemizde ve uluslararası arenada oluşturulan muhasebe standartlarının amacı; finansal tablolarda şeffaf, tutarlı, karşılaştırılabilir, ilgili ve güvenilir finansal bilgi sunan bir finansal raporlama sistemi oluşturmaktır (Acar, 2002: 256).

Muhasebe uygulamaları ve finansal tabloların kullanıcıları arttıkça muhasebe standartlarının önemi de artmaktadır. Muhasebe bilgilerini başta muhasebeciler ve denetçiler olmak üzere, işletme içi ve dışında birçok kesim kullanmaktadır (Erdoğan, 2002: 15).

Muhasebe çalışmalarının yöntemini belirleyen düzenlemeler durumundaki standartlar, muhasebe kuramının önemli kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Muhasebe standartları ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanmaktadır.

Muhasebe ilkeleri, muhasebe standartları vasıtasıyla uygulamaya konulur. Muhasebe standartları, gerek muhasebe işlemlerinde, gerekse finansal tabloların hazırlanmasında, işletmeler tarafından yapılan muhasebe uygulamalarındaki farklılıkları en aza indiren düzenlemelerdir (Acar ve Tetik, 2004: 28-29).

Muhasebenin uluslararası işlerde uygulanması, Uluslararası Muhasebe Standardının (TMS) oluşturulması ile mümkündür. TMS'ye kısa sürede tam uyum söz konusu değildir. Fakat uyum zorunluluğu her geçen gün artmaktadır. Çünkü gerek uluslararası ticarete, gerekse uluslararası birleşme ve rekabette finansal tabloların ve muhasebe uygulamalarının uyumlu hale getirilmesi, önemli yararlar sağlamaktadır. Aksi takdirde, bir ülkenin kanunlarına istinaden hazırlanan finansal tablolar, diğer ülkelerdeki işletme ve işletme sahiplerine aynı bilgileri vermeyebilir.

Bu durum, uluslararası alanda ticari faaliyetlerin geliştirilmesini engelleyebilir(Erdoğan, 2002: 15).

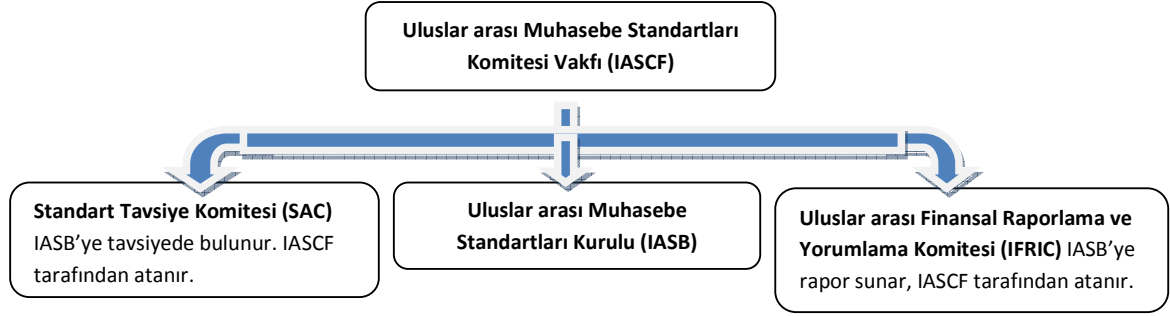
UMS, çok uluslu kazanç amaçlı kurum ve işletmelerin, uyguladıkları muhasebe türlerinde değil, bundan sonraki finansal tabloların ayrıca değerlendirme ve sunuşlarında asgari müştereklerde birlik sağlamak için oluşturulan ve her biri kendi içinde tutarlı bir bütündür; standartlar Türkçe'ye çevrilirken, bu standartlara birşey eklenmez ve bu standartlardan bir şey çıkartılmaz; bu standartlar, çok özenle hazırlanmış, kendi içlerinde tutarlı birer yazılı metindir (Yazıcı, 2003: 37).

UMS, birçok ülke tarafından uygulamaya konmuştur. Gelecekte küreselleşme kaçınılmazdır. Bu da tüm dünya için tekdüzen muhasebeyi şart kılar. Bu nedenle, UMS'nın benimsenmesi yaygınlaşmakta, kullanılması da giderek benimsenmektedir. Bu standartlar muhasebede ortak dil olma özelliğini yakalamak üzeredir (Erdoğan, 2002: 15).

Uluslararası Muhasebe Standartlarının daha çabuk benimsenmesinde ve hızlı bir şekilde farklı ülkelerde yaygınlaşmasında, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesine üye ülkelerinin muhasebe kuruluşları büyük bir etkidir.

Eski adı IASC olan IASB, Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda ve Amerika'dan profesyonel muhasebe kuruluşlarının anlaşmalarıyla 1973 yılında kurulmuştur. 1983 yılından itibaren ise Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'na (IFAC- International Federation of Accountants) üye tüm profesyonel organlar da IASC üyeliğine dahil olmuşlardır. Halen 112 ülkeden 153 üyesi olan kuruluş, ulusal standart belirleyici kuruluşlar, menkul kıymet borsaları, Avrupa Komisyonu, OECD, Birleşmiş Milletler gibi hükümetler arası kuruluşlar ve Dünya Bankası gibi kalkınma kuruluşları ile işbirliği içinde çalışmaktadır (Gökdeniz, 1996: 2).

Uluslar arası muhasebe standartlarının organizasyon yapısı Şekil:2'deki gibidir.

Şekil:2 Uluslararası Muhasebe Standartlarının Organizasyon Yapısı

Kaynak: Roger Hussey ve Audra Ong, **International Financial Reporting Standarts Desk Reference**, USA: John Wiley & Sons Inc., 2005, s.18.

Eski adı IASC olan IASB'nin kendi statüsünde belirtilen amaçları aşağıda sunulmuştur: (Gökdeniz, 1996: 2)

- Kamu yararına, finansal tablolarda ve diğer bazı finansal raporlarda bilgilerin şeffaf, kaliteli ve karşılaştırılabilir olarak yayınlanabilmeleri için anlaşılır, yüksek kalitede ve yaptırımı olan global muhasebe standartları geliştirilmesi,
- Bu standartların kullanımının ve sıkı bir şekilde uygulanmasının sağlanması,
- Yüksek kalitede çözümler üretilebilmesi için ulusal ve uluslararası muhasebe standartlarının olabildiğince benzer hale getirilmesidir.

IASB'nin Uluslararası Muhasebe Standartları ile ilgili çalışmaları halen Avrupa Birliği, EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi) OECD ve Birleşmiş Milletler Örgütleri tarafından desteklenmektedir (Şenol, 2005: 4).

UMS'nin Türkiye açısından ele alınması ve değerlendirilmesi için Türkçe'ye çevrilmesi şarttır. Aşağıda Türkiye muhasebe standartlarının gelişim evresi ve katkı sağlayan kurumlar ele alınmıştır.

Türkiye'de muhasebe standartlarının gelişimi devlet öncülüğünde gerçekleşmiş, Türk muhasebe yazını ve mevzuatının oluşturulmasında ise ekonomik

ve siyasi olarak ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkeler örnek alınarak aktarılan yasalar ve uygulamalarının etkileri görülmüştür (Sönmez, 2003: 24).

Muhasebe uygulamalarında önce Fransız mevzuatı, sonrasında Alman mevzuatı, 1950'den sonra Amerikan mevzuatı ve 1987 yılından sonra da Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusu ile birlikte AB düzenlemeleri etkili olmuştur (Gökçen v.d., 2006: 4).

Muhasebe uygulamalarında birçok ülke mevzuatlarını benimsememize rağmen, Ülkemizde muhasebe uygulamalarına asıl yön veren 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) olmuştur. 1992 yılında yayınlanan Maliye Bakanlığı Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği'ne kadar; Vergi Usul Kanunu, muhasebe uygulamalarının belirleyicisi olmuştur. Maliye Bakanlığının yayınladığı Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği, Türkiye muhasebe kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de ulusal muhasebe standartlarının oluşturulması ile ilgili ilk çalışma, 1973 yılından beri eski adı IASC olan IASB'nin bir üyesi olarak çalışmalarını sürdüren Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneğinin (TMUD) uluslararası muhasebe standartlarını Türkçe'ye çevirmesi ve yayınlamasıdır. Bu çalışma bilimsel bir çalışmanın ötesine gidememiştir (Çankaya, 2007: 133).

30 Temmuz 1981 yılında, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPK) ile sermaye piyasasına ilişkin düzenlemeler yapılmış, 1989 yılında yayınlanan, Seri XI no.lu "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliğ" ile halka açık anonim ortaklıklar ile aracı kuruluşların muhasebe uygulamalarına ilişkin kurallar getirilmiştir.

TÜRMOB tarafından 9 Şubat 1994 tarihinde kurulan ve TÜRMOB bünyesinde yer alan TMMOB yani Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu da muhasebe standartlarının gelişimine katkı sağlamıştır. TMMOB, mali tabloların gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir olması ve denetimin faaliyetlerinin belli bir disiplin içinde yürütülmesini benimsemiştir.

Türkiye'deki muhasebe ve finansal raporlamaya ilişkin çok başlıklı uygulamaya son vermek amacıyla, 4487 sayılı kanunla muhasebe standartlarını oluşturmak ve yayımlamak üzere idari ve mal özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğine haiz Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur. Kurul 7 Mart 2002 tarihinde faaliyete geçmiştir. 2006 yılının sonu itibariyle 38 adet standart yayınlamıştır.

Türkiye'nin gerek Avrupa Birliğine giriş sürecinde bir ülke olması, gerekse SPK'nın, BDDK'nın ve IOSCO'nun üyesi olması nedeniyle; 2005 yılının başından itibaren, bankalar ve borsalarda işlem gören firmalar, finansal tablolarını TFRS'ye uyumlu olarak düzenlemektedir (Yalkın, 2006: 294).

2.3. FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE YER ALAN FİNANSAL TABLO UNSURLARININ ÖLÇÜM ESASLARI

Değerleme işlemi, “değerleme esası” ve değer ifade edildiği “ölçü” birimi olmak üzere iki faktörün etkisi altındadır. TMSK Kavramsal Çerçevesi paragraf 101'de belirttiği gibi işletmelerce en çok kullanılan değerlendirme esası “tarihi maliyet esasıdır”. Bir başka ifadeyle, finansal raporlamada kullanılan değerlendirme esası, esas itibariyle tarihi maliyettir (Uluslan, 2007: 529). Bununla beraber, son dönemde yayınlanan standartların büyük bölümü, varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleriyle ölçülmesini ve raporlanmasını öngörmektedir (Demir ve Bahadır, 2007: 70).

Geleneksel olarak varlık ve borçlar ya tarihi maliyet esasına göre ya da tarihi maliyet ve cari değer değerlendirme esaslarının birlikte kullanıldığı karma değerlendirme esasına göre finansal tablolarda sunulmaktadır. Günümüzde birçok ülkede karma değerlendirme esası kullanılmaktadır. TMSK Kavramsal Çerçevesi paragraf 101'de belirtildiği gibi işletmelerin tarihi maliyet esasını diğer değerlendirme (cari değere dayalı) esasları ile birlikte kullanmaları gerekmektedir. Buradan çıkan sonuç, TMS ve TFRS'lerde karma değerlendirme esasının kabul edildiğidir (Uluslan, 2007: 529).

TMS ve TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolarda, finansal tablo unsurları değişik derecelerde ve değişik bileşimlerde kullanılan, birkaç farklı ölçüm

(değerleme) esasları ile değerlemeye tabi tutulur. Bu ölçüm değerleme esasları kavramsal çerçevede dört ana başlık altında açıklanmıştır (Kavramsal Çerçeve, Md. 100).

2.3.1. Tarihi Maliyet Yöntemi

TMS ve KOBİ TFRS’de tarihi maliyet: Varlıklar elde edildikleri tarihte edinimleri için ödenen nakit ve nakit benzerlerinin tutarlarıyla veya onlara karşılık verilen varlıkların piyasa değerleriyle ölçümlenir (Kavramsal Çerçeve, Md. 100). Bu noktada tarihi maliyet, genelde gerçeğe uygun değeri temsil eder. Borçlar, borç karşılığında elde edilen tutarıyla veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, örneğin, kurumlar vergisinde olduğu gibi, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir (Tokay ve Deran, 2008: 26).

Tarihi maliyet yaklaşımı, daha çok alacaklıların menfaatlerinin korunmasına ve finansal tablo kalemlerinin değerlemesinde güvenilirliğin sağlanmasına yönelik değerlendirme esasları içermektedir. Bu yaklaşım kapsamındaki temel değerlendirme ölçütleri geleneksel tarihi maliyet (elde etme maliyeti) ve ayarlanmış (enflasyona göre düzeltilmiş tarihi maliyet) tarihi maliyet yöntemidir (Yurdakul, t.y.: 11).

Tarihi maliyet yöntemi yaklaşımındaki bu ayrımın sebebi; tarihi maliyet esaslı ölçümün güvenilir bilgilerin üretilmesine katkı sağlamasının yanında, enflasyon dönemlerinde finansal tabloların gerçeklerden uzak veri ve bilgi sunmasına yol açmasıdır (Tokay ve Deran, 2008: 26).

2.3.1.1. Geleneksel Tarihi Maliyet Yöntemi

Bir varlığın tarihi maliyeti, varlığın elde edildiği tarihteki işlemin değişim fiyatıdır. Değişim fiyatı, işletmenin satın alma işleminde, satıcıya varlık için yaptığı ödemelerin ve varlık karşılığında yaptığı harcamaların parasal tutarıdır (Akdoğan ve Aydın, 1987: 390). Bu değerlendirme yönteminde, değişim sırasında belirlenen piyasa fiyatlarıyla değerlendirilerek muhasebe kayıtlarına alınan aktif ve pasiflerin değerleri, değişim işleminden sonra değiştiği halde muhasebe kayıtlarında sabit kalır (Akdoğan, 1980: 37).

Fiyatların istikrarlı olduğu dönemlerde tarihi maliyet yöntemi, finansal bilgilerin yararlılığını belirleyen nitelikleri karşılayabilen yeteneklere sahip bir yöntemdir (Yüksel, 1997: 19). Tarihi maliyetler, fiili (gerçekleşmiş) işlemlere dayandırılmış olduğundan değerlemede objektiflik ilkesi sağlanabilmektedir. Çünkü, tarihi maliyetler gerçekleştikleri zaman itibariyle en gerçekçi, doğru ve belgelere dayalı nitelikteki bilgileri üretmektedir. Halbuki, fiyatların değişiklik gösterdiği ekonomik koşullarda geleneksel muhasebenin ürettiği tarihi maliyetlere dayalı bilgiler ve sunduğu finansal tablolar ekonomik önemlerini yitirmektedirler. Bundan dolayı, fiyatların değiştiği ekonomik koşullarda geleneksel muhasebe yetersiz kalmaktadır (Otlu, 2004: 38).

2.3.1.2. Ayarlanmış Tarihi Maliyet Yöntemi

Geleneksel tarihi maliyet yöntemi fiyatların değişmediği mantığından hareket etmekte, ölçü birimi olarak paranın nominal değerini esas almakta ve değerlendirme esası olarak tarihi maliyetleri kullanmaktadır (Otlu, 2004: 35). Ayarlanmış tarihi maliyet yönteminde de değerlendirme tarihi maliyet esasından hareket edilmekte, ancak tarihi maliyet esasıyla yapılmış değerlemeler bir düzeltmeye tabi tutulduktan sonra finansal tablolara alınmaktadır. Bu yöntemde tarihi maliyet esasına göre değerlendirilmiş kalemler, edinildikleri tarihten sonraki genel fiyat indekslerindeki değişimlere göre düzeltilmektedir. Bu yöntemde tarihi maliyetlerin düzeltme işlemleri genel fiyat indekslerine göre yapıldığından dolayı yöntem “Fiyatlar Genel Seviyesi” yöntemi adı da verilmektedir (Yüksel, 1997: 21).

Enflasyonun varlığını kabul eden bu muhasebe yönteminde, paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareket edilerek, indeksler yoluyla farklı para birimiyle ifade edilmiş değerler aynı birimle ifade edilmeye çalışılır. Bu değişikliğin dışında, klasik muhasebenin bütün ilkeleri aynen korunur. Bu yöntemde, nispi fiyat hareketleri klasik muhasebede dikkate alındığı ölçüde, hesaba katılır. Başka bir ifadeyle nispi fiyatlar, indeksle düzeltilmiş maliyet değerlerinden yüksek olduğu takdirde bu yöntemde dikkate alınmaz (Otlu, 2004: 38).

Ayarlanmış tarihi maliyetler muhasebesi, farklı satın alma gücü ile ifade edilmiş veya tarihi maliyetlerle kaydedilmiş işlemlerin cari satın alma gücü ile ifade

edilmesini sağlamayı önermektedir (Kishalı, 2002: 67). Ancak, düzeltilmiş söz konusu finansal tablo bilgilerinin cari değer kavramıyla karıştırılmaması gerekmektedir. Bu yöntemde varlıklar ve borçlar finansal tablolarda cari değerleriyle değil, paranın cari satın alma gücüne göre düzeltilmiş değerleri ile yer almaktadır. Bu yöntem, bir muhasebe sistemi olmayıp sadece, genel fiyat değişmelerinin finansal tablolar üzerinde oluşturduğu etkileri gidermek amacıyla finansal tabloların genel fiyat indeksleriyle düzeltilerek finansal tablo verilerinin, finansal tabloların düzenlendiği tarihteki paranın cari satın alma gücüne göre ifadesinin sağlanmasını öngören bir yöntemdir (Lazol, 2000: 11).

2.3.2. Cari Maliyet Yöntemi

TMS ve KOBİ TFRS’de cari maliyet; TMSK Kavramsal Çerçevesi paragraf 100’de varlıkların cari maliyetinin aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için halihazırda gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterileceğini belirtmiştir. Borçlar, yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir (Kavramsal Çerçeve, Md.100).

Adından da anlaşılacağı üzere, cari maliyet ölçüsünde esas alınan değer cari değerdir (Başagaç, 2006: 31). Cari değer aynı varlığı veya bu varlığın benzerini elde edebilmek için bugün ödenmesi gereken değişim fiyatıdır (Gücenme, 1996: 65). Cari değer uygulaması varlık ve borçları tarihi maliyet yerine cari değer ile gösterme düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Piyasa fiyatı esasına dayanan cari değer uygulaması değerlemede giriş fiyatı ve çıkış fiyatı ayırımının yapılmasına yol açmıştır. Bu da cari değer kavramının tartışmalı bir kavram haline gelmesine neden olmuş ve cari değer kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda bir fikir birliği oluşturulamamıştır. Ayrıca, cari değer belirlenmesinde giriş ve çıkış fiyatlarının farklı olması ve kimi varlıklar için ne alış piyasalarında ne de satış piyasalarında fiyat oluşmaması nedeniyle cari değere ilişkin birden çok değer kavramı yani değerlendirme esasları geliştirilmiştir (Tokay vd., 2005: 6-9). Bu değerlendirme esasları daha öncede belirtildiği üzere yerine koyma maliyeti, net gerçekleştirilebilir değer, kullanım değeri, yoksun olma değeri ve makul değerden oluşmaktadır (Uluslan, 2008: 133).

Cari maliyet karşımıza TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.3.3. Gerçekleşebilir Değer

TMS ve KOBİ TFRS’de Gerçekleşebilir Değer; TMSK Kavramsal Çerçevesi paragraf 100’de varlığın gerçekleşebilir değerinin işletmenin normal faaliyet koşullarında bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ve borcun gerçekleşebilir değerinin ise işletmenin normal faaliyet koşullarında kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit veya nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları olduğu belirtilmiştir.

TMS 2 “Stoklar” standardı paragraf 6’da net gerçekleşebilir değer, işin normal akışı içinde tahmini satış fiyatından tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış maliyeti toplamının indirilmesiyle elde edilen tutar olarak tanımlanmıştır.

Gerçekleşebilir değerın uygulanmasını gerekli kılan genel bazı hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ayçiçek, 2009: 45):

- Pazar fiyatlarındaki sürekli düşüş,
- Yüksek fiyatlı veya yüksek hacimli stokların likidite pozisyonu açısından aşağı çekilmesi arzusu,
- Fiziksel kötüleşme,
- Modası geçme,
- Yönetimin daha düşük fiyattan satma arzusu;

Standartta gerçekleşebilir değer stoklar için kullanılan bir değerlendirme ölçüsü olmakla beraber, başka bir takım varlık ve yükümlülüklerinde gerçekleşebilir değerinin olduğunu ifade edilmelidir. Örneğin çıkarılmış bir borçlanma aracının kendi piyasasındaki satış fiyatı da gerçekleşebilir değerdir (Ayçiçek, 2009: 45).

Cari maliyet esası ile gerçekleştirilebilir değer esası karşılaştırıldığında, cari maliyet esasının varsayımsal satın almaya dayandığını, gerçekleştirilebilir değer esasının ise varsayımsal satma yaklaşımına dayandığını ifade edebiliriz (Kahraman, 2006: 40).

2.3.4. Bugünkü Değer

TMS ve KOBİ TFRS’de Bugünkü Değer ; Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ileride yaratacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile borçlar ise işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilir (Kavramsal Çerçeve, Md.100). Piyasa fiyatının olmadığı veya güvenilir bulunmadığı durumlarda bu tutar, gerçeğe uygun değeri temsil etmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 27).

Bugünkü değer kayıtlarda yer alan değerler ile servetin ekonomik tanımı arasında bir birlik kurduğundan ekonomik değer olarak da ifade edilmektedir (Akdoğan, 2004, s.68).

Gerçeğe uygun değerin, piyasa fiyatlarına dayalı olarak belirlenemediği durumlarda kullanılacak olan model ve tekniklerin başında, net bugünkü değer yöntemi gelmektedir. Bu modelin en önemli girdisi iskonto oranıdır. Bu oran, işletmeden işletmeye, varlıktan varlığa farklılık göstermektedir. Ayrıca, bu yöntemde değerlenecek varlığa ilişkin nakit akışlarının tahmin edilmesi gereklidir (Arzova ve Arsoy, 2006: 6).

TMS 36 paragraf 31’de kullanım değerinin varlığın kullanımı süresince ve elden çıkarılmasından elde edilmesi beklenen nakit giriş veya çıkışlarına uygun iskonto oranının uygulanması yoluyla tahmin edileceği belirtilmektedir. Bu standardın 30. paragrafında varlığın kullanım değerinin hesaplanmasında dikkate alınacak unsurlar şöyle sıralanmıştır:

- İşletmenin varlıktan elde etmeyi beklediği gelecekteki nakit akışlarının tahmini,

- Söz konusu gelecekteki nakit akışlarının tutarı ve zamanlamasında olabilecek değişikliklerle ilgili beklentiler,
- Piyasa riski hariç tutulmuş cari faiz oranı ile temsil edilen paranın zaman değeri,
- Varlıkta yer alan belirsizliğe katlanmanın bedeli ve
- Likidite azlığı gibi piyasa katılımcılarının.

İşletmenin varlıktan elde etmeyi beklediği gelecekteki nakit akışlarının fiyatlandırmasına yansıtacağı diğer unsurlar, gelecekteki nakit akışlarına ya da iskonto oranına düzeltme olarak yansıtılabilirler.

Bugünkü değeri esas alan değerlendirme yöntemleri, satış hacmi ve kapasite büyümesi, faaliyetlerle ilgili giderler, işletme sermayesi ve sabit yatırım tutarı ve sermaye maliyeti gibi bir çok faktörün yıllar itibariyle tahmin edilmesini, tahminlerin açık bir şekilde ortaya konulmasını, gerçekçi olmasını ve birbirleriyle çelişmemesini gerektirmektedir. Tahminlerde yapılacak hataların varlıkların değerlendirilmesinde önemli değişikliklere yol açması nedeniyle, bu yöntemin kullanımı halinde, değerlemeyi yapacak kişilerin yaklaşımları ve nitelikleri son derece önem arz etmektedir (Üreten ve Ercan, 2000: 11).

2.4. TAM SET MUHASEBE STANDARTLARINDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

IASB (The International Accounting Standards Board - Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) tarafından yayınlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarında birçok değer ölçüsüne yer verilmiştir. Bu ölçülerin ne anlama geldiği veya nasıl uygulanacağı hususunda uygulamada farklı algılamalar bulunmaktadır. IASB'nin bu değerlendirme ölçülerinin herkes tarafından aynı şekilde anlaşılmasına yönelik yeterli açıklayıcı bilgi veya örnekler vermemesi, değerlendirme ölçülerinin farklı şekilde yorumlanması ve uygulanmasına yol açmaktadır (Spies ve Wilhelm, 2005; 10). Aynı durum TMSK'nın yayınladığı muhasebe ve finansal raporlama standartlarında yer alan değerlendirme ölçüleri için de geçerlidir.

TMSK'nın yayınladığı Kavramsal Çerçeve'de, değerlendirme esasları dört ana başlıkta açıklanmakla beraber, TMS ve TFRS'ler incelendiğinde, standartlarda bu dört ana başlığa karşılık olarak kullanılan birçok değerlendirme ölçüsünün olduğu tespit edilmiştir. Bu ölçüleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

2.4.1. Geri Kazanılabilir Tutar

TMS ve KOBİ TFRS'ye göre geri kazanılabilir tutar; Bir varlığın veya nakit yaratan birimin, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden büyük olanıdır (TMS 36: 13). Geri kazanılabilir değer gerçeğe uygun değer olması, (gerçeğe uygun değer kullanım değerinden büyük olması) durumunda, bu ölçü kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme ölçüsünden gerçekleştirilebilir değer ölçüsüne karşılık gelmektedir. Geri kazanılabilir değer kullanım değeri olması (kullanım değerinin gerçeğe uygun değerden büyük olması) durumunda ise bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme esasından bugünkü değer esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 29).

Geri kazanılabilir tutar karşımıza TFRS 3 (İşletme Birleşmeleri), TFRS 5 (Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler), TFRS 6 (Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi), TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 2 (Stoklar), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 18 (Hasılat), TMS 21 (Kur Değişiminin Etkileri), TMS 23 (Borçlanma Maliyetleri), TMS 28 (İştiraklerdeki Yatırımlar), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama), TMS 31 (İş Ortaklıklarındaki Paylar), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.2. Yerine Koyma Maliyeti

Yerine koyma maliyeti tam set muhasebe standartlarında olmamasına rağmen, yoksun olma değerinin bulunmasında kullanılan ve standartlarda yer verilen değerlendirme ölçülerinden geri kazanılabilir tutar ile ilişkili bir ölçüdür.

Yerine koyma maliyeti, varlığın faydalı ömrünün sonunda yerine yenisinin alınması durumunda katlanılacak olan maliyet olmayıp, bilançonun düzenlendiği

tarihteki maliyetini ifade etmektedir. Bir başka ifade ile yenileme maliyeti, bilançonun düzenlendiği tarihte, sahip olunan varlıktan mahrum kalınması durumunda yerine yenisini koymak için katlanılacak olan maliyeti ifade etmektedir (Akdoğan ve Tenker, 1988: 435).

Yerine koyma maliyeti, varlık ve borçların değerlendirilmesinde cari satın alma fiyatına dayanmaktadır (Akdogan, 2004: 38-39). Bu nedenle, elde bulundurulmuş varlıkların yerine koyma maliyeti saptanırken, aşağıda belirtilen varlıkların satın alınması durumunda katlanılacak maliyetler göz önünde bulundurulur (Akdoğan ve Aydın, 1987: 449).

- Aynı yaştaki ve aynı çalıştırılabilirlik durumundaki benzer varlıklar,
- Benzer üretim yapabilen veya hizmet sunabilen varlıklar,
- Benzer kar edebilme yeteneğine sahip varlıklar.

Varlıkların yerine koyma maliyetinin saptanmasında değişik göstergelerden yararlanılabilir. Bunlar aşağıdaki gibidir; (Akdoğan ve Tenker, 1988: 435)

- Piyasadaki cari satın alma fiyatlarının esas alınması,
- Resmi kuruluşlar tarafından ilan edilmiş özel fiyat indeksleri,
- İşletme tarafından hazırlanmış özel fiyat indeksleri,
- İşletme dışındaki uzmanlar tarafından yapılan değer takdirleri,
- İşletme yöneticileri tarafından yapılan değer takdirleri,
- Pazar koşullarında, fiyat katalogları ve listelerinden elde edilen bilgiler.

Yerine koyma maliyetinin saptanması, özellikle teknolojik gelişmelerin hızlı olduğu varlık kalemleri için genellikle çok zor hatta bazen imkansızdır. Bu durumda, yaklaşık yerine koyma maliyetinin saptanabilmesini amaçlayan yöntemlerin kullanılması kaçınılmaz olacaktır (Yüksel, 1997: 118). Örneğin; işletmenin elinde

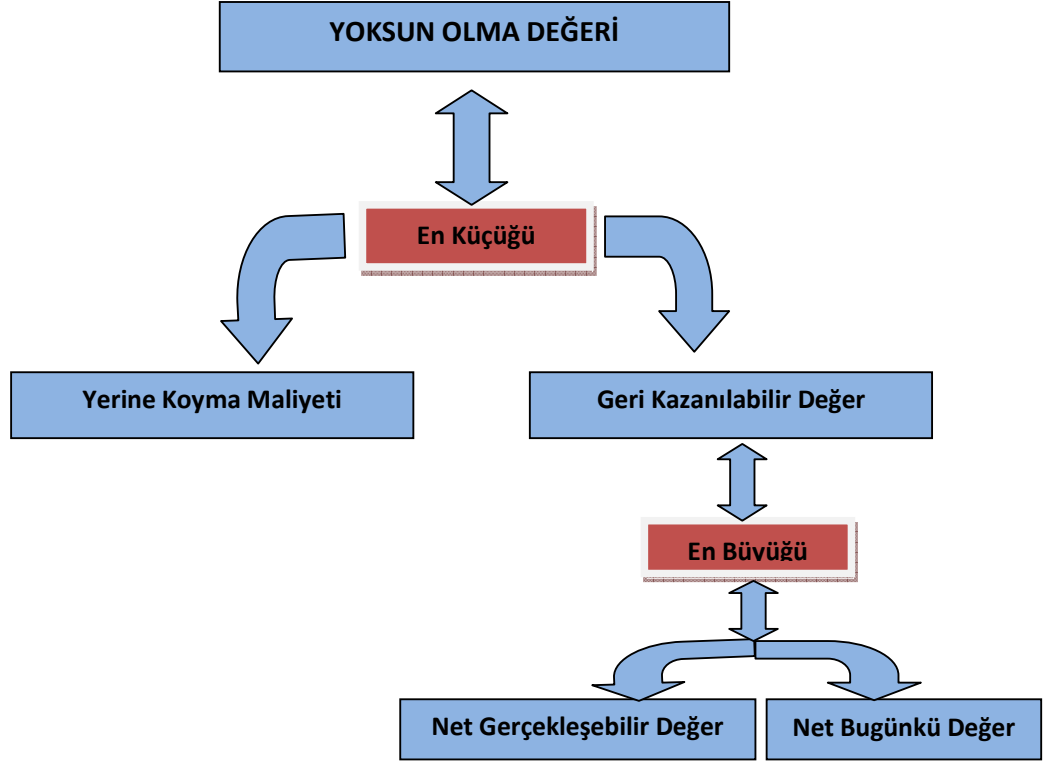
mevcut olan varlıkların aynısı olan ya da benzerlerinin piyasada bulunmayıp, eldeki varlığa göre bir takım teknolojik üstünlüklere sahip ve daha modern bir modelin bulunması durumunda, modern geliştirilmiş modelin maliyeti bazı düzeltmeler yapmak kaydıyla elde bulundurulan varlıkların yerine koyma maliyeti olacaktır. Bu gibi durumlarda, modern geliştirilmiş modelin, elde bulundurulan varlığa oranla sahip olduğu üretim kapasitesi, mamul üretim kalitesi, maliyetlerde sağladığı tasarruf vb. gibi üstünlükler karşılıklı olarak dikkate alınıp modern geliştirilmiş modelin maliyeti düzeltilir (Otlu, 2004: 43).

2.4.3. Yoksun Olma Değeri

Yoksun olma değeri Tam Set Muhasebe Standartlarında olmamasına rağmen, standartlarda yer verilen değerlendirme ölçülerinden yerine koyma maliyeti ve geri kazanılabilir tutar ile ilişkilidir.

Varlığın sahibine veya işletmeye olan değeri yoksun olma maliyeti olarak anılmaktadır, diğer bir ifade ile söz konusu varlıktan mahrum olması durumunda katlanması gerektiği zararın tutarı o varlığın yoksun olma maliyetidir (Şensoy, 2005: 10).

Değerlemeye konu olan varlıktan mahrum olunması durumunda katlanması beklenen en yüksek zarar tutarını ifade eden yoksun olma maliyeti, yerine koyma maliyeti, geri kazanılabilir tutar, net gerçekleştirilebilir değer ve kullanım değeri ile ilişkilidir (Tokay v.d, 2005: 10). Aşağıdaki şekilde bu durum açıklanmıştır.

Şekil:3 Yoksun Olma Değeri

Kaynak: www.business.uiuc.edu/ciera/conferences/gottingen/papers/alexander.pdf
(Erişim Tarihi: 02.01.2011)

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere yoksun olma değeri, yerine koyma maliyeti ile geri kazanılabilir değerden küçük olanına eşittir. Yerine koyma maliyetinin geri kazanılabilir değerden büyük olduğu durumlarda ise yoksun olma değeri; Net gerçekleşebilir değer (Net nakit değeri) veya Net bugünkü değer (Kullanım değeri) 'den büyük olanıdır.

2.4.4. Kullanım Değeri

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de kullanım değeri; Bir varlık veya nakit yaratan birimden elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeri olarak tanımlanmaktadır (TMS 36: 6). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme esasından bugünkü değer esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2006: 29).

Kullanım değeri karşımıza TFRS 5 (Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 28 (İştiraklerdeki Yatırımlar), TMS 31 (İş Ortaklıklarındaki Paylar), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.5. Net Gerçekleşebilir Değer

İşin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının, düşürülmesiyle elde edilen tutarı ifade etmektedir (TMS 2: 6). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerleme esasından gerçekleşebilir değer esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 29).

Net gerçekleşebilir değer karşımıza TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 2 (Stoklar), TMS 10 (Raporlama Döneminden (Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar), TMS 21 (Kur Değişiminin Etkileri), TMS 23 (Borçlanma Maliyetleri), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama), TMS 34 (Ara Dönem Finansal Raporlama) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.6. Vergiye Esas Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de vergiye esas değer; Bir varlık veya borcun vergisel açıdan taşıdığı tutarı/değeri ifade eder. Bir varlığın vergiye esas değeri, işletmenin gelecekte soz konusu varlığın defter değeri tutarında sağlayacağı vergiye tabi ekonomik yarardan vergisel açıdan gider olarak indirilebilecek olan tutarı ifade eder. Eğer ilerideki ekonomik faydalar vergiye tabi olmayacaksa, anılan varlığın vergiye esas değeri defter değerine esittir (TMS 12: 3).

Vergiye esas değeri karşımıza TMS 12 (Gelir Vergileri), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.7. Stokların Maliyeti

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'ye göre stokların maliyeti; Tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katılan diğer maliyetleri içermektedir (TMS 2: 10). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 29). Stokların maliyeti karşımıza TMS 2 (Stoklar) bölümünde çıkmaktadır.

2.4.8. Satın Alma Maliyeti

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de satın alma fiyatı, ithalat vergileri ve diğer vergiler (işletme tarafından vergi idaresinden iade alınabilecekler hariç) ve nakliye, yükleme boşaltma maliyetleri ile mamul, malzeme ve hizmetlerin elde edilmesiyle doğrudan bağlantısı kurulabilen diğer maliyetleri içerir. Ticari iskontolar ve benzeri diğer indirimler, satın alma maliyetinin belirlenmesinde indirim konusu yapılır(TMS 2:11). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 29-30). Satın alma maliyeti karşımıza TMS 2 (Stoklar) bölümünde çıkmaktadır.

2.4.9. Dönüştürme Maliyetleri

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de stokların dönüştürme maliyetleri; direk işçilik giderleri gibi, üretimle doğrudan ilişkili maliyetleri kapsar. Bu maliyetler ayrıca ilk madde ve malzemenin mamule dönüştürülmesinde katılan sabit ve değişken genel üretim giderlerinden sistematik bir şekilde dağıtılan tutarları da içerir (TMS 2: 13). Bu ölçü kavramsal çerçevede belirtilen dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 30).

Dönüştürme maliyetleri karşımıza TMS 2 (Stoklar), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.10. İşletmeye Özgü Değer

Bir işletmenin, bir varlığın devamlı kullanımından ve yararlı ömrünün sonunda elden çıkarıldığında elde edilmesi beklenen veya bir yükümlülüğün karşılanmasında oluşması beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade eder(TMS 16: 6). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilmiş olan dört temel değerlendirme esasından bugünkü değer ölçüsüne karşılık gelmektedir (Tokay ve Dearan, 2008: 31).

İşletmeye özgü değer karşımıza TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.11. Amortisman Tabi Tutar

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de amortisman tabi tutar; Bir varlığın maliyetinden veya finansal tablolarda maliyet yerine geçen diğer tutarlardan, kalıntı değerinin düşülmesiyle bulunan tutarı ifade eder (TMS 36: 6). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilmiş olan dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 30).

Amortisman tabi tutar karşımıza TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 17 (Kiralama İşlemleri), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.12. Defter Değeri

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de defter değeri; Bir varlığın birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonra finansal tablolara yansıtıldığı tutar olarak tanımlanmaktadır (TMS 36: 6). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilmiş olan dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 30).

Defter değeri karşımıza TFRS 1 (Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması), TFRS 2 (Hisse Bazlı Ödemeler), TFRS 3 (İşletme Birleşmeleri), TFRS 4 (Sigorta Sözleşmeleri), TFRS 5 (Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar

ve Durdurulan Faaliyetler), TFRS 6 (Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi), TFRS 7 (Finansal Araçlar: Açıklamalar), TFRS 9 (Finansal Araçlar), TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 2 (Stoklar), TMS 8 (Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerindeki Değişiklikler ve Hatalar), TMS 12 (Gelir Vergileri), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 17 (Kiralama İşlemleri), TMS 20 (Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması), TMS 21 (Kur Değişiminin Etkileri), TMS 23 (Borçlanma Maliyetleri), TMS 27 (Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar), TMS 28 (İştiraklerdeki Yatırımlar), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama), TMS 31 (İş Ortaklıklarındaki Paylar), TMS 32 (Finansal Araçlar: Sunum), TMS 33 (Hisse Başına Kazanç), TMS 34 (Ara Dönem Finansal Raporlama), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 37 (Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), TMS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller), TMS 41 (Tarımsal Faaliyetler) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.13. Finansal Varlık ve Finansal Borcun Etkin Faiz Yöntemiyle Hesaplanan İtfa Edilmiş Maliyeti

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de bu kavram; Finansal varlık veya finansal borcun ilk muhasebeleştirme sırasında ölçülen değerinden anapara geri ödemeleri düşüldükten, anılan ilk tutar ile vadedeki tutar arasındaki farkın etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan birikmiş itfa payı düşüldükten veya eklendikten ve değer düşüklüğü ya da tahsil edilememe durumuna ilişkin her türlü indirimin yapılmasından (doğrudan doğruya veya bir karşılık hesabı kullanılarak) sonra geriye kalan tutar şeklinde açıklanmaktadır (TMS 39: 9). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilmiş olan dört temel değerlendirme esasından, bugünkü değer esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 30).

Finansal varlık ve finansal borcun etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyeti karşımıza TFRS 1 (Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması), TFRS 3 (İşletme Birleşmeleri), TFRS 7 (Finansal Araçlar: Açıklamalar), TFRS 9 (Finansal Araçlar), TMS 32 (Finansal Araçlar: Sunum), TMS

34 (Ara Dönem Finansal Raporlama), TMS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.14. Tahmini Maliyet

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de tahmini maliyet; Belirli bir tarihteki maliyet veya amortisman tabi tutulmuş maliyet açısından tahmin edilen tutardır. Buna ek olarak gerçekleştirilen amortisman veya itfa işlemlerinde, işletmenin ilk başta anılan belirli tarih itibarıyla ilgili varlık ve borcu finansal tablolarına yansıttığı ve söz konusu tarihteki maliyetin tahmini maliyete eşit olduğu varsayılır” (TFRS 1. Ek A.). Bu ölçü, kavramsal çerçevede belirtilmiş olan dört temel değerlendirme esasından tarihi maliyet esasına karşılık gelmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 30-31).

Tahmini maliyet karşımıza TFRS 1 (Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 19 (Çalışanlara Sağlanan Faydalar), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.15. İçsel Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de içsel değer; Karşı tarafın onaylama veya alma (koşullu veya koşulsuz) hakkının olduğu hisse senetleri ile karşı tarafın bu senetler için ödemesi gereken (veya ödeyeceği) fiyat (eğer varsa) arasındaki farktır. Örneğin, gerçeğe uygun değeri 20 TL olan bir hisse senedi üzerindeki kullanım fiyatı 15 TL olan bir hisse senedi opsiyonunun içsel değeri 5 TL’dir (TFRS 2: 15).

İçsel değer karşımıza TFRS 2 (Hisse Bazlı Ödemeler), TMS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.16. Gerçeğe Uygun Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de gerçeğe uygun değer; Karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımının, Uluslararası Muhasebe Standartları'na 1982 yılında çıkarılan “**IAS. 20 - Devlet Teşvik ve Yardımları**” isimli standartla girdiği bilinmektedir. Bundan sonra çıkarılan birçok standartta gerçeğe uygun değer yaklaşımı ile ilgili açıklamalara yer verilse de, son çıkartılan standartlarda (IAS. 39, 40, 41, IFRS. 2, 3, 5, 6, 7) gerçeğe uygun değer yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. IASB.'nin yayınladığı son standartlar ve yaptığı çalışmalar incelendiğinde, çoğunda varlık ve yükümlülükler ile ilgili olarak gelecekteki ekonomik fayda ve beklenen nakit çıkışı ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Aslında gelecekteki işlemler, kayıt ve değerlemenin özünü oluştururlar. Bu çalışmalar sonucunda, muhasebenin bugün için geldiği noktada, tarihi maliyet ve geçmiş olaylar yerine, gelecekteki olaylar ve piyasa fiyatı (**gerçeğe uygun değer**) üzerinde bir odaklanma gözlenmektedir. Halen yürürlükte olan uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının büyük bölümünde varlık veya yükümlülüklerin değerlemesinde gerçeğe uygun değer, kısmen veya tamamen kullanılmaktadır. (Tokay v.d., 2005, s.13)

IASB'nin halen yürürlükte olan Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları incelendiğinde üç seviyeli bir hiyerarşi ortaya çıkmaktadır. Bu hiyerarşi şu şekilde özetlenebilir (Aktaş ve Deran, 2006: 162-163):

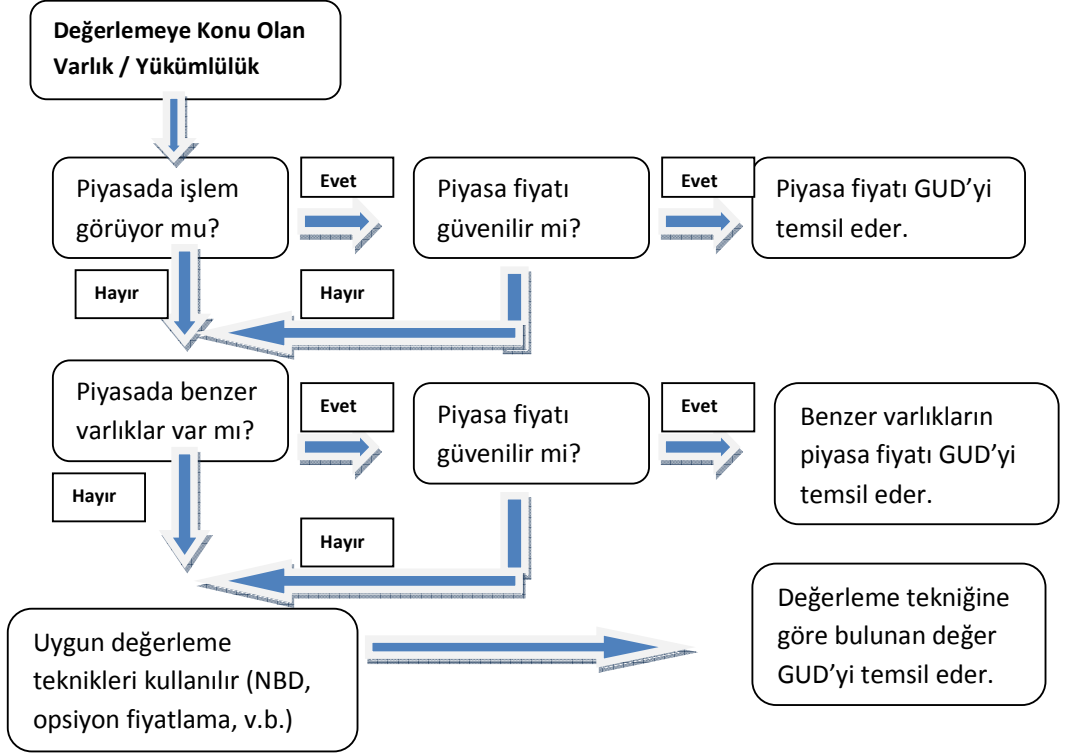
Tablo 1: IASB Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Seviye 1	Piyasa fiyatı esas alınır.
Seviye 2	Piyasa fiyatına ulaşılamaması durumunda, GUD benzer varlıkların piyasa fiyatlarından hareketle elde edilir.
Seviye 3	Piyasa fiyatının güvenilir olmaması durumunda, GUD uygun değerlendirme teknikleri (NBD, opsiyon fiyatlaması vb.) kullanılarak belirlenebilir.

Kaynak: AKTAŞ, R. ve DERAN, A. (2006), “Fair Value Karşılığı Olarak Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Tespit Hiyerarşisi”, **Gazi Ün. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8/2, ss.153-166.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere gerçeğe uygun değeri bulurken ilk odaklanacak kısım piyasa fiyatıdır. Eğer ki piyasa fiyatına ulaşılamıyorsa benzer malların piyasa fiyatı göz önünde bulundurulur. Piyasa fiyatının güvenilir olmadığı

durumlarda değerlendirme tekniklerine başvurularak GUD bulunur. Bu durum şekil 4'te özetlenmiştir.

Şekil 4: Gerçeğe Uygun Değer Tespit Hiyerarşisi

Kaynak: Aktaş ve Deran, “Fair Value” Karşılığı Olarak Gerçeğe Uygun Değer Kavramı Ve Tespit Hiyerarşisi”, 2006, s.8

IASB'nin gerçeğe uygun değer belirlemede kullandığı hiyerarşiler incelendiğinde (Aktaş ve Deran, 2006: 162-163), piyasa fiyatının gerçeğe uygun değeri en iyi temsil eden değer olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak piyasa fiyatının GUD'yi en iyi temsil eden fiyat olabilmesi için piyasadaki alıcı ve satıcı taraflar arasında muvazaalı bir ilişki bulunmaması, yani piyasa fiyatının tam rekabet ortamında oluşması gerekmektedir. Tam rekabet piyasası şartları bulunmaması halinde, diğer bir deyişle varlık ve yükümlülüklerle ilişkin fiyatların aksak rekabet şartlarında gerçekleşmesi durumunda varlık ve yükümlülüklerin değeri uygun değerlendirme modelleri kullanılarak bulunur. Gerçeğe uygun değer belirlenmesinde

değerleme modelinin kullanılmasının amacı, bu varlık ve yükümlülüklerle ilişkin işlem fiyatının tahmin edilmesidir (Parlakkaya ve Çetin, 198).

Gerçeğe uygun değer karşımıza TFRS 1 (Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması), TFRS 2 (Hisse Bazlı Ödemeler), TFRS 3 (İşletme Birleşmeleri), TFRS 4 (Sigorta Sözleşmeleri), TFRS 5 (Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler), TFRS 6 (Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi), TFRS 7 (Finansal Araçlar: Açıklamalar), TFRS 9 (Finansal Araçlar), TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 2 (Stoklar), TMS 11 (İnşaat Sözleşmeleri), TMS 12 (Gelir Vergileri), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 17 (Kiralama İşlemleri), TMS 18 (Hasılat), TMS 19 (Çalışanlara Sağlanan Faydalar), TMS 20 (Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması), TMS 21 (Kur Değişiminin Etkileri), TMS 23 (Borçlanma Maliyetleri), TMS 26 (Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama), TMS 27 (Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar), TMS 28 (İştiraklerdeki Yatırımlar), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama), TMS 31 (İş Ortaklıklarındaki Paylar), TMS 32 (Finansal Araçlar: Sunum), TMS 33 (Hisse Başına Kazanç), TMS 34 (Ara Dönem Finansal Raporlama), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), TMS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller), TMS 41 (Tarımsal Faaliyetler) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.17. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer; Bir varlık veya nakit yaratan birimin karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında gerçekleştirilen satışı sonucunda elde edilmesi gereken tutardan, elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunan değerdir (TMS 36: 4).

Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer karşımıza TFRS 5 (Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler), TMS 1 (Finansal

Tabloların Sunuluşu), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 41 (Tarımsal Faaliyetler) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.4.18. Kalıntı Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de kalıntı değer; Bir varlık tahmin edilen yararlı ömrünün sonundaki durum ve yaşına ulaştığında elden çıkarılması sonucu elde edilmesi beklenen tutardan, elden çıkarmanın tahmini maliyetleri düşülerek ulaşılan tahmini tutardır (TMS 16: 3).

Kalıntı değer karşımıza TFRS 7 (Finansal Araçlar: Açıklamalar), TMS 12 (Gelir Vergileri), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 17 (Kiralama İşlemleri), TMS 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü), TMS 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), TMS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) bölümlerinde çıkmaktadır.

2.5. TAM SET MUHASEBE STANDATLARINA GÖRE BİLANÇO UNSURLARININ DEĞERLEMESİ

2.5.1. Dönen Varlıkların Değerlemesi

2.5.1.1. Hazır Değerler

Hazır değerler hesap grubu işletmenin hali hazırda bulundurduğu nakit ve nakit benzeri varlıklardan oluşmaktadır. TMS 32: Finansal Araçlar: Açıklamalar ve Sunum standardında nakit ve nakit benzeri varlıklar (banka mevduatı, alınan çekler, verilen çekler) finansal araç olarak kabul edilmektedir. Finansal araçların değerlemesine ilişkin hususlar ise TMS 39 nolu standartta açıklanmaktadır.

Nakit ve benzeri varlıklar, gerek ilk ölçümlemede gerekse sonraki ölçümlemelerde gerçeğe uygun değerleriyle muhasebeleştirilmektedir. Türk lirasının gerçeğe uygun değeri itibari değeridir. Yabancı paraların gerçeğe uygun değerleri ise borsa rayicidir (Akbulut, 2008: 31-32). TMS 21 Standardına göre yabancı paraların değerlemesinde kullanılacak kur, döviz alış kurudur. TMS 39’a göre Bankadaki vadeli mevduat, alınan çekler ve verilen çeklerin gerçeğe uygun değerleri itfa edilmiş

maliyet değerleridir. Bankalarda tutulan vadeli mevduatlar, vade sonlarında tahsil edilecek faizleriyle beraber iskonto edilirler.

2.5.1.2. Menkul Kıymetler

İşletmelerin aktiflerinde bulunan menkul kıymetler genellikle; hisse senetleri ve/veya devlet tahvili/hazine bonolarından oluşmaktadır (Demir, 2008: 75). TMS 39'a göre menkul kıymetlerin sınıflandırılması ve değerlemesi, menkul kıymetin niteliğine göre farklılık göstermektedir.

Menkul kıymet Hisse Senedi ise, değerlendirme işlemi (Demir, 2008: 75-76):

Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	Gerçeğe uygun değer farkı Kar/Zarar'a yansıtılan finansal varlıklar
Gerçeğe uygun değeri belirlenebiliyorsa, finansal varlık gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilir. Gerçeğe uygun değer farkı özkaynaklarda raporlanır.	Gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilmektedir.
Eğer gerçeğe uygun değeri belirlenemiyorsa, finansal varlık maliyet değeriyle değerlendirilir. Değerleme farkı (değer düşüklüğü durumunda) gelir tablosunda raporlanır.	

Menkul kıymet Devlet Tahvili/ Hazine Bonosu ise:

Gerçeğe uygun değer farkı Kar/Zarar'a yansıtılan finansal varlıklar	Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar
Gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilmektedir.	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri İle Değerlenmektedir.

2.5.1.3. Ticari Alacaklar

Senetli veya senetsiz olduğuna bakılmaksızın tüm alacakların bilanço günündeki değerine yani gerçeğe uygun değerine indirgenmesi gerekir (Akbulut, 2008: 23).

TMS 39'a göre senetli ve senetsiz alacakların itfa edilmiş maliyet değerleri ile değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Yabancı paralı senetli alacaklar ortaya çıktıklarında cari olan kur üzerinden hesaplara alınır. Dönem sonlarında değerlendirme kuru üzerinden değerlemeye tabi tutulur (Akdoğan ve Sevilengül, 2007: 105)

Senetli alacakların reeskont tutarının hesaplanmasında etkin faiz oranının uygulanması gerekir. Etkin faiz oranı, alacağın doğduğu andaki fiyatını, tahsil edilecek andaki fiyatına eşitleyen faiz oranıdır. Yani işletmenin işlemlerini vadeli yapması durumunda, peşin satış tutarı ile vadeli satış tutarı arasındaki farkın etkin faiz oranının hesaplanmasında dikkate alınması ve bileşik faiz yönteminin uygulanması gerekir (Akbulut, 2008: 24).

Vadeye bağlı ancak senetsiz olan alacaklar için TMS'de satış bedelinin gerçeğe uygun değere indirgenmesinde senetli-senetsiz ayrımı yapılmamaktadır. Dolayısıyla elde edilen satış gelirinden gelecek döneme ait olanın ayrılmasında ve gelecek döneme kadar bekletilmesinde alacağın senetli veya senetsiz olması değil, belirli bir vadeye bağlı olması esas alınmaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 2007: 108).

Şüpheli alacakların değerlendirilmesinde objektif veya özel bir değerlendirme ölçüğü bulunmamaktadır. Bu ölçük genelde alacaklı tarafından belirlenir ve envanter zamanında bu ölçükle değerlendirilir. Alacaklı tarafından genellikle alacağın tümünü şüpheli olarak değerlediği görülmektedir. Olması gereken şüpheli alacağın gerçeğe yakın değerle değerlendirilmesidir (Çınar, 2007: 108).

2.5.1.4. Stoklar

Stoklar (TMS 2: 3);

- a) İşin normal akışı içinde (olağan işletme faaliyetleri kapsamında) satılmak için elde tutulan;
- b) Satılmak üzere üretilmekte olan; ya da
- c) Üretim sürecinde ya da hizmet sunumunda kullanılacak ilk madde ve malzemeler şeklinde bulunan varlıklardır.

TMS 2 Stoklar Standardına göre stoklar, maliyet veya net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilir (TMS 2: 3). Bu durumda, değerlendirme sürecinde stokların değerinin maliyet ve net gerçekleşebilir değere göre ayrı ayrı tespit edilerek, karşılaştırılması gerekmektedir (Sağlam vd., 2007: 79).

Stokların maliyeti; tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir (TMS 2: 3).

Stokların değeri, maliyetinin altına düştüğü zaman, gerçeğe uygun değer kaybı ortaya çıkmakta ve net gerçekleşebilir değer bu tür stokların gerçeğe uygun değeri olarak kabul edilmektedir. Piyasa değeri maliyetinin üzerinde olan mallarda ise bu kaygı taşınmamaktadır (Şensoy, 2006: 13).

TMS 41 kapsamındaki stoklar, ilk muhasebeleştirme anında satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. Bu değer TMS 2'ye göre maliyet değeri olarak kabul edilmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 33).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, stoklar, değişik durumlarda maliyet, net gerçekleşebilir değer ve gerçeğe uygun değer (piyasa fiyatı) ölçüleri ile değerlemeye tabi tutulabilmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 33).

2.5.2. Duran Varlıkların Değerlemesi

Bilanço unsurlarından 2 nolu hesap sınıfına sahip olan duran varlıklar işletme aktifinde bulunan varlıklarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Duran varlıklar işletmenin uzun faaliyet dönemlerinde genelde kullanım amaçlı elde tutulan varlıklardır. Duran varlıklar; fiziki yapıya sahip olan maddi duran varlıklar ve fiziki yapıya sahip olmayan ve bir harcama şeklinde ortaya çıkan maddi olmayan (gayrimaddi) duran varlıklar olarak iki gruba ayrılır.

2.5.2.1. Maddi Duran Varlıklarda Değerleme

İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemlerinin ve bunlarla ilgili birikmiş amortismanların izlendiği hesap grubudur (Gücenme, 2000: 120).

Bu tanımdan hareketle, bir maddi duran varlığın bu bölümdeki hesaplarda yer alması için taşıması gereken özellikler şöyle sıralanabilir (Tokay, 2002: 12).

- Fiziki bir yapıya sahip olması,
- İşletmenin mülkiyetinde olması,
- İşletmenin mal ve hizmet üretim işlerinde sürekli kullanılmak ya da kiraya verilmek üzere alınmış olması,
- İşletme normal faaliyetlerini sürdürdüğü sürece satılmasının düşünülmemesi,
- Özel durumlar dışında 1 yıl olarak belirlenen etkinlik döneminden daha uzun bir ömre sahip olması gerekir.

TMS 16 standardı kapsamında bulunan ve varlık olarak muhasebeleştirilme koşullarını sağlayan maddi duran varlıklar ilk muhasebeleştirme anında maliyet bedeli ile ölçülür.

İlk muhasebeleştirme tarihini takip eden değerlendirme dönemlerinde maliyet veya yeniden değerlendirme yönteminden birinin esas alınarak maddi duran varlıkların değerlerinin belirlenmesi mümkündür (TMS 29-31).

İşletme, ilk muhasebeleştirme tarihinden sonraki değerlendirme dönemlerinde maddi duran varlıkların değerlemesinde, maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemlerinden birini seçmekte serbest bırakılmıştır. Ancak, hangi yöntem seçilirse seçilsin, seçilen yöntemin ilgili tüm duran varlık sınıfı için uygulanması gerekmektedir (Tokay ve Deran, 2008: 34).

2.5.2.2. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi olmayan duran varlıklar, işletmenin belli bir şekilde yararlandığı ya da yararlanmayı beklediği, herhangi bir fiziki varlığa sahip olmayan, aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında yasal olarak himaye gören haklar ve şerefiyelerden oluşur. Maddi olmayan duran varlıkların özellikleri şöyle sıralanabilir: (Tokay, 2002: 19)

- İşletme faaliyetlerinde bir yılı aşan süre ile faydalanılmaları söz konusudur.
- Kullanılmaları sonucunda işletmenin gelirlerinde bir artış meydana gelmesi veya işletmeye ticari bir fayda sağlaması söz konusudur.
- Maddi olmayan duran varlıkların bazıları bir bedel karşılığında elde edilirken, bazıları ise işletmenin çalışmaları sonucunda ortaya çıkarlar.
- En önemli özellikleri ise fiziki bir yapıya sahip olmamalarıdır.

Bir maddi olmayan duran varlık ilk muhasebeleştirilmesi sırasında maliyet bedeliyle ölçülür (TMS 38: 6). İlk muhasebeleştirmenin ardından değerlendirme dönemlerinde maddi olmayan duran varlıkları değerlemek amacıyla işletme, maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemlerinden birini muhasebe politikası olarak seçer (TMS 38: 13). Bu anlamda, standart, ilk muhasebeleştirme tarihinden sonraki değerlendirme dönemlerinde maddi olmayan varlıkların değerlemesinde, maliyet veya

yeniden değerleme yönteminden birini seçme noktasında işletmeyi serbest bırakmıştır (Tokay ve Deran, 2008: 36).

Eğer işletme maliyet yöntemini seçerse, maddi olmayan duran varlık ilk muhasebeleştirilmesinin ardından, maliyetinden, tüm birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş olarak izlenir. Eğer yeniden değerleme yöntemini seçerse, maddi olmayan duran varlık ilk muhasebeleştirilmesinin ardından, yeniden değerleme tarihindeki gerçeğe uygun değerinden, birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararlarının tamamı düşüldükten sonra hesaplanantutarı olan yeniden değerlenmiş tutarı üzerinden izlenecektir.

2.5.3. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

Yatırım amaçlı gayrimenkul, mal veya hizmet üretiminde ya da tedarikinde veya idari amaçla kullanılmak; veya normal iş akışı çerçevesinde satılmaktan ziyade, kira geliri veya değer artış kazancı (sermaye kazancı) ya da her ikisini birden elde etmek amacıyla (sahibi veya finansal kiralama sözleşmesine göre kiracı tarafından) elde tutulan gayrimenkullerdir (TMS: 40).

Yatırım amaçlı gayrimenkuller ilk edinimlerde maliyet bedeli ile değerlenir. Sonraki edinimlerde ise işletme muhasebe politikası olarak gerçeğe uygun değer yöntemini veya maliyet yöntemini seçer ve anılan yöntemi tüm yatırım amaçlı gayrimenkullerine uygular

2.5.4. Borçların Değerlemesi

TMS 32 standardı kapsamında finansal borçlar, işletmenin sözleşme ile ortaya çıkmış borcunu nakit olarak ödeme ya da bu borcu bir finansal varlığını vererek yerine getirmesi durumunda, ayrıca özkaynağa dayalı borçlanması durumunda ortaya çıkar. Finansal borçlar şu şekilde sınıflandırılarak değerlenir (Demir, 2008: 82):

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar (Zarar)'a Yansıtılan Finansal Borçlar: Gerçeğe uygun değer ile değerlenir ve gerçeğe uygun değer farkı gelir tablosunda raporlanır.

Diğer finansal borçlar (Banka Kredileri, Satıcılar v.b) ise: İtfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir.

İtfa edilmiş maliyetinden gösterilen finansal varlık ve borçların değer düşüklüğüne uğradığı durumda ortaya çıkan kazanç veya kayıp ile itfa işlemi nedeniyle ortaya çıkan kazanç veya kayıp, kâr ya da zararda muhasebeleştirilir (Ayçiçek, 2009: 209-210).

2.5.5. Öz Kaynakların Değerlemesi

Muhasebe standartlarına göre öz sermaye unsurları mukayyet değeri ile değerlendirilir.

Emisyon primleri öz sermaye kavramı içinde değerlendirilmektedir. Zira, uluslararası muhasebe standartlarında ortaklar tarafından sağlanan fonlar öz sermaye unsurları arasında sayılmıştır. Emisyon primleri de ortaklar tarafından işletmeye sağlanan bir tür fon niteliğindedir (Çınar, 2007: 259).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDINDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ VE BİLANÇO UNSURLARININ DEĞERLEMESİ

3.1. KOBİ TANIMI

KOBİ'ler;

- a) Kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve
- b) Dış kullanıcılar için genel amaçlı finansal tablo yayımlayan işletmelerdir. İşletme yönetiminde yer almayan işletme sahipleri, mevcut veya potansiyel borç verenler ve kredi derecelendirme kuruluşları, dış kullanıcılara örnek olarak gösterilebilir (KOBİ TFRS, 2011: 1).

KOBİ'ler için 18 Kasım 2005'te Resmi gazetede yayımlanan ve 18 Mayıs 2006'da yürürlüğe giren yönetmelikte, KOBİ'ler üç alt kategoride değerlendirilmektedir.

- **Mikro İşletme:** 10 kişiden az yıllık çalışanı ve yıllık net satış hasılatı ya da bilançosu 1 milyon TL'yi aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,
- **Küçük İşletme:** 50 kişiden az yıllık çalışanı ve yıllık net satış hasılatı ya da bilançosu 5 milyon TL'yi aşmayan işletmeler,
- **Orta Büyüklükteki:** işletme:250 kişiden az yıllık çalışanı ve yıllık net satış hasılatı ya da bilançosu 25 milyon TL'yi aşmayan işletmeler,

3.2. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmada üstlendikleri rol, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısını yansıtacak şekilde farklılık göstermektedir. KOBİ'ler esnek yapıları ile dünya ekonomisinde gözde kuruluşlar haline gelmişlerdir. KOBİ'ler Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Avrupa Birliği (AB) için ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. KOBİ'ler bağımsız ekonomik birimler olarak mal ve hizmet sunarak ekonomiye katkıda buldukları gibi büyük işletmeler için bir “yan sanayi” görevi de görerek bu işletmelerin gelişimini tamamlamaktadır. Bunun yanında istihdam yaratması, ürün farklılaştırması, girişimciliği ve yenilikçiliği teşvik etmesi ile ekonomiye oldukça önemli katkıları bulunmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin küreselleşme sürecinde mevcut durum ve özelliklerini değerlendirip rekabet gücü kazanacak şekilde bir stratejik yapılanma içine girmeleri gerekmektedir. Çünkü KOBİ'ler için iç pazarın ötesinde uluslararası piyasalardaki gelişmeleri analiz etmek; ülkelerin oluşturdukları grupların entegrasyon hareketlerini ve sermayenin hareketliliğini yakından incelemek; iş potansiyelini, işletme kapasitesini, kurumsal kültürü buna göre dönüştürmek kaçınılmaz hale gelmiştir (Koyuncuoglu ve Özbaş, 2008: 1-2).

KOBİ'ler hem güçlü hem de zayıf yönlere sahiptir. Bu yönlerin daha rahat anlaşılması için güçlü ve zayıf yönlerini bir tablo oluşturarak ele alalım.

Tablo 2: KOBİ'lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri

KOBİ'LERİN GÜÇLÜ YÖNLERİ	KOBİ'LERİN ZAYIF YÖNLERİ
Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır.	Küçük ölçekli ve dağınık olmalarından dolayı verimlilikleri düşüktür.
Daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkanı yaratmaktadır.	Pazar ve sektör bilgileri yetersizdir.
Emek yoğun teknolojilerle çalışarak ve genelde düşük vasıflı eleman istihdam ederek işsizliğin aşağı çekilmesine katkıda bulunmaktadır.	Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ) bünyesindeki KOBİ yapılanmalarında problemler mevcut olup, bu konudaki mevzuat engelleyicidir.
Esnek yapıları itibarıyla ekonomik	Teknoloji düzeyleri genellikle düşüktür.

dalgalanmalardan daha az etkilenmektedir.	
Talep değişiklikleri ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmektedir.	Yönetim ve organizasyonda zafiyet bulunmaktadır.
Teknolojik yenilikleri almaya esnek yapıları nedeniyle daha yatkındır.	Pazarlama ve tanıtım konusunda alt yapı ve bilgi eksiklikleri vardır.
Bölgeler arası dengeli kalkınmada önemli bir rol oynarlar.	Ürettikleri ürün ve hizmetin kalitesi genellikle düşüktür.
Gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltır.	Standartlara uygun üretim yapmadıkları için ihracat potansiyelleri düşüktür.
Bireysel tasarrufları teşvik eder.	Teknik bilgileri yetersizdir.
Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır.	Rekabet güçleri düşüktür.
Ekonominin ve toplumsal yapının denge ve istikrar unsurudur.	Öz kaynakları yetersiz olup, mali dalgalanmalara bağlı olarak zaman içinde erozyona uğramıştır.

Kaynak: Bayülken ve Kütükoğlu, “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ’LER)”, TMMOB, Yayın no: MMO/2010/531, Genişletilmiş 3.Basım, Mart 2010

3.3. KOBİ’LER İÇİN TFRS’NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından yapılan araştırmalarda genel kabul görmüş sonuç KOBİ’lerde doğrudan TFRS’nin uygulanmaması şeklindedir. Bunun sonucu olarak KOBİ’ler için yeni bir muhasebe standartları çalışması başlatılmıştır. Kasım 2006 itibariyle taslak standartlar yayınlanmaya başlanmıştır. Taslaklar genelde TFRS’nin biraz daha basite indirgenmiş hali şeklindedir. Ancak burada TFRS’nin özetidir demek doğru olmaz. Çünkü TFRS’de olmayan bazı durumlar burada ele alınmıştır (Uyar, 2007: 1). UMSK’nın KOBİ’ler için TFRS’yi ortaya koyması bir sürecin ürünüdür.

UMSK’nın KOBİ’ler için TFRS’yi geliştirme süreci aşağıdaki gibi özetlenebilir (Demir, 2007: 47-48):

- UMSK, 2003 yılının ikinci yarısında ve 2004 yılının başlarında KOBİ standardını görüşmüştür.

- Haziran 2004'te bir tartışma belgesi yayınlanmıştır (UMSK tarafından hazırlanan bu tartışma belgesinin adı KOBİ'ler için Muhasebe Standartlarına Ön Hazırlık'tır -Preliminary Views on Accounting Standards for Small and Medium-sized Entities-). 2004 yılının sonunda tartışma belgesine gelen cevaplar incelenmiştir.
- Ocak 2005'te geçici kararlar alınmıştır. Ülkelerdeki standart hazırlayan ve kullananların çalışma gruplarına dahil edilmesini de içeren bazı kararlar alınmıştır.
- 1 Nisan 2005'te tartışma belgesi gönderilen tüm taraflara bir anket (Muhasebeleştirme ve Ölçme Anketi) gönderilmiş ve bu anket kamuoyunun görüşlerini almak için web sitesinden yayınlanmıştır.
- 28 Haziran 2005'te Muhasebeleştirme ve Ölçme Anketi'ne gelen cevaplar UMSK'nın danışma kurulu ile tartışılmış ve danışma kurulundan görüşler alınmıştır.
- 29-30 Haziran 2005'te UMSK'nın KOBİ çalışma grubu toplanmış, cevaplar tartışılmış ve UMSK'ya tavsiyelerde bulunulmuştur.
- 26 Eylül 2005'te tüm dünyadaki 40'ın üzerinde standart düzenleyici kuruluş ile görüşülmüştür.
- 13-14 Ekim 2005'de muhasebeleştirme ve ölçme konusunda muhtemel sadeleştirmeler için yuvarlak masa toplantıları yapılmıştır.
- Ocak 2006'da bir taslak üzerinde ilk tartışmalar yapılmıştır.
- Şubat ve Mart 2006'da tartışma taslağı UMSK'da ayrıntılı olarak görüşülmüştür.
- Şubat 2007'de standartlar son taslak olarak kamuoyunun görüşlerine açılmıştır ve 1 Ekim 2007 tarihine kadar görüş alma süreci devam etmiştir.

- Uluslar arası Muhasebe Standartları 2009 yılının Haziran ayında 13 üyenin kabul bir üyenin karşı oyuyla 2003 yılından bu yana üzerinde yoğun bir çalışma yapılan KOBİ'ler için TFRS'ler kabul edilmiş ve 9 Temmuz 2009 tarihinde de yayınlanmıştır (Karakaya, t.y.).

3.4. KOBİ'LERDE FİNANSAL RAPORLAMA İHTİYACI

Günümüzde KOBİ'ler için ayrı bir Uluslararası Finansal Raporlama Standartları seti hazırlanmasını gerektiren iki eğilim bulunmaktadır. İlk eğilim, UFRS'leri dünya çapında ulusal standartların temeli olarak kullananların sayısının artmasıdır. KOBİ'ler için UFRS'ler seti oluşturma talebine ilişkin ikinci ve daha yeni bir eğilim, dünya çapında sermaye piyasaları ile iletişim için tek bir finansal tablolar setinin gerekmesidir (Aslan, 2007: 206-207). Bu eğilimler, küreselleşen ekonomide KOBİ'lerin önemini artırmaktadır. KOBİ'lerin gerek yurtiçi, gerekse yurtdışı yatırımcılara şeffaf olabilmesi için, ülkelerle sınırlı olmayan anlaşılabilir finansal tablolara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçlar genellikle (Demir, 2007: 3);

- Banka ve finans kuruluşlarının KOBİ'lere ulusal sınırların ötesinde krediler vermeleri,
- KOBİ'lerin diğer ülkelerdeki tedarikçilerle olan ilişkileri,
- Basel II uzlaşısının da etkisiyle artan ve daha da artacağı beklenen kredi derecelendirme kuruluşlarının şeffaf finansal tablolara olan gereksinimleri,
- KOBİ'lerin yurt dışı müşterileri gibi faktörler tarafından tetiklenmektedir.

KOBİ finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçları sermaye piyasalarındaki finansal tablo kullanıcılarına göre daha sınırlıdır. KOBİ finansal tablo kullanıcılarının odaklandıkları bilgi ihtiyacı daha çok kısa dönem nakit akışları, likidite ve ödeme kabiliyeti gibi konulardır. Bu farklılıktan dolayı KOBİ'lerin finansal raporlama anlayışı, Tam Set TFRS'ye göre değil KOBİ'lerin özelliklerini dikkate alan bir standarda göre hazırlamaları daha uygun olacaktır (Kara, 2010: 76).

3.5. KOBİ'LER İÇİN TFRS

Uluslararası Muhasebe Standartları 2009 yılının Haziran ayında 13 üyenin kabul bir üyenin karşı oyuyla 2003 yılından bu yana üzerinde yoğun bir çalışma yapılan KOBİ'ler için TFRS'ler kabul edilmiş ve 9 Temmuz 2009 tarihinde de yayınlanmıştır.

3.5.1. KOBİ'lerin Geleneksel Raporlama Anlayışı

KOBİ'lerde finansal raporlama uygulamalarına yön veren hususlar değerlendirildiğinde, KOBİ'lerin vergi yönlü olarak devlete raporlama açısından muhasebeyi ele aldıkları görülmektedir. Özellikle küçük işletmelerde, muhasebe kayıtları sadece yasal bir yükümlülük olarak algılanabilmektedir. Buradaki muhasebe kayıtlarının, işletmenin gelecekteki özellikle finansal yapılanması için gerekli kaynakları oluşturduğu gözardı edilebilmektedir. KOBİ'ler geleneksel muhasebe uygulamalarında teknolojik imkanlardan çok fazla yararlanamamakta, muhasebe alanında da nitelikli işgücü sorunu yaşamakta, sağlıklı bir iç kontrol sistemi ve finansal raporlama ortamı yaratmada sıkıntılar yaşamaktadırlar (KOSGEB, 2001).

KOBİ'lerin bu zayıf tarafı kredi temini sırasında sorun oluşturmaktadır. Raporlama, finansal analiz ve derecelendirme (Basel II Uzlaşısı) vb. konular artık KOBİ'lerin de ortakları için ve bilgi için muhasebe ve raporlama anlayışını ve bağımsız denetim anlayışını benimsemelerini gerektirmektedir (Sayar ve Okur, 2007: 5).

3.5.2. KOBİ'ler ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

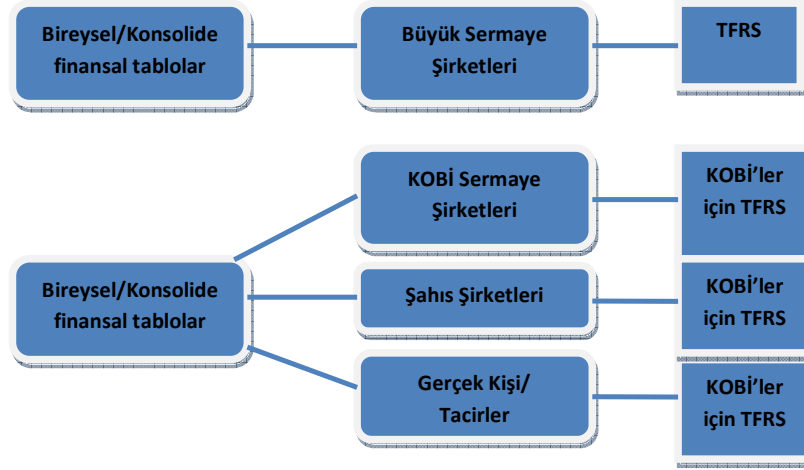
TFRS genel olarak işletmelerin uzun dönemli finansal durum ve performanslarına yönelik karmaşık muhasebe işlemlerini, yine daha çok büyük işletmelerce gerçekleştiren işlemlerin muhasebeleştirilmesini ve kapsamlı kamuyu aydınlatma yükümlülükleri öngörmektedir. Finansal tablo kullanıcı kesimi sınırlı olan KOBİ'lerin finansal tablolarının halka açık ortaklıklarda olduğu gibi katı bir kamunun aydınlatılması ilkesi çerçevesinde, daha üstün kaliteli finansal bilgi sunulması amacıyla düzenlenmesinin, faydasını aşan bir maliyeti de beraberinde getireceği düşünülmektedir (Sayar ve Okur, 2007: 7).

KOBİ'lerin TFRS uygulamasına ilişkin olarak IASB tarafından çeşitli ülkelere uygulanmış bir anket çalışması bulunmaktadır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından 2002 yılında yapılan ankette, ortaya çıkan sonuç KOBİ'lerin orijinal TFRS'leri aynen uygulamaları şeklinde olmuştur. Bu noktada, çağdaş finansal raporlama dünyasında KOBİ'ler için finansal raporlama standartları olarak, yeni bir standart oluşturmak ya da TFRS'nin bazı standartlarından KOBİ'leri muaf tutmak şeklinde iki alternatif görülmektedir (Sayar ve Okur, 2007: 7).

Burada tercih, yeni bir standart setinden yana olmuş ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu KOBİ'ler için finansal raporlama standardı yayınlamıştır.

KOBİ'lere yönelik olarak TFRS'den farklı muhasebe standardı uygulamasına ülkemiz sermaye piyasalarında rastlanmaktadır. Genellikle ortak sayısı itibariyle halka açık sayılan ancak hisse senetleri bir borsada işlem görmeyen şirketler, borsa şirketlerinin uygulaması gereken muhasebe standartları yerine görece çok daha basit bir muhasebe standart seti olan Seri: XI, No:1 sayılı Tebliğ uyarınca finansal tablo düzenlemekte ve kamuya açıklamaktadırlar. Bütün KOBİ'lere aynı muhasebe standardının uygulanıp uygulanamayacağı da ayrıca bir tartışma konusu olarak gündemdeki yerini işgal etmektedir (Sayar ve Okur, 2007: 7). Bu durum şirket içinde karmaşaya sebebiyet vermektedir.

Tam set TFRS ile KOBİ'ler için TFRS standardının şirketlerimizde nasıl uygulanacağı hususu ise 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanununun 13/2(a). Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; *“Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, küçük ölçekli sermaye şirketleri ile her ölçekteki şahıs şirketleri, adi şirketler ve gerçek kişi tacirlere ait işletmeler için veya sektörler itibariyle geçerli olacak Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları yayımlayabilir. Bu halde anılan şirketler ve işletmeler mezkur özel standartları uygular. Ancak, bu şirket ve işletmelerden dileyenler, özel standartlar yerine uluslararası finansal raporlama standartlarıyla tam uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayabilir”* kuralı şirketlerce uygulanacaktır. TTK'ya göre TFRS'nin şirketlerce uygulanması aşağıdaki gibi olacaktır.

Şekil 5: TTK Kanununa Göre TFRS Uygulamasının Kapsamı

Kaynak: Orhan Çelik, Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmeler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standardı: Genel Bakış, http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/Kobi_ufrs_genel_bakis.pdf, 2009

3.6. KOBİ TFRS KAPSAMI

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için hazırladığı Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) taslağını (KOBİ'ler için TFRS) Şubat 2007'de kamuoyunun görüşüne sunmuştur ve 1 Ekim 2007 tarihine kadar da görüşlerin bildirilmesini istemiştir. Uzun bir süreçten sonra KOBİ UFRS 9 Temmuz 2009 tarihinde yayınlanmıştır. IASB, KOBİ'ler için TFRS'yi, halka açık olmayan işletmeler tarafından kullanılacak, TFRS'lerden türetilmiş basit ve sadeleşmiş finansal raporlama standartları seti olarak tanımlamıştır. KOBİ'ler için TFRS, ayrı bir standart seti olarak hazırlanmasına rağmen, işletmeler isterlerse veya gerek duyarlarsa Tam Set TFRS'lere başvurabileceklerdir (Demir, 2007: 44).

IASB tarafından yayınlanan “KOBİ'ler için Finansal Raporlama Standardı” 35 bölümden oluşmaktadır (IASB, 2009). Tam Set Muhasebe standartlarında TMS/TFRS standart kodu ile numaralandırılırken, KOBİ TFRS'de bölüm kodları ile yer almaktadır. Her bölüm bir veya duruma göre birkaç standardı kapsayacak şekilde oluşturulmuştur.

3.7. KOBİ'LER İÇİN TFRS'DE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Tam Set Muhasebe Standartlarında yer alan değerleme ölçüleri; tarihi maliyet, cari maliyet, bugünkü değer, gerçekleştirilebilir değer, gerçeğe uygun değer, satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değer, amortismanına tabi tutar, defter değeri, tahmini maliyet, geri kazanılabilir tutar, kalıntı değer, vergiye esas değer, içsel değer, finansal varlık ve borcun etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyet, işletmeye özgü değer, kullanım değeri, stokların maliyeti, satın alma maliyeti, dönüştürme maliyeti ve net gerçekleştirilebilir değerdir. Bu değerleme ölçülerinden işletmeye özgü değer dışında kalan tüm değerleme ölçüleri KOBİ TFRS'de değerleme ölçüsü olarak kullanılmaktadır.

3.7.1. Tarihi Maliyet

Tarihi maliyet kavramı KOBİ TFRS ve Tam Set Muhasebe Standartlarında, hem tanım hem de uygulanma amacı açısından aynı açıklamalara yer verilmiştir.

Piyasa fiyatı arttığı için kullanılmakta olan varlık veya üstlenilen yükümlülük, daha değerli hale gelmez. KOBİ TFRS ve Tam Set Muhasebe Standartlarında Tarihi maliyet yaklaşımı, daha çok finansal tablo kalemlerinin değerlemesinde güvenilirliğin sağlanmasına yönelik değerleme esasları içermektedir. Bu yaklaşım kapsamındaki temel değerleme ölçüleri, “tarihi maliyet (elde etme maliyeti)” ve “enflasyona göre düzeltilmiş tarihi değerdir (KOBİ-TFRS, 2011:).

Tarihi maliyet kavramı KOBİ TFRS'de karşımıza Kavramlar ve Genel İlkeler (2.Bölüm), Yabancı Para Çerim İşlemleri (30.Bölüm) ve Yüksek Enflasyon (31.Bölüm) bölümlerinde çıkmaktadır.

3.7.2. Cari Maliyet

Cari maliyet kavramı için Tam Set Muhasebe Standartlarında yapılan tüm açıklamalar KOBİ TFRS için de geçerlidir.

Cari maliyet kavramı Tam Set Muhasebe Standartları içinde TMS 1 (Finansal Tabloların Sunuluşu), TMS 29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama) bölümlerinde yer alırken, KOBİ TFRS'de cari maliyet kavramına yer verilmemiştir.

3.7.3. Gerçekleşebilir Değer/ Ödeme Değeri

Gerçekleşebilir değer kavramının tanımı ve açıklamaları hem KOBİ TFRS’de hemde Tam Set Muhasebe Standartlarında aynıdır. KOBİ TFRS’de karşımıza Yüksek Enflasyon (31.Bölüm) bölümünde çıkmaktadır.

3.7.4. Bugünkü Değer

Bugünkü değer kavramı hem Tam Set Muhasebe Standartlarında hemde KOBİ TFRS’de bulunmaktadır. KOBİ TFRS’de ki tanım ile Tam Set Muhasebe Standartlarındaki tanım arasında hiçbir fark yoktur. KOBİ TFRS’de bugünkü değer kavramıyla ilgili geçen açıklamalar zaten Tam Set Muhasebe Standartları içinde verilmiştir.

Söz konusu kavram, KOBİ TFRS’de, Temel Finansal Araçlar (11. Bölüm), Diğer Finansal Araçlara İlişkin Hususlar (12. Bölüm), Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (16. Bölüm), Maddi Duran Varlıklar (17. Bölüm), Kiralamalar (20. Bölüm), Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar (21. Bölüm), Borçlar ve Öz kaynak (22. Bölüm), Hasılat (23. Bölüm), Varlıklarda Değer Düşüklüğü (27. Bölüm), Çalışanlara Sağlanan Faydalar (28. Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır (Şensoy ve Perek, 2010: 60).

3.7.5. Geri Kazanılabilir Tutar

Geri kazanılabilir tutar için yapılan açıklama, hem Tam Set Muhasebe Standartlarında hem de KOBİ TFRS’de aynıdır.

KOBİ TFRS’de geri kazanılabilir tutar, Varlıklarda Değer Düşüklüğü (27.Bölüm) ve Yüksek Enflasyon (31.Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır.

3.7.6. Kullanım Değeri

Kullanım değeri, daha öncede Tam Set Muhasebe Standartları içinde anlatılmıştır. KOBİ TFRS’de ki tanım ile Tam Set Muhasebe Standartları arasında fark yoktur.

Kullanım değeri kavramı KOBİ TFRS’de karşımıza Varlıklarda Değer Düşüklüğü (27.Bölüm) bölümünde çıkmaktadır.

3.7.7. Gerçeğe Uygun Değer

Gerçeğe uygun değer kavramı hem Tam Set Muhasebe Standartlarında hem de KOBİ TFRS içinde aynı tanımlar yapılarak açıklanmıştır. KOBİ TFRS ile Tam Set Muhasebe Standartları arasında gerçeğe uygun değer kavramı açısından farklılık yoktur.

Sermaye piyasalarının gelişmesine paralel olarak, tarihi maliyet yaklaşımı kapsamında sunulan finansal bilgilerin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması, finansal tablo kalemlerinin gerçeğe en yakın değerleri ile finansal tablolarda gösterilmesi ihtiyacını doğurmuş ve bu ihtiyacı gideren gerçeğe uygun değer ile değerleme yaklaşımı kapsamındaki değerleme ölçülerin kullanımı yaygınlaşmıştır. (Aydın, 2009: 83).

Gerçeğe uygun değer kavramı KOBİ TFRS’de bölüm (1, 3, 6, 7, 8, 21, 29, 32) dışında kalan tüm bölümler içinde yer almaktadır.

3.7.8. Kalıntı Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS içerisinde kalıntı değerle ilgili aynı tanımlara yer verilmiştir. Tam Set Muhasebe Standartlarında kalıntı değerle ilgili yapılan açıklamalar KOBİ TFRS için de geçerlidir.

Kalıntı değer KOBİ TFRS’de Maddi Duran Varlıklar (17. Bölüm), şerefiye Dışındaki Maddi Olmayan Duran Varlıklar (18. Bölüm), Kiralamalar (20. Bölüm), Varlıklarda Değer Düşüklüğü (27. Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır (şensoy ve Perek, 2010: 55).

3.7.9. Amortismanına Tabi Tutar

Amortismanına tabi tutar kavramı Tam Set Muhasebe Standartlarında tanımlandığı gibi KOBİ TFRS’de aynıdır.

$$\text{Amortismanına Tabi Tutar} = \text{Varlığın Maliyeti} - \text{Kalıntı Değer}$$

Amortismanına tabi tutar kavramı KOBİ TFRS’de karşımıza Maddi Duran Varlıklar (17. Bölüm) bölümünde karşımıza çıkmaktadır (Şensoy ve Perek, 2010: 55).

17. Bölüm (Maddi Duran Varlıklar) Paragraf 17-18’de bir varlığın amortismanına tabi tutarı varlığın yararlı ömrü boyunca sistematik olarak dağıtılır denmektedir (Şensoy ve Perek, 2010: 55).

3.7.10. Vergiye Esas Değer

Vergiye esas değer kavramı hem KOBİ TFRS içinde hemde Tam Set Muhasebe Standartları içinde aralarında hiçbir fark olmadan tanımlanmıştır.

Vergiye esas değer kavramı KOBİ TFRS’de karşımıza Gelir Vergileri (29. Bölüm) bölümünde çıkmaktadır (Şensoy ve Perek, 2010: 56).

3.7.11. İtibari Değer (Nominal Değer)

İtibari değer kavramı KOBİ TFRS terimler sözlüğü kısmında şöyle tanımlanır; Bir finansal araç sözleşmesinde belirlenmiş para birimi, pay, kile, libre veya diğer birimin miktarıdır (KOBİ-TFRS, 2011: 229).

Varlık veya yükümlülükler belirli görülebilir veya görünmez formatlar içerir ve söz konusu formatların üzerinde bazen belirli tutarlar vardır ve bu tutarlar kapsamında nakit veya nakit benzeri değerler ile değişime konu olurlar. İşte varlık veya yükümlülüğün üzerinde yazılı olan tutarlar itibari (nominal) tutardır.

Söz konusu tutar varlık karşılığında elde edilecek veya yükümlülüğün ifa edilmesi sırasında elden çıkarılacak parasal tutarları ifade ederler. Bu tutarlar kullanılarak yapılan değerlendirme, itibari değer ile değerlendirilmez.

İtibari değerle değerlendirme, her iki değerlendirme yaklaşımı kapsamında da kullanılacak bir ölçüt olup, TFRS’de yaygın olarak gerçeğe uygun değer yaklaşımı

kapsamında kullanılmaktadır. TFRS ve KOBİ TFRS daha çok nakit ve nakit benzerleri ile alacak ve borç senetleri gibi bazı finansal varlık ve yükümlülüklerin değerlemesinde bu ölçütü esas almaktadır (Sayar, 2008: 97).

“İtibari değer” kavramı KOBİ TFRS’de karşımıza Temel Finansal Araçlar (11. Bölüm), Borçlar ve Öz kaynak (22. Bölüm), Hasılat (23. Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır (Şensoy ve Perek, 2010: 56).

Tam Set Muhasebe Standartlarında itibari değer kavramı hakkına herhangi bir açıklama yapılmamasına rağmen, TFRS 9 (Finansal Araçlar), TMS 16 (Maddi Duran Varlıklar), TMS 18 (Hasılat), TMS 20 (Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması), TMS 33 (Hisse Başına Kazanç), TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller) standartları içinde kullanılmıştır.

3.7.12. İçsel Değer

İçsel değer kavramı hem Tam Set Muhasebe Standartlarında hemde KOBİ TFRS’de bulunmaktadır. KOBİ TFRS’deki içsel değer kavramı Tam Set Muhasebe Standartlarındaki tanımından farksızdır. Tam Set Muhasebe Standartlarında içsel değer kavramı TFRS 2 Hisse bazlı ödemeler ve TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standartlarında kullanılmaktadır.

İçsel değer kavramı KOBİ TFRS terimler sözlüğünde geçmesine rağmen KOBİ TFRS seti içinde kullanılmamıştır.

3.7.13. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer

Tam Set Muhasebe Standartları ile KOBİ TFRS ‘de yer alan satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ölçüsü arasında hiçbir fark yoktur.

Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer, KOBİ TFRS’de, Kapsamlı Kar Tablosu ve Gelir Tablosu (5. Bölüm), Stoklar (13. Bölüm), Varlıklarda Değer Düşüklüğü (27. Bölüm), Özellikli Faaliyetler (34. Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır (Şensoy ve Perek, 2010: 57).

3.7.14. Defter Değeri

Defter değeri kavramı hem Tam Set Muhasebe Standartları hem de KOBİ TFRS’de aynı olarak verilmiştir. Söz konusu kavram, KOBİ TFRS’de bölüm(1, 3, 4,

5, 6, 7, 8, 24, 25, 28, 30, 31, 33) dışında kalan tüm bölümler içinde karşımıza çıkmaktadır.

VUK Değerleme ölçülerinde madde 265'te tanımlanan "Mukayyet değer" kavramı "Defter değeri" kavramı ile eş anlamlıdır. Madde 265'te mukayyet değer tanımı şu şekilde verilmiştir; "Mukayyet değer, bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir" (Şensoy ve Perek, 2010: 57).

3.7.15. Tahmini maliyet

Tahmini maliyet kavramı Tam Set Muhasebe Standartları içinde yer alan bir değerlendirme ölçüsüdür. Bu nedenle hem Tam Set Muhasebe Standartlarında hemde KOBİ TFRS içinde aynı açıklamalar yapılmıştır.

Tahmini maliyet kavramı KOBİ TFRS'de, Maddi Duran Varlıklar (17.Bölüm), Hasılat (23.Bölüm), Çalışanlara Sağlanan Faydalar (28.Bölüm), KOBİ TFRS'ye Geçiş (35.Bölüm) bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır.

3.7.16. Stokların Maliyeti

KOBİ TFRS'de stokların maliyeti kavramı, Tam Set Muhasebe Standartları içinde verilen açıklamalarla aynıdır. Stokların maliyeti kavramı KOBİ TFRS'de karşımıza Stoklar (13.Bölüm) bölümünde çıkmaktadır.

3.7.17. Satın Alma Maliyeti

Satın alma maliyeti, Tam Set Muhasebe Standartlarında yer alan bir değerlendirme ölçüsüdür. Bu nedenle KOBİ TFRS'de geçen açıklamalar Tam Set Muhasebe Standartlarıyla aynıdır. Satın alma maliyeti, KOBİ TFRS'de karşımıza Stoklar (13.Bölüm) bölümünde çıkmaktadır.

3.7.18. Dönüştürme Maliyeti

KOBİ TFRS'de Dönüştürme maliyetleri kavramı için yapılan açıklamalar, Tam Set Muhasebe Standartlarının aynıdır. Dönüştürme maliyetleri Tam Set Muhasebe Standartlarında TMS 2 Stoklar ve TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standartlarında yer alırken, KOBİ TFRS'de sadece Stoklar (13.Bölüm) bölümünde karşımıza çıkmaktadır.

3.7.19. İtfa Edilmiş Maliyet

KOBİ TFRS ve Tam Set Muhasebe Standartlarında yer alan açıklamalar aynıdır. Finansal varlık ve finansal borcun etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyeti, KOBİ TFRS’de karşımıza Kavramlar ve Genel İlkeler (2.Bölüm), Temel Finansal Araçlar (11.Bölüm) ve Diğer Finansal Araçlar (12.Bölüm) bölümlerinde çıkmaktadır.

3.8. KOBİLER İÇİN TFRS’YE GÖRE FİNANSAL YAPININ DEĞERLEMESİ

3.8.1. Finansal Varlıklar ve Temel Finansal Borçlar

KOBİ TFRS bölüm 11’de, temel finansal araçlarda yer verilen finansal varlıklar ve temel finansal borçlar, halka açık piyasalarda işlem gören veya diğer durumlarda gerçeğe uygun değerleri güvenilir olarak ölçülebilen, dönüştürülme ve ihraççısına satın alma imkanı bulunmayan imtiyazlı paylar ile ihraççısına satılma imkanı bulunmayan adi paylar haricindeki kıymetler, değer düşüklüğü zararları düşülerek hesaplanan itfa edilmiş maliyeti ile ölçülür. İmtiyazlı ve adi paylar ise gerçeğe uygun değeri ile ölçülür, gerçeğe uygun değerde meydana gelen değişiklikler kar veya zarar olarak muhasebeleştirilir. Diğer tüm finansal varlıklar veya borçlar, bu standardın maliyet veya itfa edilmiş maliyet gibi diğer bir yöntemi gerektirmediği veya bu tür bir uygulamaya izin vermediği durumlarda genellikle gerçeğe uygun değer farkı kar veya zararda muhasebeleştirilmek suretiyle gerçeğe uygun değerler üzerinden ölçülür (KOBİ TFRS, 2011: 11).

3.8.2. Stoklar

KOBİ TFRS’ye göre Stoklar, olağan işletme faaliyetlerinde satış amaçlı elde tutulan, bu tür bir satış için üretim sürecinde olan ve üretim sürecinde veya hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında tüketilecek malzeme şeklindeki varlıklardır. Stoklar, maliyet ve satış fiyatından tamamlanma ve satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı ile ölçülür (KOBİ TFRS, 2011: 71).

Stokların maliyeti, tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetlerden oluşur (Gökçen v.d., 2006: 56). Stoklar vadeli ödeme koşuluyla alınmış olabilir. Bazı durumlarda anlaşma, örneğin, peşin alım fiyatı ile vadeli ödeme

tutarı arasında bir fark şeklinde, belirtilmemiş bir finansman unsuru içerir. Bu tür durumlarda, fark, finansmanın söz konusu olduğu dönem boyunca faiz gideri olarak muhasebeleştirilir ve stokların maliyetine dahil edilemez (KOBİ TFRS, 2011: 72). İşletme standart maliyet veya perakende yöntemleri gibi teknikleri, eğer sonuçları fiili maliyete yaklaşıyorsa kullanabilir. Perakende yöntemde maliyet, stokların satış değerinden uygun brüt marjın düşülmesi ile bulunur. Stok maliyetleme yöntemlerinde FIFO ve Ağırlıklı Ortalama Maliyet yöntemlerinden birinin kullanılmasına izin verirken, LIFO yönetimine izin vermemektedir (Ayanoğlu, 2008: 143).

Stokların maliyetine alınmayan ve oluştukları dönemin gideri olarak kabul edilen giderlere ilişkin örnekler şöyledir (Gökçen v.d., 2006: 57):

- a) Normalin üstünde gerçekleşen, ilk madde ve malzeme (fire ve kayıplar), işçilik ve diğer üretim maliyetleri
- b) Bir sonraki üretim aşaması için zorunlu olanlar dışındaki depolama giderleri
- c) Stokların bulunduğu konum ve duruma gelmesinde katkısı olmayan genel yönetim giderleri ve
- d) Satış giderleridir.

3.8.3. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

Yatırım amaçlı gayrimenkul, mal veya hizmet üretiminde, tedarikinde veya idari amaçla kullanılmak veya normal iş akışı çerçevesinde satılmak gibi amaçlardan farklı olarak kira geliri veya değer artış kazancı ya da her ikisini birden elde etmek amacıyla sahibi veya finansal kiralama sözleşmesine göre kiracı tarafından elde tutulan gayrimenkullerdir (Güneş v.d., 2011: 59).

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin KOBİ TFRS’de ilk muhasebeleştirilmesi maliyet bedeli üzerinden yapılır. Satın alınan gayrimenkuller için maliyet değeri, satın alma fiyatı ile bu işlemle doğrudan ilişkilendirilebilen harcamalardan oluşur, inşa edilenler için ise bu değer inşa etme maliyetidir. Sonraki muhasebeleştirmede ise ya bu standardın 16. bölümünde maddi duran varlıklarla ilgili olarak açıklanan

maliyet bedeli ya da TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller standardının 33-35. maddeleri uygulanır ve 75-78. maddelerinde açıklanan gerçeğe uygun değer yöntemi kullanılır (Aydın, 2009: 66).

3.8.4. Maddi Duran Varlıklar

KOBİ TFRS Bölüm 17’de maddi duran varlıklar (KOBİ TFRS, 2011: 87);

a) Mal veya hizmet üretimi veya arzında kullanılmak, başkalarına kiraya verilmek veya idari amaçlar çerçevesinde kullanılmak üzere elde tutulan ve

b) Birden fazla dönemde kullanımı öngörülen fiziki varlıklardır.

şeklinde tanımlanır. Tarımsal faaliyetlerle ilgili canlı varlıklar ve petrol, doğal gaz ve benzer nitelikli yenilenebilir olmayan kaynaklar gibi madenler üzerindeki haklar ve madeni kaynaklar maddi duran varlıklara dahil değildir.

KOBİ TFRS’de maddi duran varlıklar ilk ölçümde maliyet bedeli ile ölçülür. Bir maddi duran varlık kaleminin maliyeti aşağıdaki unsurların tümünü içerir (KOBİ TFRS, 2011: 88):

a) Ticari indirimler ve iskontolar düşüldükten sonra, avukatlık ve aracılık ücretleri, ithalat vergileri iade alınmayan alış vergileri dahil edilen satın alma fiyatı.

b) Varlığın yönetim tarafından amaçlanan koşullarda çalışabilmesini sağlayacak yere ve duruma getirilmesi ile direkt ilişkili her türlü maliyet. (Bunlara, saha hazırlık maliyetleri, ilk teslimat ve yükleme, boşaltma, kurulum ve montaj ve işlerlik testi maliyetleri dahil edilir.)

c) Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınması ile yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin tahmini maliyeti, işletmenin ilgili kalemin elde edilmesi sırasında ya da stok üretimi dışında bir amaçla belirli bir süre kullanımı sonucuna üstlendiği yükümlülük,

olarak belirlenebilir.

Her bir maddi duran varlık kalemi ilk muhasebeleştirmeden sonra, söz konusu duran varlık kaleminin maliyetinden birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki tutar ile izlenir. Bir maddi duran varlık kaleminin günlük hizmetlerine ilişkin maliyetler, söz konusu maliyetlerin gerçekleştiği dönemin kar veya zararında muhasebeleştirilir (KOBİ TFRS, 2011: 89).

3.8.5. Şerefiye Dışında Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi olmayan duran varlık, fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır. Bu tür bir varlık, aşağıdaki durumlarda tanımlanabilir (KOBİ TFRS, 2011: 93):

- a) Ayrılabilir olması, diğer bir ifadeyle işletmeden ayrılabilme veya bölünebilme özelliğine sahip ve bireysel olarak ya da ilgili sözleşme ile birlikte, varlık ya da borçla satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir, kiralanabilir ya da takas edilebilir olması veya
- b) İlgili hakların işletmeden ya da diğer hak ve yükümlülüklerden ayrılabilmesine veya devredilebilmesine bakılmaksızın, sözleşmeye bağlı haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması gerekir.

Ayrı olarak elde edilen maddi olmayan duran varlıklar ilk olarak maliyet bedeliyle ölçülür. Maliyet, ithalat vergileri ve iade edilmeleri mümkün olmayan satın alma vergileri ve varlığı amaçlanan kullanımına hazır hale getirmeye yönelik, direkt olarak varlıkla ilişkilendirilebilen maliyet kalemlerini içerir (Gökçen v.d., 2006: 342).

Maddi olmayan bir duran varlığın işletme birleşmesi kapsamında elde edilmiş olması durumunda, maddi olmayan duran varlığın maliyeti, edinme tarihindeki gerçeğe uygun değeridir (KOBİ TFRS, 2011: 94).

Devlet teşviği yoluyla elde edinilen maddi olmayan duran varlığın maliyeti, Bölüm 24 Devlet Teşvikleri kapsamında teşviğin alındığı veya alınacağı tarihteki gerçeğe uygun değeridir.

Varlıkların takası yoluyla elde edilen maddi olmayan duran varlık maliyeti, takas işlemi ticari içerikten yoksun olmadıkça veya ne alınan ne de vazgeçilen

varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir biçimde ölçülememesi söz konusu olmadıkça, gerçeğe uygun değer ile ölçülür.

İlk muhasebeleştirilmeden sonra maddi olmayan duran varlık, maliyetinden, tüm birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş tutar üzerinden ölçülür (KOBİ TFRS, 2011: 96).

3.8.6. İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye

İşletme birleşmeleri teşebbüs veya işletmelerin tek raporlayan işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesidir. Tüm işletme birleşmelerinde, bir şirket (satın alan) bir veya birden fazla işletmenin veya teşebbüsün (satın alınan) kontrolünü ele geçirir. Kontrol, işletmenin operasyonel ve finansal kararlarında söz sahibi olmak ve bundan doğacak ekonomik faydadan yararlanmaktır (Otlu ve Çukacı, 2007: 111).

Bütün işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satın alma yöntemi kullanılır (Sayar, 2008: 81-82). Edinen işletme, edinme tarihinde: işletme birleşmesi sırasında elde edilen şerefiyeyi varlık olarak muhasebeleştirir ve muhasebeleştirilen tanımlanabilir varlıklar, borçlar ve koşullu borçların net gerçeğe uygun değerindeki payını aşan kısım olarak maliyet bedeli üzerinden ölçer (KOBİ TFRS, 2011: 103).

İlk muhasebeleştirilmesinden sonra, şerefiye, maliyetten, tüm birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş olarak izlenir (Otlu ve Çukacı, 2007: 119). Eğer şerefiyenin yararlı ömrü konusunda güvenilir bir tahminde bulunulamıyorsa, faydalı ömür on yıl olarak kabul edilir.

3.8.7. Özkaynaklar

Özkaynaklar, muhasebeleştirilmiş varlıklar toplamından muhasebeleştirilmiş borçlar toplamının çıkarılmasından sonra kalan tutardır (KOBİ TFRS, 2011: 6).

Hisseler ancak araçların takasında üçüncü bir tarafın hisselerine karşılık olarak işletmeye nakit veya farklı bir kaynak sağlama yükümlülüğüne girmesiyle özkaynak adı altında muhasebeleştirilir. Araçlar, paranın zaman değerinin önemli olduğu ve başlangıç ölçümünün bugünkü değer esasına göre yapıldığı durumlarda alınan nakdin ya da elde edilen kaynakların gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Bileşik finansal araçlar hem borç hem de özkaynak bileşenini içerir ve bunlar ihraç tarihinde işletme

tarafından borç ve özkaynak olarak bölümlendirilirler. Yükümlülük, aracın gerçeğe uygun değerinden ölçülürken, kalıntı değer özkaynak unsurudur. Sonraki ölçümde yükümlülük, etkin faiz oranı kullanılarak ölçülür. İşletmenin geri satın alınan kendi hisseleri hisseler için ödenen karşılığın gerçeğe uygun değerinin özkaynaktan düşülmesi yoluyla muhasebeleştirilir. İşletmenin geri satın alınan kendi hisselerinin sonraki satışında, kar veya zarar içinde hiçbir kazanç ya da zarar olarak muhasebeleştirilmez. Kontrolü etkilemeyen azınlık payındaki değişiklikler, kar veya zarar içinde kazanç ya da zarar olarak muhasebeleştirilmez. Bunlar işletme ile sahipleri arasında yapılan özkaynak işlemleridir. Konsolide finansal tablolarda ana ortaklık dışı payların (azınlık payları), ana ortaklığın özkaynaklarından ayrı olarak özkaynakların bir bileşeni olarak sunulur (Yılmaz, 2010: 103-104).

3.9. TAM SET MUHASEBE STANDARTLARI İLE KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI ARASINDAKİ FARKLAR

KOBİ standartlarında yer alan ve Tam Set TFRS'nin içeriğinden farklılık gösteren noktalar finansal tablo kullanıcılarının KOBİ'lerin finansal tablolarındaki ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. TMSK'ya göre, önerilen KOBİ standardı 50 çalışana sahip bir işletme için uygun olacaktır. Aynı zamanda bu standart seti bir ya da bir kaç çalışana sahip işletmeler için de (mikro işletmeler de denilebilir) geçerli olacaktır. Tam Set TFRS yaklaşık 2.400 sayfa iken (yorumlar ve açıklamalar dahil), KOBİ standart taslağı yaklaşık 340 sayfadır (uygulama rehberi dahil) ve Tam Set TFRS yaklaşık % 85 oranında daraltılmıştır.

KOBİ'lerin özelliklerinden dolayı uygulamada zorluklarla karşılaşmaları muhtemel bazı standartlar, KOBİ TFRS'de yer almamaktadır (Utku ve Gürsoy, 2011: 22).

KOBİ standardının Tam Set TFRS'den temel farklılıkları şu şekildedir.

- a) KOBİ'ler için geçerli olmayan başlıklar ve muhasebe uygulamaları elemine edilmiştir.
- b) Tam Set TFRS'deki seçimlik hak tanınan konularda, seçenekleri basit olanları esas alınmıştır.

c) Muhasebeleştirme ve Değerleme yöntemleri basitleştirilmiştir.

3.9.1. KOBİ'ler İçin Geçerli Olmayan Başlıklar Ve Muhasebe Uygulamaları

Tam Set TFRS'deki bazı başlıklar KOBİ'ler için anlamlı görülmemiş ve KOBİ TFRS'de yer verilmemiştir. KOBİ'ler ihtiyaç duydukları Tam Set TFRS'lere başvurabilecekleri için, Tam Set TFRS'deki herhangi bir standardı da uygulamaları engellenmemektedir. KOBİ TFRS'de olmayan başlıklar şu şekildedir (Demir, 2007: 50-53).

- a) Yüksek enflasyon dönemlerinde düzeltilmiş genel fiyat seviyesinin raporlanması
- b) Hisse bazlı ödemeler
- c) Tarımsal varlıkların gerçeğe uygun değeri
- d) Petrol ve maden sektörleri
- e) Ara dönem raporlama
- f) Kiraya veren açısından finansal kiralama işlemleri
- g) Şerefiyedeki değer düşüklüğü testleri
- h) Hisse başına kazanç
- i) Bölümlere göre raporlama
- j) Sigorta sözleşmeleri

3.9.2. Basit Olan Seçenekler

KOBİ standardının içerdiği daha basit olan seçenekler aşağıdaki gibidir (Aydın, 2009: 90).

- a) Yatırım amaçlı gayrimenkuller için maliyet – amortisman yönteminin kullanılması
- b) Maddi ve Maddi olmayan varlıklar için maliyet –amortisman-değer düşüklüğü modelinin kullanılması
- c) Borçlanma maliyetlerinin giderleştirilmesi

- d) Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi için tek yöntem uygulanması

3.9.3. Muhasebeleştirme ve Değerleme Yöntemlerinin Basitleştirilmesi

TMSK, Tam Set TFRS’de yer alan muhasebeleştirme ve değerlendirme yöntemleri için, KOBİ standardında önemli basitleştirmeler önermiştir. Muhasebeleştirme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin yapılan basitleştirme önerileri aşağıdaki gibidir (Demir, 2007: 50-53).

Finansal Araçlar: Finansal araçlar; finansal varlıklar, finansal borçlar ve türev finansal araçlardan oluşmaktadır. TMS 39’da finansal araçlar dört grupta sınıflandırılmıştır.

- a) Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/ Zarar’a Yansıtılan Finansal Araçlar: Gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve fark gelir tablosunda raporlanır.
- b) Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar: İtfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir.
- c) Kredi ve Alacaklar: İtfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir.
- d) Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar : Gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve gerçeğe uygun değer farkı özkaynaklarda raporlanır. Gerçeğe uygun değer güvenilir olarak ölçülmediği zaman maliyet değeri ile değerlendirilir.

KOBİ standardı Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar ve Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar sınıflandırmasını içermemektedir. Ayrıca KOBİ standardı finansal riskten korunma muhasebesi için basitleştirmeler getirmekte ve finansal riskten korunmanın etkinliğinin dönemsel olarak muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi için daha az zorunluluklar öngörmektedir.

Şerefiyenin Değer Düşüklüğü: TFRS 3’te bulunan zorunlu yıllık değer düşüklüğü hesaplamaları yerine, KOBİ standardında gösterge yaklaşımı önerilmiştir.

Araştırma ve Geliştirme Giderleri: TMS 38 araştırma giderlerinin aktifleştirilemeyeceğini ancak geliştirme giderlerinin teknik ve ticari olarak mümkün

olması durumunda aktifleştirilebileceğini öngörmektedir. KOBİ standartları araştırma ve geliştirme giderlerinin tahakkuk ettiği gider kaydedilmesini öngörmektedir.

İştiraklerin ve İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi: TMS 28 iştirakler için (önemli etkinlik aramaktadır) özkaynak yöntemini, TMS 31 iş ortaklıkları için oransal konsolidasyon yöntemlerini öngörmektedir. KOBİ standartları bu yöntemler yerine maliyet yöntemini öngörmektedir.

Tarımsal Faaliyetler: TMS 41; bir işletmenin zirai faaliyetleri ile ilgili biyolojik varlıklarının ve tarımsal ürünlerinin değerinin, ilk muhasebeleştirilmede ve sonraki dönemlerde gerçeğe uygun değer yaklaşımı kullanılarak hesaplanmasını öngörmektedir. KOBİ standardı tarımsal ürünlerin değerlemesinde gerçeğe uygun değer kullanımını azaltmaktadır.

Çalışanlara Sağlanan Faydalar: KOBİ standardında Tanımlanmış Fayda Planları konusu basitleştirilmiş, TMS 19'daki dört alternatiften yalnızca biri önerilmiştir.

Hisse Bazlı Ödemeler: TFRS 2'deki yöntemlerin yanısıra, KOBİ standardında gerçek değer yöntemi önerilmektedir.

Ertelenmiş Vergiler: TMS 12'de yer alan gelir vergilerinin muhasebeleştirilmesinde KOBİ standardı Geçici Fark yöntemini önermektedir.

Finansal Kiralama: Kiracının haklarının ve yükümlülüklerinin basitleştirilmiş ölçümünü önermektedir. Kiraya veren bu standarda tabi değildir.

Standarda İlk Geçiş: TFRS 1'in öngördüğü bilgilerden daha az bilginin geriye dönük yeniden düzenlenmesini öngörmektedir.

Finansal Tabloların Sunumu ve Açıklamalar: KOBİ TFRS'de, KOBİ'lerin finansal tablolara ait açıklamalarına ek olarak dipnotlarda yapılması zorunlu olan açıklamalar da standardın uygulama rehberinde yer almaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNUNDA YER ALAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ VE FİNANSAL YAPININ DEĞERLEMESİ

4.1. VERGİ USUL KANUNUNDA DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Vergi hukukunda değerlendirme konusundaki temel düzenlemeler 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (m.258'den m.330'a kadar yer alan hükümler) "Değerleme" başlıklı üçüncü kitabında yer almaktadır.

Türk vergi sisteminde değerlendirme konusuna, VUK'daki hükümler hakim olup işletmelerin bu hükümlere uymaları objektifliği ve dolayısıyla işletmeler arasında vergi adaletini sağlar (Durmuş, 1979: 13-14).

VUK'un 261.maddesinde değerlendirme ölçüleri belirlenmiştir. Anılan düzenleme uyarınca değerlendirme, iktisadi kıymetin cinsine ve önemine göre, aşağıdaki değerlendirme ölçülerinden biri ile gerçekleştirilir;

- 1) Maliyet bedeli
- 2) Borsa rayici
- 3) Tasarruf değeri
- 4) Mukayyet değer
- 5) İtibari değer
- 6) Rayiç bedel

7) Emsal bedeli ve emsal ücreti

8) Vergi değeri

Ayrıca, 261. maddede belirtilen değerlendirme ölçülerinin dışında, VUK'un diğer maddeleri ve ilgili diğer vergi kanunlarında tespit edilmiş olan, özel hallere ilişkin ilave bazı değerlendirme ölçüleri de mevcuttur. Bunları da şu şekilde sıralamak mümkündür;

1) Alış bedeli

2) Alış emsal bedeli

3) Ortalama perakende satış fiyatı

4.1.1. Maliyet Bedeli

VUK'nun 262. maddesinde maliyet bedeli, “iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin arttırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara ilişkin bilumum giderlerin toplamını ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Daha açık bir ifade ile maliyet bedeli, bir iktisadi kıymetin elde edilmesi için yapılmış olan harcamaların toplamıdır (Erimez, 1975: 29).

Mükellefler, ürettikleri malların maliyet bedellerini yukarıdaki unsurları içerik bakımından açıklamak şartıyla diledikleri usulde kullanabilirler. VUK'un 262. maddesinde değinilen iktisadi kıymetin değerinin arttırılması, iktisadi kıymetin sağladığı faydanın arttırılmasını veya kullanım ömrünün uzatılmasını ifade etmektedir. İşletmeye dahil iktisadi kıymetlerin bu şekilde değerlerini arttırmaya yönelik gider ve harcamalar toplamı da ilgili kıymetin maliyet bedeline dahil edilecektir.

Maliyet bedeli, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de kullanılan değerlendirme ölçülerinden tarihi maliyete karşılık gelmektedir.

VUK'da “amortismanına tabi tutar” kavramı bulunmamasına rağmen bazı hükümlerde “maliyet değeri” kavramı “amortismanına tabi tutar” kavramı ile eşdeğer tutulmuştur. Dikkat edilmesi gereken husus KOBİ TFRS'de “amortismanına tabi tutar”

belirlenirken kalıntı değerin düşülmesi gerekmektedir. Ancak VUK'da böyle bir durum söz konusu değildir (Şensoy ve Perek, 2010: 55).

Maliyet bedeli tanımı VUK'ta varlık ve borç ayrımı yapmazken, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de maliyet bedeli tanımı kavramsal çerçevede hem varlıklar hem de borçlar için ayrı olarak yapılmıştır.

4.1.2. Borsa Rayici

Borsa rayici veya piyasa değeri değerlemeye konu olan iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki resmi borsa fiyatıdır (Meriç, 1982: 27). Resmi borsalarda değerlendirme günü fiyatlarının tespiti, gün boyunca oluşan fiyatların ortalaması alınarak yapılmaktadır.

Borsa rayicini düzenleyen VUK'un 263. maddesi, "Borsa rayici, gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son işlem gününde borsadaki işlemlerin ortalama değerlerini ifade eder. Normal davranışlar dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son işlem günü yerine değerlendirme gününden önceki 30 günlük borsada oluşan fiyatların ortalamasını aldırma Maliye Bakanlığı yetkilidir" şeklindedir (VUK, m.263).

Yasal düzenlemeden de anlaşılacağı gibi, borsa rayici, menkul kıymetler borsası ve kambiyo borsaları ile ticaret borsalarına kayıtlı kıymetlerin, değerlendirme gününden bir önceki son işlem gününde borsadaki işlemlerin ortalama değeri olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2005: 20). Yine aynı maddede açıklandığı gibi borsa fiyatında oluşan dalgalanmalar neticesinde bir iktisadi varlığın değerindeki aşırı yükselme veya düşüşlerin o varlığın değerini yanlış yansıtmasına engel olmak için Maliye Bakanlığı değerlendirme tarihinden önceki 30 gün içerisinde oluşan ortalama fiyatın borsa rayici olarak kullanılmasını isteme yetkisi vardır (Çınar, 2007: 27-28).

VUK m.280'e göre yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Yasal düzenleme gereğince işletmelere dahil iktisadi kıymetlerden yalnızca yabancı paraların borsa rayici ile değerlendirilmesi öngörülmüştür. Yabancı paranın borsada rayicinin olmaması durumunda değerlemeye esas alınacak kur Maliye Bakanlığı

tarafından tespit edilecektir. O halde ülkemizde kambiyo borsası bulunmadığı için söz konusu yabancı paraları borsa rayici ile değerlendirme olanağı bulunmamaktadır (Yılmaz, 2005: 20). Bundan dolayı değerlendirme Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan tebliğlerdeki düzenlemelere göre yapılır. Bu tebliğlerde TC Merkez Bankasının tespit ve ilan ettiği kurlar borsa rayici olarak kabul edilmektedir (Saygılıoğlu ve Biçer, 1982: 9).

Yabancı paraların borsa rayici ile değerlendirilmesine ilişkin yasal düzenleme yabancı para üzerinden düzenlenmiş olan senetler açısından da geçerlidir. Vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar VUK m. 281 ve m. 285 uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir (Seviğ, 24.01.2000).

4.1.3. Tasarruf Değeri

Tasarruf değeri VUK m.264'de, “ Bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer” şeklinde tanımlanmıştır.

Tasarruf değeri, bir başka deyişle sahibi için bir varlığın envanter günündeki kullanım değeridir. Dolayısıyla tasarruf değerinin subjektif bir değerlendirme ölçüsü olduğu söylenebilir. VUK’ da bir kıymetin değerlendirileceği ölçünün sahibinin subjektif değerlendirilmesine bırakılması pek rastlanmayan bir durum olmasına rağmen, kullanım alanı olması nedeniyle bir değerlendirme ölçüsü olarak kabul edilmiştir (Yılmaz, 2005: 23). Tasarruf değeri, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de kullanılan değerlendirme ölçülerinden bugünkü değere karşılık gelmektedir.

4.1.4. Mukayyet (Kayıtlı) Değer

VUK m.265’e göre mukayyet değer, ‘bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir.’

Mukayyet değer daha çok hesaplar üzerindeki denetlenmeleri imkanı olan alacak- borç gibi kıymetler için kullanılmaktadır. Kayıtlı değer olarak da anılan mukayyet değer, değerlendirme ölçüsü olarak kullanılacak iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (Uluatam ve Yaşar, 2000: 158).

- 1) Senetsiz ve Senetli Alacaklar; (VUK m.281)

- 2) İlk Tesis ve Taazzuv Giderleri, Kuruluş Giderleri, Peştamallıklar; (VUK m. 282)
- 3) Aktif Geçici Hesap Kıymetleri; (VUK m.283). (Peşin ödenen giderler, tahsil edilmemiş hasılat (gelir tahakkukları), idrak edilmemiş mahsuller için yapılan giderler)
- 4) Senetsiz Borçlar; (VUK m.285)
- 5) Senetli Borçlar; (İstenirse, senetli alacaklar tasarruf değeriyle değerlendirilmemiş ise) (VUK m. 285)
- 6) Pasif Geçici Hesap Kıymetleri; (VUK m. 287). (Peşin tahsil edilmiş hasılat, henüz ödenmemiş giderler)
- 7) Karşılıklar, amortismanlar; (VUK m. 288)
- 8) Özel Haller; (Değerleme ölçüsü belirlenmemiş ya da belirtilen ölçüyle değerlemesine imkan olmayan hallerde, borsa rayici yoksa iktisadi kıymetler mukayyet değerle değerlendirilir (VUK.m.289).

Mukayyet değer, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de kullanılan defter değerine karşılık gelmektedir.

4.1.5. İtibari Değer

VUK’un 266. maddesine göre itibari değer, her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerlerdir. Nominal değer olarak da ifade edilen itibari değer, belirtilen iktisadi kıymetlerin üzerinde yazılı olan rakamsal tutardır.

Diğer taraftan itibari değer ile kayıtlı değer esasen aynı şeyi ifade etmektedir (Meriç, 1982: 28). Ancak itibari değer terimi, kıymetli evrak üzerinde yazılı olan değer için kullanılırken kayıtlı değer iktisadi kıymetin defterlerde yazılı olan değeri için kullanılmaktadır.

İtibari değeri, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de var olan değerlendirme ölçülerinden nominal değer ile karşılaştırabiliriz.

4.1.6. Rayiç Bedel

VUK' un 266. maddesine göre rayiç bedel, "bir iktisadi kıymetin değerleme günündeki normal alım satım değeridir" şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka ifadeyle rayiç bedel, iktisadi kıymetlerin değerleme gününde satılmaları halinde piyasada kabul görebilecekleri değer olarak tanımlanabilir. İktisadi kıymetlerin rayiç bedeli, satıcı ve alıcının karşılıklı olarak pazarlıkları neticesinde ortaya çıkar ve her iki taraf da piyasadaki aynı nitelikli malların alım satım bedellerini dikkate almak durumundadır (Aydın, 2002: 31).

Rayiç bedel, değerleme ölçütü olarak objektif esasa dayanmasına karşın uygulanmasında her zaman reel sonuçlar vermez. Ticari hayatın gereği olarak mübadele piyasasına yansıyan konjoktürel dalgalanmalar, değerleme ölçütünün bünyesinde yer alır (Küçük, 1999: 44). Bu durum rayiç bedelin bazı durumlarda gerçek değerini yansıtmadığını gösterir. Rayiç bedeli, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de kullanılan değerleme ölçülerinden net gerçekleşebilir değere karşılık gelmektedir.

4.1.7. Emsal Bedeli ve Ücreti

VUK m.267'e göre emsal bedeli, "gerçek bedeli belli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir varlığın, değerleme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir." Ancak bu değer gerçeğe uygun olarak saptanabilmesi için sağlaması gereken bazı esaslar vardır.

VUK m.267'e göre, emsal bedeli sıra ile aşağıdaki esaslara göre belirlenir.

Birinci sıra: (Ortalama fiyat esası) Aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan "Ortalama satış fiyatı" ile hesaplanır. Bu esasın uygulanması için, aylık satış miktarının, emsal bedeli belirlenecek her bir malın miktarına göre % 25'ten az olmaması şarttır.

İkinci sıra: (Maliyet bedeli esası) Emsal bedeli belirlenecek malın, maliyet bedeli doğru olarak belirlenebiliyorsa, mükellef belirlenen maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat belli eder.

Üçüncü sıra: (Takdir esası) Yukarıda yazılı esaslara göre belli edilemeyen emsal bedelleri ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca takdir yolu ile belirlenir. Belirlenecek değerler, maliyet bedeli ve piyasa değerleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri dikkate alınmak suretiyle yapılır. Görüş birliği sonucunda belirlenen bu bedellere mükelleflerin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mahfuzdur. Ancak, dava açılması verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz.

Emsal bedelinin mükellef tarafından bizzat hesaplandığı durumlarda, bu hesaplara ait kayıt ve cetveller ispat edici kağıtlar olarak muhafaza edilir.

Ücretle yapılan üretimde, ücretin gerçek miktarının bilinmemesi veya doğru olarak belirlenememesi durumunda tespit edilecek emsal bedeli de aynı esaslara göre oluşturulur (VUK, m.267).

Emsal bedeli ve Ücreti, Tam Set Muahasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de kullanılan değerlendirme ölçülerinden gerçeğe uygun değer belirlenmesinde kullanılan benzer varlıkların piyasa fiyatının esas alınması yaklaşımına benzemektedir.

4.1.8. Vergi Değeri

VUK m.268’e göre Vergi değeri; bina ve arazinin rayiç bedelidir. Bu bedel, Emlak Vergisi Kanunu’nun 29.maddesine göre ve aynı maddede belirtilen tüzük hükümlerine uygun olarak tespit edilir.

Vergi değeri, mükellefiyetin başlangıç yılını takip eden yıldan itibaren her yıl, bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı VUK hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerlendirme oranının yarısı nispetinde artırılması suretiyle bulunur.’

İktisadi işletmelere dahil kıymetlerin değerlemesi bakımından vergi değeri, maliyet bedeli bilinmeyen bina ve arazinin değerlendirme ölçüsü olması bakımından

önem taşır. Bu tür kıymetlerin iktisadi işletmeye dahil edilmesi halinde değerlendirme vergi değeri ile yapılır. Emlak Vergisi Kanunu'nun 29. madde hükmüne göre sonraki yıllarda meydana gelecek değişikliklerin iktisadi işletme bünyesindeki değere yansımaları söz konusu değildir. Başlangıçtaki değer izleyen yıllarda da geçerliliğini sürdürmeye devam eder (Özbalcı, 2004: 606).

Vergi değeri, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'de kullanılan değerlendirme ölçülerinden vergiye esas değer ile karşılaştırılabilir.

4.1.9. Alış Bedeli

Alış bedeli bir iktisadi kıymetin elde edilmesi sırasında ödenen veya borçlanılan tutarı ifade etmektedir. Maliyet bedeline benzemesine rağmen aralarında bazı farklar bulunmaktadır. İki değerlendirme ölçüsü arasındaki en önemli fark, maliyet bedelinde satın alma bedeline satın alma ile ilgili diğer bütün giderlerin katılması, buna karşın alış bedelinin satın alma bedeline ilave olarak yapılan giderleri içermemesidir (Çınar, 2007: 35).

4.1.10. Alış Emsal Bedeli

VUK'un geçici 4. maddesi uyarınca, ilk defa bilanço esasında gelir ve kurumlar vergisi mükellefiyetine girecek olanlar, amortisman konusu kıymetler dışındaki diğer kıymetleri, maliyet bedeli bilinmediği takdirde, alış emsal bedeli ile değerlerler.

VUK'un geçici 5.maddesi uyarınca da, ticari, zirai ve mesleki kazançları dolayısıyla yeniden gelir vergisine girecek veya basit usulden gerçek usule geçecek mükellefler, maliyet bedeli bilinmeyen amortisman konusu sabit kıymetlerini, amortismanları da dikkate alarak, kendilerince belirlenecek alış emsal bedeli ile değerlerler (Özbalcı, 2004: 612).

4.1.11. Ortalama Perakende Satış Fiyatı

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63. maddesi hükmü gereği, hizmet erbabına verilen ayınlar (para dışındaki bütün kıymetli eşyalar), verildiği gün ve yerdeki ortalama perakende fiyatlarına göre değerlendirilmektedir.

4.2. AKTİF HESAPLARDA DEĞERLEME

Tekdüzen Hesap Planı'nda (THP'de) aktif karakterli hesaplar 100 ile 299 arasında kalan hesap kodları ile ifade edilmiştir. Bunlardan;

-100 -199 hesap kodları arasında kalan hesaplar, dönen varlıkları,

-200 -299 hesap kodları arasında kalan hesaplar, duran varlıkları temsil etmektedir (Özulucan, 2005: 17)

VUK'ta yapılan aktif, pasif ayrımının Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'ye göre daha kolay yapılmasının temel nedeni bilanço unsurlarının ve değerlendirme ölçülerinin Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS'ye göre daha basit, kolay ulaşılabilir ve maddeler halinde bulunmasıdır. VUK'ta değerlendirme ölçülerinin maddeler halinde verilmesinin yanında, tek düzen hesap planında var olan çoğu hesaba ulaşmak mümkündür.

4.2.1. Dönen Varlıklarda Değerleme

Dönen varlıklar, işletmenin nakit mevcutları ile bir hesap dönemi (1 yıl) içinde kullanılacak, paraya çevrilecek veya tahsil edilecek değerleri kapsar (Kızıl, 1994: 217).

4.2.1.1. Hazır Değerler

Hazır değerler işletme varlıklarının en likit olanlarıdır. Bu varlıkların en önemli özelliği herhangi bir değer kaybına uğramaksızın her an nakde çevrilebilme imkanının bulunmasıdır. Ancak menkul kıymetler bu özelliği taşıyıcılar dahi bu grup içinde yer almamaktadır. Bu grup içinde aşağıdaki varlıklar yer alır (Küçük, 2009: 37).

a) Kasa

b) Alınan Çekler

- c) Bankalar
- d) Verilen Çekler Ve Ödeme Emirleri (-)
- e) Diğer Hazır Değerler

4.2.1.1.1. Kasa Hesabında Değerleme

Kasa hesabı, işletmenin elinde bulunan ulusal ve yabancı paraların TL karşılığının izlenmesi için kullanılmaktadır. Paranın kendisi bir değer tespit aracı olduğundan değerinin artışı veya azalışı söz konusu değildir (Çınar, 2007: 53).

İtibari değer ile değerlendirilen iktisadi kıymetler, hisse senetleri, tahviller ve yabancı paralar hariç olmak üzere kasa mevcududur. Diğer taraftan iktisadi işletmelere dahil olan başka işletmelere ait hisse senetlerinin değerlendirilmesi ise alış bedeline göre yapılır (Özbalcı, 2004: 609).

Kasa hesabında bulunan Türk Lirası paralar VUK'un 284. Maddesi hükmü uyarınca itibari değerle, yani paraların üzerinde yazılı olan (nominal) değerle değerlendirilmektedir. Türk parası mevcutları Vergi Usul Kanunu'na göre itibari değer üzerinden değerlendirildiğinden, dönem sonu envanterinde Türk parası ile ilgili olarak bir değerlendirme işlemi yapılması söz konusu olmamaktadır.

VUK yabancı paraların borsa rayici ile değerlendirileceğini, borsa rayicinin güvenilir olmadığı durumda, borsa rayici yerine alış bedelinin esas alınacağını belirtmektedir. Bununla birlikte borsa rayicinin olmaması durumunda değerlemede uygulanacak kur'u Maliye Bakanlığı belirler (VUK, Md.280).

130 ve 217. VUK Genel Tebliğlerine göre Maliye Bakanlığınca kur ilan edilmediğinde efektif cinsinden yabancı paralar için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası efektif alış kuru, döviz cinsinden yabancı paralar için ise döviz alış kuru değerlendirme kurudur. Oluşan değerlendirme farkları gelir tablosunda raporlanır (Kurt, 2007:130).

4.2.1.1.2. Alınan Çeklerde Değerleme

VUK'un 266. maddesine göre, TL cinsinden düzenlenecek işletme portföyüne alınan çekler, "itibari değer" üzerinden değerlemeye tabi tutulur. VUK'un 266. maddesine göre yabancı para üzerinden düzenlenmiş çekler ise, esas itibariyle borsa rayici ile değerlendirilir. Fakat, Türkiye'de yabancı paralar borsası olmadığı için, alınan çekler Maliye Bakanlığı'nın tespit ve ilan ettiği kur üzerinden değerlemeye tabi tutulacaktır.

4.2.1.1.3. Bankalar Hesabında Değerleme

Bankalar hesabı, işletmece yurt içi ve yurt dışı banka ve benzeri finans kurumlarına yatırılan ve çekilen paraların izlenmesini kapsamaktadır (Çınar, 2007: 56). VUK'un 281. maddesine göre, TL cinsinden mevduat tutarı "mukayyet değer" (itibari değer) ile değerlendirilir. Bankalardaki yabancı para cinsinden mevduatlar ise Vergi Usul Kanunu'nun 280. maddesine göre borsa rayici ile değerlemeye tabi tutulur. Ancak Türkiye'de yabancı paralar borsası olmadığı için, yabancı paralar Maliye Bakanlığı'nın tespit ettiği kur üzerinden değerlemeye tabi tutulur.

Döviz tevdiat hesaplarına yatırılan veya çekilen yabancı paralar, o tarihteki döviz tevdiat efektif alış kurları ile değerlendirilerek hesaplara geçirilir. İşletmeler döviz tevdiat hesaplarını döviz cinsi miktarı olarak kayıtlarda takip etmelidirler. Bu hesapta meydana gelen olumlu ya da olumsuz farklar gelir tablosunda raporlanır (Örten ve Karapınar, 2003: 30).

4.2.1.1.4. Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında Değerleme

İşletmelerin üçüncü kişilere bankalardan çekle veya ödeme emri ile yapacağı ödemeleri izlediği hesaptır. Verilen çekler hesabı pasif karakterli bir hesaptır yani varlık hesabı olmasına rağmen işleyişi kaynak hesapları şeklindedir. Kişilere çek ve ödeme emri verildiğinde hesaba alacak; çek ve ödeme emirlerinin bankadan tahsil edildiği anlaşıldığında bu hesaba borç, bankalar hesabına alacak kaydedilir. Yani artışlar alacağı, azalışlar borca kaydedilir. (THP, 1992: Seri No: 1).

102 No'lu hesap üzerinde keşide edilen çekler veya düzenlenen ödeme emirleri tutarlarının ilgili tarafından çekilmesine kadar bu hesapta izlenmesi gerekmektedir (Çınar, 2007: 58). TL cinsinden keşide edilerek üçüncü kişilere verilen çekler, “kayıtlı değer” (yazılı değer) üzerinden değerlendirilir. Yabancı para cinsinden düzenlenen çekler ise, Maliye Bakanlığı'nın tespit ettiği kur üzerinden değerlendirilir (VUK, md.280)

4.2.1.1.5. Diğer Hazır Değerler Hesabında Değerleme

Diğer hazır değerler hesabı, nitelikleri itibarıyla hazır değer sayılan pullar, vadesi gelmiş kuponlar, tahsil edilecek banka ve posta havaleleri (yoldaki paralar) gibi değerleri kapsamaktadır.

Diğer hazır değerler hesabında yer alan pullar, vadesi gelmemiş kuponlar alış bedeli, gelen posta ve banka havaleleri kayıtlı değerle değerlendirilir. Dövizli kıymetlerde mukayyet bedel efektif alış kuru ile yapılacak kur değerlemesi sonuçlarına göre düzeltilir (Çınar, 2007: 60).

4.2.1.2. Menkul Değerler

Genel tanımı ile menkul kıymetler; kamu tüzel kişileri ya da anonim şirketler tarafından alacak veya ortaklık haklarını temsil etmek üzere nakit veya ayın karşılığında, belli şekil şartlarına haiz olarak, standart meblağ ve standart tipte, çok sayıca ve orta, uzun veya sonsuz vadeli olarak seri halinde ihraç edilen, devamlılık arz eden, dönemsel gelir sağlayan ve piyasada tedavül eden hukuken kıymetli evrak hükmünde belgelerdir (Karlı, t.y.).

THP'de “Menkul Kıymetler” grubunda yer alan hesaplar şunlardır;

- a) Hisse senetleri
- b) Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları
- c) Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları
- d) Diğer Menkul Kıymetler

e) Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir (VUK, m.279). Yabancı para üzerinden düzenlenmiş hisse senetleri alış bedeliyle değerlendirildiklerinden, edinildikleri tarihteki döviz alış kuru üzerinden değerlendirilirler (Doğan, 2000: 308).

Alış bedeline VUK'un değerlendirme ölçülerini düzenleyen 261. maddesinde yer verilmemiştir. Ancak, aynı Kanunun 279. maddesi uyarınca alış bedeli, hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılım belgelerinin değerlemesinde kullanılmaktadır. Ayrıca, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetlerde yine alış bedeli ile değerlendirilmektedir (Çınar, 2007: 35).

4.2.1.3. Ticari Alacakların Değerlemesi

İşletme varlıkları içinde yer alan ve ticari alacak olarak nitelendirilen alacaklar, işletmelerin ticari işlemleri sonucu oluşan alacaklardır. Ticari faaliyetle ilgili olmakla birlikte bir ticari işlem sonucu oluşmayan alacaklar işletme bilançosunun bu kalemi içinde gösterilmez. Bu tür alacaklar diğer alacaklar grubu içinde gösterilir.

Ticari alacaklar vadelerine göre kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayrılır. Kısa vadeli olanlar bilançonun dönen varlıkları, uzun vadeli olanlar da duran

varlıklar içinde gösterilir. Ticari alacaklar aşağıdaki alacak kalemlerinden oluşur (Küçük, 2009: 54-55).

- a) Alıcılar (Alıcıların senetsiz borçları)
- b) Alacak Senetleri
- c) Verilen Depozito ve Teminatlar
- d) Verilen Avanslar
- e) Şüpheli Ticari Alacaklar

4.2.1.3.1. Senetli ve Senetsiz Alacakların Değerlemesi

VUK'un alacakların değerlemesini düzenleyen 281. maddesi hükmü aşağıdaki gibidir;

“Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlenir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine dayalı alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa T.C Merkez Bankası'nın ilan ettiği avans oranı uygulanır.

VUK m.280'e göre yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar için de geçerlidir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu Kanunun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme günündeki peşin değerlerine indirgenebilirler. Senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda LIBOR(Londra Bankalar Arası Faiz Oranı) esas alınır (Ayçiçek, 2009: 165).

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya T.C Merkez Bankası'nın yayınladığı avans oranı veya işlemlerinde uyguladıkları faiz oranı ile, değerlendirme günündeki değerini indirgerler” (VUK, md.281).

Tasarruf değeri, değerlendirme ölçeği olarak senetli alacaklar için kullanılmaktadır. VUK, alacaklar başlıklı m. 281'de, alacaklar için değerlendirme ölçeği

olarak mukayyet değeri belirlemiştir. Ancak, alacak senetleri için alternatif bir değerlendirme ölçęi olarak, bu tür senetlerin değerlendirme günkü değerlerine indirgenebileceği yani tasarruf değeri ile değerlendirilebileceği aynı kanun maddelerinde belirtilmiştir (Sipahi, 2002: 216).

VUK' a göre bu işlem sadece senetli alacaklar için söz konusudur. Senetsiz alacaklar için tasarruf değeri ile değerlemeye tabi tutulmaz (Selvi vd., 2007: 35). Senetsiz alacaklar, işlemlerin gerçekleşip muhasebeleştirildiği değerle yani, mukayyet değerle değerlendirilebilir (Çınar, 2007: 95).

4.2.1.3.2. Verilen Depozito ve Teminatlar

Verilen depozito ve teminatlar diğer alacaklar gibi mukayyet değeri ile değerlendirilir. Döviz üzerinden bir bedelle verilmiş olan depozito ve teminatın mukayyet bedeli, dönem sonu itibariyle Maliye Bakanlığı'nca yayımlanacak döviz alış kuru ile yapılacak kur değerlemesi sonucuna göre düzeltilecektir. Oluşabilecek olumlu veya olumsuz kur farkları gerekli hesaplar aracılığıyla gelir tablosunda raporlanır. Depozito ve teminat alacakları için hesaplanan kur farkı mali kazancın tespitinde gelir veya gider olarak dikkate alınabilecektir. Depozito veya teminatın bir iktisadi kıymet olarak verilmesi halinde ise dönem sonu itibariyle herhangi bir değerlendirme farkı (fiyat farkı vb. olarak) hesaplanmayacaktır. Değerleme mukayyet bedele göre yapılacaktır (Küçük, 2009: 74).

4.2.1.3.3. Verilen Avanslar

Verilen avanslarda işletmenin alacağı, diğer parasal alacaklardan farklı olarak özünde, bir iktisadi kıymetin teslimi veya bir hizmetin ifasını içerir. Ancak bu fark, verilen sipariş avansının finansman sağlama durumunu değiştirmediğinden bu alacağın değerlendirme olarak diğer alacaklardan ayrılması gerekmemektedir (Küçük, 2009: 76). Bu kıymet mukayyet değerle değerlendirilecektir.

4.2.1.3.4. Şüpheli Alacaklar

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve sürdürülebilmesi ile ilgili olmak şartıyla dava veya icra safhasında bulunan alacaklar ile yapılan protestoya veya yazı

ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; şüpheli alacak sayılır (2365 sayılı Kanununun 55'inci maddesiyle değışen madde).

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerleme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Senetsiz olan şüpheli alacaklar için tasarruf değeri ile değerlemeye tabi tutulamaz (VUK, md.323).

Şüpheli alacak için ayrılan karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara karşılık gelir. Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına aktarılır (VUK, md.323).

4.2.1.4. Diğer Alacaklar

Bu hesap grubunda, herhangi bir ticari nedene bağılı olmadan gerçekleşmiş ve en fazla bir yıl içinde tahsil edilmesi düşünölen senetli ve senetsiz alacaklar ile gruba ait şüpheli alacaklar ve şüpheli alacaklar karşılıkları izlenir.

THP'de "Diğer Alacaklar" grubunda yer alan hesaplar şunlardır.

- a) Ortaklardan Alacaklar
- b) İştiraklerden Alacaklar
- c) Bağılı Ortaklıklardan Alacaklar
- d) Personelden Alacaklar
- e) Diğer Çeşitli Alacaklar
- f) Diğer Alacak Senetleri Reeskontu(-)
- g) Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)

Değerleme, Ortaklardan Alacaklar, İştiraklerden Alacaklar, Bağılı Ortaklıklardan Alacaklar, Personelden Alacaklar ve Diğer Çeşitli Alacaklar açısından aynıdır. Alacaklar mukayyet bedeli ile değerlenir. Ancak, durum şüpheli diğer

alacaklar açısından farklıdır. Şüpheli diğer alacaklar (karşılık ayrılmak suretiyle) tasarruf değeri ile değeri.

4.2.1.5. Stoklar

VUK'da satın alınan, üretilen ve stokta bulunan malların değerlemesinde farklılıklar söz konusudur. Satın alınan veya üretilen mallar genel olarak maliyet bedeli ile değerlendirilmektedir.

VUK'un 274. maddesi uyarınca satın alınan mallar, maliyet bedeliyle değerlendirilir. Bu maddeye göre, malların maliyet bedelini, satın alma nedeniyle yapılan ödemeler ve bu ödemelere ilişkin olarak yapılan bütün giderlerin toplamı oluşturur (Öztürk ve Özer, 2003: 83).

Malın maliyet bedeline göre değerlendirme günündeki satış bedelleri %10 ve daha fazla bir düşüklük gösterdiği hallerde mükellefler, maliyet bedeli yerine 267. maddenin ikinci sırasındaki usul hariç olmak üzere, emsal bedeli ölçüsünü uygulayabilirler.

VUK, üretim sürecinden geçmeyen, sadece alım-satım işlemine konu olan malların değerlemesinde maliyet bedeli esasını kabul etmiş, fakat söz konusu malların piyasa fiyatının maliyet bedelinin % 10 ve daha fazla altına düşmesi durumunda bu malların emsal bedeli ölçüsüne göre değerlendirilebileceğini hükme bağlamıştır. Üretilen mallar da satın alınan mallarda olduğu gibi maliyet bedeliyle değerlendirilmektedir.

Ayrıca, VUK'un 274. maddesi hükmü doğrultusunda, emsal bedeli ölçüsü, 275. maddede yazılı imal edilen mamuller için de uygulanabilmektedir. Bu bakımdan, yukarıda belirtilen maliyet unsurlarını içerecek şekilde tespit edilen piyasa fiyatları maliyet bedellerine nazaran % 10 ve daha fazla bir düşüklük gösteren üretilen mallar emsal bedeli ile değerlendirilebilmektedir.

4.2.1.6. Aktif Geçici Hesaplar

Dönemsellik ilkesi gereğince tüm hasılat ve gider unsurları ait olduğu dönemin kazancının tespitinde dikkate alınmalıdır. Böylece daha sonraki yıllarda

elde edilecek bir hasılatla ilişkin olarak yapılacak giderin önceden matrahtan indirilmesi önlenirken, bedeli tahsil edilmiş ancak mal ve hizmet teslimi yapılmamış bir işle ilgili olarak sağlanan hasılatın da önceden vergilendirilmesi önlenmektedir (Özyer, 2001: 421).

Bu hesap grubunda, içinde bulunulan dönemde (cari dönemde) ortaya çıkan, fakat gelecek dönemlere ait giderler ile faaliyet dönemine ait olup da kesin borç kaydı hesap döneminden sonra yapılacak gelirler izlenir (Çınar, 2007: 249).

Böylece, içinde bulunulan döneme ait olamayan giderler ve gelirler ait oldukları dönemle ilişkilendirilmiş olur. Bu şekilde yapılan bir uygulama, “dönemsellik kavramı”nın da gereğidir. Bu nedenle, bu grupta yer alan hesaplara “dönem ayırıcı” hesaplar da denir.

THP’de “Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları” grubunda yer alan hesaplar şunlardır.

- a) Gelecek Aylara Ait Giderler
- b) Gelir Tahakkukları

Aktif geçici hesap kıymetlerin değerlemesini düzenleyen VUK’un 283. maddesi uyarınca, gelecek bir hesap dönemine ait olarak peşin ödenen giderler ile cari hesap dönemine ait olup da henüz tahsil edilmemiş olan hasılat, mukayyet değerleri üzerinden aktifleştirilmek suretiyle değerlendirilir.

Zirai işletmelerde henüz üretilmeye başlanmamış olan mahsuller için yapılan giderler (Hazırlık işleri giderleri gibi) de bu madde hükmüne göre aktifleştirilerek değerlemeye tabi tutulur (VUK, m.283). Görüleceği üzere VUK’da TTK gibi, aktif geçici hesap kıymetleri için mukayyet değer ölçüsünü benimsemiştir (Çınar, 2007: 252).

4.2.2. Duran Varlıklarda Değerleme

THP’de bu ana hesap grubu; bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak

amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeven varlıkları kapsar.

THP’de duran varlıklar;

- a) Ticari Alacaklar
- b) Diğer Alacaklar
- c) Mali Duran Varlıklar
- d) Maddi Duran Varlıklar
- e) Maddi Olmayan Duran Varlıklar
- f) Özel Tüklenmeye Tabi Varlıklar
- g) Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları
- h) Diğer Duran Varlıklar

Olarak belirtilmiştir.

4.2.2.1. Uzun Vadeli Alacaklar

VUK’da alacakların değerlemesinde kısa ve uzun vadeli olmak üzere bir ayırım yapılmamıştır. Bu sebeple, uzun vadeli alacakların değerlemesinde kısa vadeli aktifler içinde açıkladığımız alacak hesaplarının değerlemesinde kullanılan ölçü ve esaslar kullanılacaktır (Kızıl, 1994: 305).

4.2.2.2. Mali Duran Varlıklar

Bir menkul kıymete bağlanmış mali duran varlıkların değerlemesi hisse senedi, tahvillerin değerlemesi ile aynıdır. Bir menkul kıymete bağlanmamış mali duran varlıkların değerlemesi ile ilgili VUK’da bir hüküm olmadığından 289. Madde hükmü çerçevesinde borsa rayici, yoksa mukayyet değer, o da yoksa emsal bedeli değerlemede ölçü olarak kullanılır (Kızıl, 1994: 306).

4.2.2.3. Maddi Duran Varlıklar

VUK'a göre gayrimenkuller ve bunların beraberindeki unsurları, tesisat ve makineler, gemiler, diğer taşıtlar maliyet bedelleri ile değerlendirilir (VUK, Md.269). Maliyet bedeli; satın alma bedeli, makine ve tesisatta gümrük vergileri, nakliye ve montaj giderleri, mevcut bir binanın satın alınarak yıkılmasından ve arsasının tesviyesinden dolayı ortaya çıkan giderlerden oluşur (VUK, Md.270). İnşa edilen binalarda ve gemilerde, imal edilen makine ve tesisatta, bunların inşa ve imal giderleri, satın alma bedeli yerine geçer (VUK, Md.271). Normal bakım, tamir ve temizleme giderleri dışında, gayrimenkulü veya elektrik üretim ve dağıtım varlıklarını genişletmek veya iktisadi kıymetini devamlı olarak artırmak maksadıyla yapılan giderler, gayrimenkulün veya elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının maliyet bedeline eklenir. Gayrimenkuller kira ile tutulmuş ise veya elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının işletme hakkı verilmiş ise, kiracı veya işletme hakkına sahip tüzel kişi tarafından yapılan bir ve ikinci fıkralardaki giderler bunların özel maliyet bedeli olarak ayrıca değerlendirilir. Kiracının veya işletme hakkına sahip tüzel kişinin faaliyetini icra için bir araya getirdiği tesisata ait giderler de bu hükümdedir (VUK, Md.272). Alet, edevat, mefruşat ve demirbaş eşya da maliyet bedeli ile değerlendirilir. Bunların maliyet bedeline giren giderler, satın alma bedelinden gayri komisyon ve nakliye giderleri gibi özel giderlerdir. İmal edilen alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlar da imal giderleri satın alma bedeli yerine geçer (VUK, Md.273). Bina ve arazi vergi değeriyle, diğerleri, varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilir (VUK, Md.289).

Maddi duran varlıkların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili faizlerden kuruluş dönemine ait olanların maliyete eklenmesi gerekmekte; İlk aktifleştirildiği dönemde, bilanço tarihine kadar olan faiz isteğe bağlı gider yazılır. Gider olarak yazılmaması durumunda bilanço döneminden sonraki dönemde gider yazılır. Döviz kredisi kullanılarak yurt dışından duran varlık ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlendirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, duran varlığın iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunludur. Sonraki dönemlerde ortaya çıkan kur farklarının

ise, maliyete eklenmesi veya gider olarak yazılması isteğe bağlıdır (Bekler, 2007: 116).

4.2.2.4. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi olmayan duran varlıklar, herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında, hukuken himaye gören haklar ve şerefiyenin izlendiği gruptur (Demir, 2001: 107).

THP’de 26 No’lu Maddi Olmayan Duran Varlıklar Hesap Grubunda aşağıdaki hesaplar yer almaktadır.

- a) Haklar
- b) Şerefiye
- c) Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri
- d) Araştırma ve Geliştirme Giderleri
- e) Özel Maliyetler
- f) Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar
- g) Birikmiş Amortismanlar (-)
- h) Verilen Avanslar

VUK’ da, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili ayrı bir düzenleme yapılmadığı için, bu tür varlıkların değerlemesinde de, VUK’un 269. maddesindeki maddi olmayan hakların da, gayrimenkuller gibi değerlendirileceği hükmü gereğince, maliyet bedeli ölçüsünün kullanılacağı belirtilmiştir (Demir, 2001: 108). Diğerlerinden farklı olarak Kuruluş ve Örgütlenme Giderlerinde değerlendirme ölçüsü olarak “mukayyet değer” kullanılır (Küçük, 2009: 129).

4.3. PASİF HESAPLARDA DEĞERLEME

Bir işletmenin pasif ya da kaynak hesapları, esas itibariyle ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi olan “özkaynaklar”, işletme tüzel kişiliğinin ortak ya da ortaklara borcunu ifade eden ya da bu kişiler tarafından işletmeye verilen değerlerin karşılıklarıdır. İkincisi ise, işletmenin tüzel kişiliğinin ortaklar dışında kalan üçüncü kişi ya da kurumlara borcunu ifade eden “yabancı kaynaklar” dır (Özulucan, 2005: 125). Bir başka ifadeyle özkaynaklar işletme içinden, yabancı kaynaklar ise işletme dışından elde edilir.

4.3.1. Yabancı Kaynaklarda Değerleme

VUK'a göre borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine dayalı borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır. Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine indirgenebilir. Bu takdirde senette faiz oranı açıklanmışsa bu oran, açıklanmamışsa T.C Merkez Bankası'nın resmi iskonto oranı uygulanır (VUK, Md.285).

4.3.1.1. Banka Kredilerinin Değerleme

VUK'un 285. maddesi borçların mukayyet değerle değerlendirileceğini ifade ettikten sonra, “mevduat veya kredi sözleşmeleri için geçerli olan borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır” demiştir. Dönem sonuna kadar ortaya çıkan faizler finansman gideri olarak kaydedilirler (VUK, m.285).

Yabancı paralı krediler için ise VUK'un 280. maddesinde yabancı paraların borsa rayici ile değerlendirileceğini, borsada rayicinin olmaması durumunda değerlemeye uygulanacak kur'un Maliye Bakanlığı'nca tespit olunacağını belirtmektedir. Madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar içinde geçerlidir. Yabancı paralı borçların TL karşılıkları değerlendirme günündeki kurlarla değerlendirilerek bilanço günündeki tutara ulaştırılır (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 312).

4.3.1.2. Senetsiz Borçlar

VUK'a göre borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Yabancı paralı senetsiz borçlar ise VUK'un 280. maddesinde ifade edildiği gibi borsa rayici ile borsa rayicinin olmaması durumunda ise Maliye Bakanlığınca tespit olunacak kur ile değerlendirilecektir. Senetsiz borçlar için reeskont işlemi söz konusu değildir (VUK, m.280).

4.3.1.3. Senetli Borçlar

VUK'un 285. maddesine göre vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine indirgenebilir. Bu takdirde senette faiz oranı açıklanmışsa bu oran, açıklanmamışsa T.C Merkez Bankası'nın resmi iskonto oranında bir faiz uygulanır (VUK, m.285).

Yabancı paralı senetli borçlar ise VUK'un 280. maddesinde ifade edildiği gibi borsa rayici ile borsa rayicinin olmaması durumunda ise Maliye Bakanlığı'nca tespit olunacak kur ile değerlemeye tabi tutulacaktır. Senetsiz borçlar için reeskont işlemi söz konusu değildir (VUK, m.280).

T.C Merkez Bankası vadesine en fazla 92 gün kalmış senetleri reeskonta kabul etmekte ve reeskont işleminde dış iskonto yöntemini kullanarak reeskont hesaplamaktadır. 238 sıra no.lu VUK Genel Tebliği'nde reeskont işlemlerinde T.C Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemlerinde uyguladığı faiz oranının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Altar, 2007: 152).

4.3.1.4. Çıkarılmış Tahviller

VUK'un 286. maddesi tahvilli borçların değerlemesini düzenlemektedir. Anılan madde hükmü gereği eshamlı şirketlerle iktisadi kamu müesseseleri çıkardıkları tahvilleri itibari değerleriyle değerlemeye mecburdurlar (VUK, m.286).

Döviz üzerinden düzenlenmiş tahvillerin itibari değeri değerlendirme günü itibariyle, Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan ilgili döviz alış kuru ile değerlemesi yapılması suretiyle tespit edilir. Aleyhte oluşan kur farkı tahvil borç değerine eklenir, lehte oluşan kur farkı da tahvil borç değerinden düşülür. Diğer taraftan lehte oluşan

kur farkı gelir (646 no.lu hesaba), aleyhte oluşan kur farkı gider (780/797 no.lu hesaba) kaydedilir. Tahvillere ilişkin anapara ve faiz borçları da itibari değer ya da mukayyet bedelle değerlendirilir (Küçük, 2009: 143).

4.3.1.5. Pasif Geçici Hesaplar

Pasif geçici hesaplar, dönem sonu itibarıyla hazırlanan bilançoda cari dönemin sonuç hesaplarına geçirilmeksizin izleyen dönemin sonuç hesaplarına aktarılması gereken unsuları içinde bulunduran hesaplardır (Yılmaz, : 230).

Pasif geçici hesaplar, içinde bulunulan dönemde ortaya çıkan ancak gelecek aylara (veya yıllara) ait olan gelirler ile faaliyet dönemine ait olup ödenmesi gelecek aylarda (veya yıllarda) yapılacak giderlerden oluşur. VUK'un 287. maddesinde de "gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil olunan hasılat ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler" pasif geçici hesap kıymeti olarak belirlenmiştir. THP'de öngörülen pasif geçici hesaplar şunlardır;

- a) Gelecek Aylara Ait Gelirler
- b) Gider Tahakkukları
- c) Gelecek Yıllara Ait Gelirler
- d) Gider Tahakkukları

Pasif geçici hesap kıymetlerin değerlemesini düzenleyen VUK'un 287. maddesi uyarınca, gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil olunan hasılat ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler mukayyet değerleri üzerinden pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilecektir (VUK, m.287).

4.3.2. Öz Kaynaklarda Değerleme

Öz sermaye (Öz kaynaklar); işletme sahip veya sahiplerinin işletme kişiliğinin aktifleri üzerindeki, toplam haklarının parasal ifadesidir (Sevilengül, 2003: 571).

Öz kaynaklar, işletme sahip veya ortaklarının o işletmeye nakden, hesaben veya aynı olarak yatırdıkları değerler ile işletmenin faaliyeti neticesi elde edilmiş karların firmada bırakılmasından doğan değerlerden oluşmaktadır.

THP'ye göre öz kaynaklar aşağıdaki yardımcı gruplardan oluşmaktadır;

- a) Ödenmiş Sermaye
- b) Sermaye Yedekleri
- c) Kar Yedekleri
- d) Geçmiş Yıllar Karları
- e) Geçmiş Yıllar Zararları
- f) Dönem Net Karı (Zararı)

Vergi hukukunda da öz kaynakların değerlendirme ölçüsü mukayyet (kayıtlı) değerdir. Sermaye yedeklerinden emisyon primleri de dahil dönem sonu itibariyle işletmede bulunanlar, dönem sonu itibariyle elde mevcut kar yedekleri ve dönem karı (veya zararı) ile geçmiş dönem karı (veya zararı) da mukayyet bedeli ile değerlendirilerek bilançoya aktarılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI, KOBİ FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ AÇISINDAN BİLANÇO KALEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. FİNANSAL VARLIKLAR AÇISINDAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hem TMS hem de VUK m.284 kasa hesabında bulunan Türk Lirası paralarının itibari değerle, yani paraların üzerinde yazılı olan (nominal) değerle değerlendirilmesini belirtmiştir. VUK 280'e göre yabancı paraların ise borsa rayici ile değerlendirilmesini, borsa rayicinin güvenilir olmadığı durumda, borsa rayici yerine alış bedelinin esas alınacağını belirtmiştir. TMS açısından yabancı paralı finansal varlıkların finansal tabloların hazırlandığı tarihteki güncel (gerçeğe uygun değer) değerine getirilmesi esastır.

TMS'ye göre vade içeren bankadaki mevduat, alınan çekler ve verilen çeklerin gerçeğe uygun değerleri itfa edilmiş maliyet değerlerine eşittir. Yani itfa edilmiş maliyet değerleri ile değerlendirilir.

VUK m.266'ya göre, TL cinsinden düzenlenecek işletme portföyüne alınan çekler, "itibari değer" üzerinden değerlemeye tabi tutulur. Aynı maddeye göre yabancı para üzerinden düzenlenmiş çeklerin esas itibariyle borsa rayici ile değerlendirileceği belirtilmiştir. Ancak, Türkiye'de yabancı paralar borsası olmadığı için, alınan çekler Maliye Bakanlığı'nın tespit ve ilan ettiği kur üzerinden değerlemeye tabi tutulacaktır. VUK m.281'e göre, TL cinsinden mevduat tutarı "mukayyet değer" (itibari değer) ile değerlendirilir. Bankalardaki yabancı para cinsinden mevduatlar ise Vergi Usul Kanunu'nun 280. maddesine göre dönem sonlarında değerlendirme kuru ile değerlendirilir. VUK m.280'e göre TL cinsinden keşide edilerek üçüncü kişilere verilen çekler, "kayıtlı değer" (yazılı değer) üzerinden değerlendirilir. Aynı maddeye göre Yabancı para cinsinden düzenlenen çekler ise, Maliye Bakanlığı'nın tespit ettiği kur üzerinden değerlendirilir.

TMS' ye göre menkul kıymetler, aktife alınmaları sırasında "edinme maliyeti" ile değerlendirilir ve alış giderleri edinme maliyetlerine eklenir.

VUK m.279'a göre, Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir.

VUK m.281'e göre senetsiz alacaklar mukayyet (kayıtlı) değer ile değerlendirilir. TMS'de ise senetsiz alacaklar itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir.

TMS'ye göre, senetli alacaklar faiz içermiyorsa bilanço günündeki değerine indirilmesi esas alınmıştır. Senet tutarı, borcun doğduğu tarihten itibaren ödeneceği tarihe kadar olan süreye ait faizi içeriyorsa tasarruf değeri ile değerlendirilir. Ayrıca yabancı para ile tahsil edilecek senetli alacaklarda değerlendirme, paranın alış bedeli ile değerlendirilmesidir. Eğer senet faize tabi ise faiz, yabancı para üzerinden hesaplanıp senet tutarına ilave edilir.

VUK m.281'e göre, vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz oranı açıklanmış ise bu

oran kullanılır. Eğer bu oran açıklanmamışsa senetli alacak için Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto oranı uygulanır.

Şüpheli hale gelmiş alacakların değerlemesinde, TMS içinde özel bir değerlendirme ölçüsü bulunmamasına rağmen, VUK’ da tahsiline imkan kalmayan bu alacakların mukayyet değerleriyle zarar kaydedilmesini uygun görmüştür.

KOBİ TFRS’ de finansal varlıklar ve temel finansal borçlar, halka açık piyasalarda işlem gören veya diğer durumlarda gerçeğe uygun değerleri güvenilir olarak ölçülebilen, dönüştürülme ve ihraççısına satın alma imkanı bulunmayan imtiyazlı paylar ile ihraççısına satılma imkanı bulunmayan adi paylar haricindeki kıymetler, değer düşüklüğü zararları düşülerek hesaplanan itfa edilmiş maliyeti ile ölçülür. Sözü edilen imtiyazlı ve adi paylar ise gerçeğe uygun değeri ile ölçülür, gerçeğe uygun değerde meydana gelen değişiklikler kar veya zarar olarak muhasebeleştirilir. Diğer tüm finansal varlıklar veya borçlar, bu standardın maliyet veya itfa edilmiş maliyet gibi diğer bir yöntemi gerektirmediği veya bu tür bir uygulamaya izin vermediği durumlarda genellikle gerçeğe uygun değer farkı kar veya zararda muhasebeleştirilmek suretiyle gerçeğe uygun değerler üzerinden ölçülür.

Tablo 3: Finansal Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması

ANA HESAP	DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ		
	VUK	TMS	KOBİ TFRS
KASA HESABI			
- Ulusal Paralar	İtibari Değer	İtibari Değer (Gerçeğe uygun değer)	İtibari Değer (Gerçeğe uygun değer)
- Yabancı Paralar	Borsa Rayici	Gerçeğe uygun değer	Gerçeğe uygun değer

ALINAN ÇEKLER	İtibari Değer (Nominal veya Mukayyet Değer)	Gerçeğe uygun değer, itfa edilmiş maliyet tutarına eşittir.	Gerçeğe uygun değer, itfa edilmiş maliyet tutarına eşittir.
BANKALAR	İtibari Değer (Nominal veya Mukayyet Değer)		
VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ			
MENKUL KIYMETLER	Menkul kıymetin özelliğine göre alış gideri veya borsa rayıcı kullanılır.	Edinme maliyeti (alış giderleri dahil edilir) ile değerlendirilir.	
ALACAKLAR			
- Senetli Alacaklar	Mukayyet değer veya Değerleme günündeki tasarruf değeri ile değerlendirilir.	Faiz içermiyorsa=bilanço günündeki gerçeğe uygun değer, Faiz içeriyorsa= tasarruf değeri kullanılır.	Faiz içermiyorsa=bilanço günündeki gerçeğe uygun değer, Faiz içeriyorsa= tasarruf değeri kullanılır.
- Senetsiz Alacaklar	Mukayyet (Nominal, İtibari) değer	İtfa edilmiş maliyet	İtfa edilmiş maliyet
- Şüpheli Alacaklar	Mukayyet değer ile zarar kaydedilir.	Özel bir değerlendirme ölçüsü yoktur.	Özel bir değerlendirme ölçüsü yoktur.

5.2. STOKLAR AÇISINDAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

TMS ve KOBİ TFRS'ye göre, stokların maliyeti, tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katılan diğer maliyetlerden oluşur. VUK'a göre stokların maliyeti, satın alma nedeniyle yapılan ödemelere ve bu ödemelere ilişkin olarak yapılan bilimum giderlerin toplamı ile oluşur.

VUK ve TMS' ye göre stoklar ilk ölçümlerinde maliyet bedeliyle değerlendirilir. VUK'da maliyet bedelinin yerine bazı durumlarda emsal bedeli kullanılmaktadır. TMS' ye göre stoklar, sonraki ölçümlerinde maliyet veya net gerçekleştirilebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilir.

KOBİ TFRS' ye göre stoklar, maliyet ve satış fiyatından tamamlanma ve satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı ile ölçülür. Vadeli olarak satın alınan stoklarda peşin alım fiyatı ile ödenen fiyat arasında bir fark unsuru olan finansman gideri içerdiği takdirde, bu fark gider olarak muhasebeleştirilir.

Canlı varlıkların hasatından elde edilen tarımsal ürünler, KOBİ TFRS bölüm 36'da canlı varlıkların hasatı ile elde edilen tarımsal ürünlerden oluşan stoklar ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değerinden hasat yerindeki tahmini satış maliyetleri düşüldükten sonra bulunan değer üzerinden ölçülür.

VUK' a göre, zirai işletmelere dahil hayvanlar maliyet bedeli ile değerlendirilir. Maliyet bedelinin tespiti mümkün olmayan hallerde maliyet bedeli yerine emsal bedeli alınır. Bu hüküm gereğince emsal bedeli, işletmenin bulunduğu mahal (gezici hayvancılıkta kışla) için zirai komisyonlarca tespit edilmiş olan ortalama maliyet bedelidir.

VUK'a göre stoklar, hem satın alınan mallar hem de üretilen mallar açısından maliyet bedelleri ile değerlendirilir. Ancak, malın maliyet bedeline nazaran değerlendirme günündeki satış bedelleri %10 ve daha fazla bir düşüklük gösterdiği hallerde mükellefler, maliyet bedeli yerine 267. maddenin ikinci sırasındaki usul hariç olmak üzere, emsal bedeli ölçüsünü uygularlar.

TMS, tüm stokların sonraki ölçümlenmelerde maliyet veya net gerçekleşebilir değerini düşük olanıyla değerlendirileceğini belirtmiştir. VUK, sonraki ölçümlenmelerde tüm stokların maliyet bedeliyle değerlendirileceğini belirtmiştir. Değeri düşen stoklar ise emsal bedeli ölçüsü ile değerlendirilecekler.

Tablo 4: Stoklar ve Canlı Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması

ANA HESAP	DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ		
	VUK	TMS	KOBİ TFRS
Stoklar	Maliyet değeri/Belirli koşullarda emsal bedeli kullanılabilir.	İlk edinmede maliyet bedeli, İzleyen dönemlerde maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirilir.	Maliyet ve satış fiyatından tamamlanma ve satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı ile ölçülür
-Canlı Varlıklar	Maliyet bedeli/ Maliyet bedelinin belirlenemediği durumlarda emsal bedeli ile değerlendirilir.	Net gerçeğe uygun değer	Net gerçeğe uygun değer

5.3. MADDİ DURAN VARLIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Muhasebe Sistemi Uygulama genel Tebliği'nde (MSUGT, Sıra no:1) maddi duran varlıklar, "İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemleri" olarak tanımlanmıştır.

VUK m.269, TMS ve KOBİ TFRS'nin ilk ölçümü, Maddi duran varlıkların, maliyet bedelleri ile ölçüleceğini belirtmiştir. Sonraki ölçümlerde bu durum farklılık göstermektedir.

KOBİ TFRS'de maliyet unsurları;

- a) Ticari indirimler ve iskontolar düşüldükten sonra, avukatlık ve aracılık ücretleri, ithalat vergileri iade alınmayan alış vergileri dahil edilen satın alma fiyatı.
- b) Varlığın yönetim tarafından amaçlanan koşullarda çalışabilmesini sağlayacak yere ve duruma getirilmesi ile direk ilişkili her türlü maliyet. (Bunlara, saha hazırlık maliyetleri, ilk teslimat ve yükleme, boşaltma, kurulum ve montaj ve işlerlik testi maliyetleri dahil edilir.)
- c) Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınması ile yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin tahmini maliyeti, işletmenin ilgili kalemin elde edilmesi sırasında ya da stok üretimi dışında bir amaçla belirli bir süre kullanımı sonucuna üstlendiği yükümlülük,

olarak belirlenebilir.

VUK m.270'e göre maliyet unsurları;

Maliyet bedeli; satın alma bedeli, makine ve tesisatta gümrük vergileri, nakliye ve montaj giderleri, mevcut bir binanın satın alınarak yıkılmasından ve arsasının düzeltme sebebiyle ortaya çıkan giderlerden oluşur.

KOBİ TFRS, sonraki ölçümlerde her bir maddi duran varlık kalemi için ilk muhasebeleştirilmeden sonra, söz konusu duran varlık kaleminin maliyetinden birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değerle izleneceğini belirtmiştir.

Maddi duran varlıkların, VUK, TMS ve KOBİ TFRS açısından karşılaştırılabilirliği ve daha açık bir şekilde anlaşılabilirliği açısından aşağıdaki tablonun incelenmesi gerekir.

Tablo 5: Maddi Duran Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması

ANA HESAP	DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ		
	VUK	TMS	KOBİ TFRS
Arazi Ve Arsalar, Yapılmakta Olan Yatırımlar, Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri, Binalar, Tesis Makine ve Cihazlar, Taşıtlar, Demirbaşlar, Diğer Maddi Duran Varlıklar	Maliyet değeri	İlk edinimde maliyet değeri/Sonraki edinimlerde maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemlerinden biri seçilir.	İlk edinimde maliyet değeri/ Sonraki edinimlerde maliyetinden birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki tutar ile izlenir.
Verilen avanslar	Kayıtlı değer/Değerleme kuru	Kayıtlı değer/Değerleme kuru	Kayıtlı değer/Değerleme kuru

Kaynak: Güneş v.d., 2010: 137'den yararlanılmıştır.

5.4. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

VUK, TMS ve KOBİ TFRS açısından ortak bir tanım olarak Maddi olmayan duran varlıklar, işletmenin belli bir şekilde yararlandığı ya da yararlanmayı beklediği, herhangi bir fiziki varlığa sahip olmayan, aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında yasal olarak himaye gören haklar ve şerefiyelerden oluşur.

VUK'da, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili ayrı bir düzenleme yapılmadığı için, bu tür varlıkların değerlemesinde de, VUK 269. maddesindeki maddi olmayan hakların da, gayrimenkuller gibi değerlendirileceği hükmü gereğince, maliyet bedeli ölçüsü kullanılacaktır. Diğerlerinden farklı olarak Kuruluş ve Örgütlenme Giderlerinde değerlendirme “mukayyet bedeli” ile yapılır.

KOBİ TFRS' de maddi olmayan duran varlıklar ilk muhasebeleştirmede maliyet bedeli ile değeri.

İşletme birleşmelerinin bir parçası olarak elde edilen maddi olmayan duran varlıklar, hem KOBİ TFRS hem de TMS için elde edilme tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile ölçülürler.

KOBİ TFRS'de Devlet teşviği yoluyla elde edinilen maddi olmayan duran varlığın maliyeti, Bölüm 24 Devlet Teşvikleri kapsamında teşviğin alındığı veya alınacağı tarihteki gerçeğe uygun değeridir.

KOBİ TFRS'de Varlıkların takası yoluyla elde edilen maddi olmayan duran varlık maliyeti, takas işlemi ticari içerikten yoksun olmadıkça veya ne alınan ne de vazgeçilen varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir biçimde ölçülememesi söz konusu olmadıkça, gerçeğe uygun değer ile ölçülür.

TMS' ye göre şerefiye, birikmiş değer düşüklüğü indirildikten sonraki maliyeti ile değeri. Şerefiye itfa edilmez. Ancak şerefiyenin değer düşüklüğüne uğrayacağına ilişkin bir gösterge varsa şerefiyenin ait olduğu nakit üreten birim için geri kazanılabilir tutar belirlenir.

KOBİ TFRS'de Şerefiye, maliyetin bedeli ile muhasebeleştirilir ve eğer şerefiyenin yararlı ömrü konusunda güvenilir bir tahminde bulunulamıyorsa, faydalı ömür on yıl olarak kabul edilir (KOBİ TFRS, 2011: 103).

İlk muhasebeleştirilmesinden sonra, şerefiye, maliyetten, tüm birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş olarak izlenir.

Tablo 6: Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması

ANA HESAP	DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ		
	VUK	TMS	KOBİ TFRS
Haklar	Maliyet bedeli	--	--
Şerefiye	Maliyet bedeli	Birikmiş değer düşüklüğü indirildikten sonraki maliyet bedeli	İlk ölçümde maliyet bedeli. Sonraki ölçümde maliyetinden birikmiş itfa ve birikmiş değer düşüklüğü zararları düşüldükten sonraki tutarla izlenir.
Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	Mukayyet bedel	--	--
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	Maliyet bedeli	Sadece Geliştirme gideri maliyet bedeli ile ölçülür.	Tamamı gider yazılır
Özel Maliyetler	Maliyet bedeli	--	--
Edilme Şekillerine Göre Maddi Duran Varlıklar			
İşletme birleşmesiyle elde edilen maddi olmayan duran varlık	-	Elde edilme tarihindeki gerçeğe uygun değeri	Elde edilme tarihindeki gerçeğe uygun değeri

Devlet teşviği yöntemiyle elde edilen maddi olmayan duran varlık	-	Gerçeğe uygun değer veya nominal tutar (kullanımına hazır hale getirilmesi ile doğrudan ilişkili giderler eklenecek).	Teşviğin alındığı tarihteki gerçeğe uygun değer
Varlıkların takası ile elde edilen maddi olmayan duran varlık	-	Gerçeğe uygun değeridir. Ölçülemediği durumlarda elden çıkarılan varlığın defter değeridir.	Gerçeğe uygun değeridir. Ölçülemediği durumlarda elden çıkarılan varlığın defter değeridir.

5.5. BORÇLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

KOBİ TFRS’de bir bankadan alınan kredi için, ilk muhasebeleştirmede, bankaya ödenecek olan nakdin bugünkü değeri (faiz ödemeleri ve anapara ödemesi dahil) borç olarak muhasebeleştirilir.

VUK’a göre borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine dayalı borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır. Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine indirgenebilir. Bu takdirde senetteki faiz oranı uygulanır. Faiz oranı açıklanmamışsa Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto oranı uygulanır. Yabancı paralı krediler borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin olmaması durumunda değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur. Yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar için aynı hüküm geçerlidir. Senetsiz borçlar için reeskont işlemi söz konusu değildir. Tahviller itibari değerle değerlendirilir.

TMS, finansal bir borcun ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçüleceğini bununla birlikte ilgili finansal borcun yüklenimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetlerinin söz konusu gerçeğe uygun değere ilave edilmeyeceğini belirtmektedir.

TMS'de ilk muhasebeleştirilmenin ardından gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçlar dışında kalan her türlü finansal borç, etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyetinden ölçülür.

SONUÇ

VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından değerlemenin amacı, işletmenin hem bilançosunu yani varlıkları ve kaynaklarını hem de gelir tablosunu yani faaliyet sonuçlarını gerçeğe uygun bir şekilde tespit etmektir. VUK, değerlendirme ölçü ve esaslarını devletin çıkarlarını gözeterek şekilde tespit ederken Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS ise tüm toplumun çıkarlarını gözeterek şekilde değerlendirme ölçü ve esaslarını tespit etmektedir. Bu durum VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS değerlendirme ölçü ve esasları arasındaki farklılıkları açıklamaktadır.

VUK maliyet bedeli üzerinde yoğunlaşmışken, Tam Set Muhasebe Standartlarında ve KOBİ TFRS’de gerçeğe uygun değer esasları üzerine bir yönelme vardır. Bu yönelmenin nedeni gerçeğe uygun değer esasları ile yapılacak değerlemenin finansal tablolara ihtiyaç duyanlar açısından daha güvenilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir, zamanında düzenlenmesi ve karşılaştırılabilir olmasıdır. Ancak gerçeğe uygun değer tespiti yönelik bazı zorluklar bulunmaktadır. Gerçeğe uygun değer esaslarının ölçülebilmesi için güvenilir bir piyasa fiyatının olması gerekir. Piyasa fiyatının güvenilir olmaması durumunda da benzer malların piyasa fiyatının güvenilir bir şekilde ölçülmesi gerekir. Bu durumun da sağlanamaması durumunda gerçeğe uygun değer için uygun değerlendirme teknikleri kullanılarak belirlenir.

Bununla birlikte Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS tarihi maliyet ölçüsünden de tamamen vazgeçmiş değildir. Stoklar ve maddi duran varlıklarda maliyet bedeli ile değerlendirme yapılmaktadır. Özellikle maddi duran varlıklarda ilk edinimde VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS

maliyet bedeli ile değerleme yapmaktadır. Sonraki edinimlerde ise durum farklıdır. Stoklarda ise ilk edinimde Tam Set Muhasebe Standartları ile VUK maliyet bedeli üzerinden değerleme yaparken KOBİ TFRS maliyet ve satış fiyatından tamamlanma ve satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı ile değerlenir.

VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından bazı farklılıklar aşağıdaki gibidir.

Maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda, Tam Set Muhasebe Standartları açısından sonraki değerlemede seçme hakkı bulunan yeniden değerleme modeli hem VUK hem de KOBİ TFRS’de bulunmamaktadır.

VUK yabancı paraları borsa rayici ile değerlerken, Tam Set Muhasebe Standartlarında ve KOBİ TFRS ise gerçeğe uygun değeri ile değerler.

VUK’a göre senetsiz alacaklar mukayyet değer ile değerlenirken, Tam Set Muhasebe Standartlarında ve KOBİ TFRS’ye göre ise itfa edilmiş maliyeti ile değerlenir.

VUK’ta stoklar; maliyet bedeli ve bazı koşullarda emsal bedeli ile değerlenirken, Tam Set Muhasebe Standartlarında ilk edinimde maliyet bedeli, izleyen dönemlerde maliyet ve net gerçekleştirilebilir değerin düşük olanı ile değerlenir. KOBİ TFRS’de ise maliyet ve satış fiyatından tamamlanma ve satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı ile değerlenir ifadesi kullanılmıştır. Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS arasında sadece tanımlarda kullanılan ifade farklı olarak yer almakta, değerleme yöntemi açısından bir farklılık bulunmamaktadır.

Verilen avanslar dışındaki maddi duran varlıkların ilk edinimleri VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından aynı olup maliyet bedeliyle gerçekleşir. Ancak sonraki ölçümlerde Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından farklılıklar bulunmaktadır. Tam Set Muhasebe Standartlarında maliyet ve yeniden değerleme yöntemlerinden birini seçmek zorundadır ifadesine yer verilirken, KOBİ TFRS açısından sonraki dönemlerde böyle bir seçim söz konusu

değildir. KOBİ TFRS’de sonraki ölçümlerde maliyetinden birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki tutar ile izlenir.

VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS açısından amortisman bakış açısı farklılık göstermektedir. VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de faydalı ömür esas alınır. Ancak belirlenecek oran açısından VUK, Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de farklılık bulunmaktadır. Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’de bu oran işletmeler tarafından belirlenirken, VUK’ta Maliye Bakanlığı’nın belirlemiş olduğu oranlar dikkate alınmaktadır.

Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS’lerin uygulanmasında daha olumlu sonuçlar alabilmek için uluslararası denetim standartlarının da beraberinde uygulanması gerekmektedir. Beraber uygulandığı takdirde mali tabloların gerçeğe uygun değerlerine ulaşılabilir.

Tüm bu anlatılanların sorunsuz olarak uygulanması şüphesiz ki kaliteli ve güvenilir bir işgücüne bağlıdır. Burada mesleki örgütlere muhasebe işgücü eğitimi konusunda önemli bir görev düşmektedir.

Değerlemenin nesnel olabilmesi için değerlemeye konu olan ölçü ve esasların bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Bütün olarak ele alındığında Tam Set Muhasebe Standartları ve KOBİ TFRS uygulamaları önemli gelişmelere yol açarak hem ulusal hem de uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak ve devamlılığını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, Pınar (2002), “**Uluslararası Muhasebe Standartları**”, **Uluslararası Mali Standartlar**, T:C.Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış ilişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara

ACAR, Durmuş ve **TETİK**, Nilüfer (2004), “**Genel Muhasebe**”, Tuğra Ofset, 3.Baskı, Isparta

AĞCA, Ahmet (2003), “*Uluslararası Muhasebe Standartlarının Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilirliği ve Kabul Görmüşlüğü*”, **Doktora Tezi**, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

AKBULUT, Yıldız ve **MARŞAP**, Beyhan (2006), “*Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün “TMS 36: Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardı Kapsamında İncelenmesi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Değerlendirilmesi*”, **Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi**, Sayı:4, (85-115).

AKBULUT, Yıldız Özerhan (2008), “*Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi*”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**. Cilt. 10, Sayı. 1, Aralık, ss. 1-41.

AKDOĞAN, Nalan (1980), “*Enflasyon Muhasebesi*”, **Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu Yayınları**, Yayın No. 1, Kalite Matbaası, Ankara

AKDOĞAN, Nalan ve **AYDIN**, Hamdi (1987), “*Muhasebe Teorileri*”, **Gazi Üniversitesi Yayınları**, Yayın No: 98, Ankara

AKDOĞAN, Nalan ve **TENKER**, Nejat (1988), “**Finansal Tablolar ve Analizi**”, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.basım, Bizim Büro Basımevi, Ankara

AKDOĞAN, Nalan ve **SEVİLENGÜL**, Orhan (2000), **Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 10.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi

AKSOY, Tamer (2005), “*Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Işığında Denetim ve Muhasebe Yasal Düzenleme Çerçevesine İlişkin Analitik Bir Değerlendirme*”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Sayı:16, Eylül, s.141.

ALTAR, Ömer Arpacı (2007), “*Vergi Usul Kanunu Uyarınca Reeskont Uygulaması*”, **Mali Çözüm**, Sayı: 80, Mart-Nisan, s. 152.

ALTINDAĞ, Mehmet (1988), “**Vergi ve Revizyon Rehberi**”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yay., Ankara

ALTUĞ, Osman (1996), “**Maliyet Muhasebesi**”, Evrim Yayınevi, Tek Düzen Hesap Planına Göre Yeniden Düzenlenmiş 11.Baskı, İstanbul

ARAT, Mehmet Emin (1992), “*Dövizle Tahsil Edilecek Senetli Alacaklarda Peşin Değerle Değerleme İşlemleri Ve Muhasebeleştirilmesi*”, M.Ü. Muhasebe Araştırma ve Uygulama Merkezi, **Muhasebe Dergisi**, Yıl : 1, Sayı: 1 ,Nisan, s.53

ARZOVA, S. Burak ve **ARSOY**, Aylin Poroy, “ Türkiye Muhasebe Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve TMS 41 Çerçevesinde Canlı Varlıkların Gerçeğe Uygun Değerlerinin Belirlenmesi” s. 6.

ASLAN, Sinan (2004), “*Global Muhasebe Sürecinde Yakınsama Eğilimleri*”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**. Sayı. 23, Temmuz, ss.93-100.

ASLAN, Sinan (2007), “*Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler(KOBİ) için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS) İle Global Uyum Süreci*”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı: 2, ss.206-207.

ATAMAN, Ümit (1997), “**Genel Muhasebe**”, Türkmen Kitabevi, Üçüncü Baskı, İstanbul

ATAMAN, Ümit (1999), “**Genel Muhasebe Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri - Cilt 2**”, Türkmen Kitabevi, İstanbul

ATAY, Tezcan (2003), “*Dönem Sonu Envanter ve Değerleme İşlemleri*”, **Ankara SMMM Odası Yay.**,Yayın No:28, Ankara, Aralık, s.27

ATAY, Tezcan ve **KİRAZ**, Abdullah (2003), “*Dönem Sonu İşlemlerinde Değerleme*”, **Maliye ve Sigorta Yorumları**, 15 Ocak, Sayı:384, s.92-95

AYANOĞLU, Yıldız (2008), “**KOBİ’ler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları**”, Ankara: Gazi Kitabevi, 1. Baskı, Ocak

AYÇİÇEK, Fahri (2009), “*Türkiye Muhasebe Standartları Ve Vergi Usul Kanunu Açısından Değerleme ve Bir Uygulama*”, **Doktora Tezi**, İstanbul

AYDIN, Erkan (2002), “*Türk Vergi Sisteminde İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetlerdeki Değerleme*”, **Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, s.16.

BAŞAĞAÇ, Halil (2006), “*Maddi Duran Varlıkların Değerlemesinde Türk Vergi Mevzuatı ve TMS 16: Maddi Duran Varlıklar Standardı Hükümlerinin Karşılaştırılması*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara

BATIREL, Ömer Faruk (1974), “*Teoride Ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme*”, **Doktora Tezi**, İstanbul

BEKLER, Muhittin (2007), “*Borçlanma Maliyetlerinin Uluslararası Muhasebe Standardı, Türk Muhasebe Standardı ve Türk Vergi Mevzuatı Bakımından Değerlendirilmesi*”, **Vergi Dünyası**, Sayı. 312, Ağustos, s. 116.

BOSTANCI, S. (2002) , “*Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu*”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı 59, ss:71-81

CEMALCILAR, Özgül ve ÖNCE, Saime (1999), “*Muhasebenin Kuramsal Yapısı*”, **TC Anadolu Üniversitesi Yayınları**, Eskişehir

CEYHAN, Burhan (1968), “**Vergi Muhasebesi Yönünden Değerleme**”, İzmir İktisadi Ve Ticari İlimler Özel Yüksek Okulu, İzmir

ÇAĞDAŞ, Volkan, “Değerlemeye Giriş”, <http://www.yildiz.edu.tr/~volkan/degerleme/kavramlar.pdf> (03.11.2010).

ÇANKAYA, Fikret (2007), “*Uluslar arası Muhasebe Uyumunun Ölçülmesine Yönelik Bir Uygulama: Rusya, Çin ve Türkiye Karşılaştırması*”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 3, Sayı. 6, s. 130.

ÇELİK, Orhan, “Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmeler İçin Uluslar arası Finansal Raporlama Standardı: Genel Bakış”, 2009 http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/Kobi_ufrs_genel_bakis.pdf (12.01.2011)

ÇELİK, Orhan, “Muhasebe Kuramı ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliği”, Tartışma Metinleri, No: 52, Ocak, 2003 http://www.politics.ankara.edu.tr/eski/dosyalar/tm/SBF_WP_52.pdf, (15.12.2010)

ÇINAR, Sami (2007), “Değerleme İlkeleri ve Türkiye Uygulaması”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara

DEMİR, Şeref (2001), “*Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar Ve Dönem Sonu İşlemleri*”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı:98, Şubat, s.107

DEMİR, Volkan (2007), “*KOBİ’ler İçin UFRS’nin Son Taslağı Ve Değerlendirmeleri*”, **Mali Çözüm Dergisi**, , (ISSN:1303-5444) İSMMMO- (Hakemli), Yıl:17, Sayı:80, Mart-Nisan, s. 43-58

DELİCE, Mehmet (1996), “*Değerleme*”, *Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu, Bilim Raporu* (Yeterlilik Etüdü), Ankara, s.5-6.

DURMUŞ, Ahmet Hayri (1979), “**Envanterde Değerleme ve Muhasebe İşlemleri**”, İİTİA Yay., İstanbul

DURMUŞ, Ahmet Hayri ve ARAT, Mehmet Emin (2000), “**İşletmelerde Mali Tablolar Analizi**”, MÜ Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yay., İstanbul

DURMUŞ, Ahmet Fethi, SOLAK, Bilal, ve GÜNEŞ Recep (2011), “*KOBİ TFRS ve Vergi Usul Kanununda Değerleme İlkelerinin Karşılaştırılması ve Sonuçların Değerlendirilmesi*”, **XXX. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya

EGESÖY, Muzaffer (1979), “**Bilanço**”, Ankara

ERDOĞAN, Murat (2002), “**Yöneticilerin Karar Verme Aracı Olarak Finansal Muhasebe**”, Beta Basım Yayım, 1.Baskı, İstanbul

ERİMEZ, Rüştü (1975), “**Değerleme ve Mali Tablolar**”, İstanbul

GÖKÇEN, Gürbüz, **AKGÜL**, Başak A., **ÇAKICI**, Cemal (2006), “**Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**” , Beta Yayınları, 1. Basım, Ekim, İstanbul

GÖKDENİZ, Ümit (1996), “**Muhasebe Standartları**”, 1.Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayım

GÜCENME, Ü. (2000), “**Ticaret İşletmelerinde Envanter İşlemleri**”, Marmara Kitapevi, 1.Basım, Bursa

GÜRBÜZ, Gökçen, , **AKGÜL**, Basak Ataman ve **ÇAKICI**, Cemal (2006), “**Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**”, 1.Basım, İstanbul: Beta Yayımevi

İBİŞ, Cemal (1992), “Türk Yasalarına ve Muhasebenin Temel İlkelerine Göre Düzenlenen Bilançoların Karşılaştırılması ve Öneriler”, Yayınlanmamış **Doktora Tezi**, İstanbul

İBİŞ, Cemal ve **ÖZKAN**, Serdar (2006). “*Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)’na Genel Bakış*”, **Mali Çözüm**. Sayı: 74, Ocak-Şubat-Mart, ss.25-43

KARSLI, Muharrem, “**Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**”, Beta Bas.Yay.Dağ. A.Ş., 3. Baskı

KIZIL, Ahmet (1990), “**Muhasebe Envanter Ve Değerleme 2**”, Genişletilmiş 4.Basım, Der Yayınları, İstanbul

KIZIL, Ahmet (1994), “**Genel Muhasebe Envanter ve Değerleme**”, Der Yayınları, İstanbul

KIZILOT, Şükrü (1994), “**Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması**”

KIZIL, Ahmet (2001), “**Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları**”

KİSHALI, Yunus, **YILMAZCAN**, Dilek ve **IŞIKLAR Sadi** (2002), “**Enflasyon Muhasebesi, Yöntemler ve Standartlar**”, Türkmen Kitabevi Yayınları, İstanbul

KOYUNCUGİL, Ali Serhan ve **ÖZGÜLBAŞ**, Nermin (2008), “*İMKB’de İşlem Gören KOBİ’lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri: Chaid Karar Ağacı Uygulaması*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, **İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 1

KURT, Mehmet Emek (2007), “*Alacak Ve Borçlar İle Yabancı Paraların Değerlemesi ve Reeskont İşlemleri*”, **Vergi Dünyası**, Sayı. 316, Aralık, s. 130.

KÜÇÜK, Muzaffer (1999), “Değerleme”, **Maliye Postası Dergisi**, İstanbul, 1 Mayıs

KÜÇÜK, Sema (2009), “*Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri*”, **Yaklaşım Yayınları**, yıl:17, sayı: 193, Ocak

LAZOL, İbrahim (2000), “**Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**”, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa

MERİÇ, Baki (1982), “**Ticari Ve Mali Bilançolarda, İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetlerde Değerleme**”, Maliye Hesap Uzmanları Yayını, İstanbul

OTLU, Fikret (2004), “**Ulusal ve Uluslararası Muhasebe Standartları Çerçevesinde Varlıklarda Değer Azalışının Belirlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi**”, Malatya, Medipres Yayınları, s.17

OTLU, Fikret ve **ÇUKACI**, Yusuf C. (2007),” Şirket Birleşmelerinde Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Şerefiyenin Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Sayı:21, s:111, Ocak

ÖZBALCI, Yılmaz (2004), “**Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları**”, Oluş Yayıncılık, Ankara, Ağustos

ÖZKAN, Mehmet, **TERZİ**, Serkan (2009), “*Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünün Uluslararası Muhasebe Standartları ve Amerikan Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi*”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 92, Mart-Nisan, s.30

ÖRTEN, Remzi ve **KARAPINAR** (2003), Aydın, “*Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Yay.**, Ekim, s.5

ÖZTÜRK, Bünyamin ve **ÖZER**, Mustafa (2003). “*Ticaret İşletmelerinde Stokların Değerlemesi ve Envanteri*”, **Vergi Sorunları**, Sayı: 172, Ocak

ÖZTÜRK, Bünyamin, “*Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri*”, Maliye Ve Hukuk Yayınları, **Mali Pusula Dergisi Eki**

ÖZULUCAN, Abitter (2005), “Dönem Sonu İşlemleri Ve Muhasebe Uygulamaları”, Türkmen Kitabevi, 2.baskı, İstanbul

ÖZYER, M. Ali (2001), “Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması”, Hesap Uzmanları Derneği Yay., İstanbul

PARLAKKAYA, Raif ve ÇETİN, Hüseyin, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Finansal Krizlerin Sebebi Mi Yoksa Habercisi Mi?”, <http://ozal.congress.inonu.edu.tr/pdf/11.pdf>, (08.12.2010).

SANVER, Salih (1968), “İşletme Vergiciliği ve Türk Vergi Sistemi”, İstanbul

SAYAR, Zafer ve OKUR, Mahmut, “KOBİ Finansal Raporlama Standartları Taslağı Ve Ülkemizde Uygulanabilirliği, 2007

http://www.tmsk.org.tr/makaleler/KobilerIcinUFRS/ULUDAG_UNIVERSITESI_SEMPOZYUM_KOBİ_FINANSAL_RAPORLAMA_bildiri.pdf,

SAYAR, Zafer (2008), “Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası KOBİ Muhasebe Standartları”, Yayın No:79, Tesmer yayınları, Ankara, 2008

SAYGILIOGLU, Nevzat ve BİÇER, H. (1982), “İşletmelerde Vergi Ve Muhasebe”, Vergi Yayınları, Ankara

SEVİĞ, Veysi (1998), "Değerleme Ölçülerinin Özellikleri", Dünya, 3 Temmuz

SEVİĞ, Veysi, "Yabancı Paraların Değerlemesi", Dünya, <http://www.dunya.com/haberArsiv.asp?id=8220>, (01.02.2011).

SEVİLENGÜL, Orhan (2003), "**Genel Muhasebe**", 11. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara

SİPAHİ, Barış (2002), "*Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont*", **Mali Çözüm**, Sayı:61, Ekim-Kasım-Aralık, s.216

SÖNMEZ, Feriştah (2003), "*13 No'lu Türkiye Muhasebe Standardı-Stoklar*", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Sayı:9, Mayıs, s.24

ŞEKER, Sakıp (1999), "*Dönem Sonu İşlemleri- C.4*", **Yaklaşım Yay.**, Ankara, s.1600

ŞENSOY, Necdet (2005), "Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler", Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu

ŞENSOY, Necdet (2006), "*UFRS'deki Değerleme Ölçüleri*" **Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu V**, 27 Şubat

TAŞKIN, Levent (1999), "*Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre Mali Tablo Kalemlerinin Değerlemesi ve Değerleme Esaslarının Diğer Mevzuat ve Düzenlemelerde Yer Alan Esaslarla Karşılaştırılması*", MÜ Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Borsa Bölümü, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, s. 9

TOKAY, S.Hüseyin (2002), “**Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar**”, Gazi Kitapevi, Ankara, s.12.

TOKAY, Hüseyin, DERAN, Ali ve AKTAŞ, Rafet, “Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi. XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Ortamında Güncel Gelişmeler ve Muhasebe Eğitimine Etkileri”, Muğla: Muğla Üniversitesi, 27-30 Nisan 2005, ss.3-31, <http://www.mu.edu.tr/departments/iibf/tmes24/kitap/1-1.pdf>, (02.12.2010).

TOKAY, Hüseyin Semih ve DERAN, Ali (2008), “*Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Değerleme Ölçüleri*”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 90, Kasım-Aralık, ss.25-26.

TURGAY, Recep (1958), “**Vergi Usul Kanunu Ve Tatbikatı**”, İstanbul

ULUATAM, Özhan ve YAŞAR, Methi (2000), “**Vergi Hukuku**”, İmaj Yayıncılık, Ankara

UTKU, Burcu Demirel ve GÜRSOY, Kemal (2011), “*KOBİ'ler İçin Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (KOBİ TFRS) Tam Set TFRS İle Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi*”, **Mali çözüm dergisi**, Ocak-Şubat

UYAR, Süleyman, “KOBİ'ler İçin Muhasebe Standartları”, 2007

<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/suleyman/007/,s.1>. (10.01.2011)

ÜRETEN, Aykan ve **ERCAN**, Metin Kamil (2000), “**Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi**”, Gazi Kitabevi, Ankara

YAKUP, Selvi, **YILMAZ**, Fatih ve **SARIOĞLU**, Kerem (2007). “Kredili Satışların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanmasının UFRS ve VUK Açısından Karşılaştırılması”, **Mali Çözüm**, Sayı. 80, Mart-Nisan, ss.25-42.

YALKIN, Yüksel Koç, **DEMİR**, Volkan ve **DEMİR**, D. (2006), “*Uluslar Arası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi*”, 17. Dünya Muhasebe Kongresi, Sayı.76, **Mali Çözüm**, Kasım, ss.291-307.

YAZICI, Mehmet (2003), “*Muhasebe Standardının Tanımı*”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:18, Nisan, s.37

YILMAZ, Kazım (2005), “*Değerleme: Anlamı, Zamanı ve Değerleme Ölçüleri*”, **Vergi Dünyası**, Sayı:292, Aralık, s.21.

YILMAZ, Recep (2010), “UFRS Çerçevesinde KOBİ Standartlarının İncelenmesi Ve Bir Uygulama”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul

YURDAKUL, Hüseyin, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Değerleme Ölçütleri”, Yayınlanmamış Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, s.8.

YÜKSEL, Ahmet (1997), “**Enflasyon Muhasebesi**”, Literatür Yayıncılık, İstanbul

DOĞAN, Zeki (2000), “*Kur Değişmelerinin İşletmeler Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Bu Etkilerin Yönetimine İlişkin Bir Alan Çalışması*”, Çukurova Üniversitesi **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.6, Sayı.6, s.308.

SPK, Seri XI, No:1 Tebliğ, http://www.kpmgvergi.com/tr-tr/MuhasebeDuzenlemeleri/Yerel_Duzenlemeler/spkmuhasebeduzenleme/eri/Pages/SermayePiyasasindaMaliTabloveRaporlar.aspx, (21.11.2010).

VUK, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>, (10.10.2010).

THP, 1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (02.01.2011).